

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน  
โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน:  
กรณีศึกษาบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่



ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร  
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์  
โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2548

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้



ใบรับรองปัญหาพิเศษ

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อเรื่อง

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน  
โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน:  
กรณีศึกษาบ้านห้วยโป่ง ตำบลเมวิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

โดย

อุวรรณ รัตนศรี

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์)

วันที่ 27 เดือน 12.ย. พ.ศ. 2548

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์อุเทน ปัญโญ)

วันที่ 27 เดือน 12.ย. พ.ศ. 2548

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์นครเศร รังควัด)

วันที่ 28 เดือน 1.ม.ค. พ.ศ. 2548

หัวหน้าภาควิชาส่งเสริมการเกษตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิระพล ทองมา)

วันที่ 29 เดือน 1.ม.ย. พ.ศ. 2548

โครงการบัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงวุฒิ เพ็ชรประดับ)

รองประธานกรรมการโครงการบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 3 เดือน 1.พ.ค. พ.ศ. 48

ชื่อเรื่อง	ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำ แม่ขาน: กรณีศึกษาบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นางสาวอูวรรณ รัตนศรี
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา คำรงค์เกียรติศักดิ์

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะทางประชากร 2) ประสิทธิผล  
การสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ตามการ  
รับรู้ของชาวบ้าน และ 3) ปัญหาและข้อเสนอเกี่ยวกับประสิทธิผลการสื่อสารในการจัดการป่าไม้  
โดยชุมชนมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างคือชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัด  
เชียงใหม่ โดยใช้ประชากรที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 61 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบ  
สอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS for Windows หาค่าความถี่ร้อยละ  
ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะทางประชากรของชาวบ้าน พบว่า ประชากรจำแนกตามเพศ พบว่า  
เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 68.9 มีอายุเฉลี่ย 40.97 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา/ปวช. คิดเป็น  
ร้อยละ 57.4 มีรายได้เฉลี่ย 2,007.55 บาทต่อเดือน มีอาชีพเกษตรกร โดยการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์  
คิดเป็นร้อยละ 45.9
2. ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ 7 ประเด็น พบว่าอยู่ในระดับดี และระดับ  
ปานกลาง  
ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ ในระดับดี เรียงลำดับจากประเด็นที่มีคะแนน  
เฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา)  
และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อ  
เนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ทักษะในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรม  
ความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากประเด็นที่มีคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม ความกระจ่างชัดครอบคลุมประเด็น

3. ด้านปัญหาและแนวทางการปรับปรุงประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ พบว่า ชาวบ้านมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ การเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสารให้กับประชาชน ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม ทักษะของเจ้าหน้าที่ในการสร้างความน่าสนใจ เจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้นับถือใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ ตามลำดับ

<b>Title</b>	Communication Effectiveness of Forestry Officials on Forest Management Project in Mae Khan Watershed Area as Perceived by Villagers: a case study of Ban Huay Pong, Mae Wang, Chiangmai
<b>Author</b>	Miss Uwanna Rattanasri
<b>Degree of</b>	Master of Arts in Communications
<b>Advisory Committee Chairperson</b>	Associate Professor Dr. Wittaya Damrongkiattisak

### ABSTRACT

The purposes of this research were to find out 1) personal and socioeconomic features of villagers; 2) forestry officials' communication effectiveness as perceived by the villagers; and 3) problems and recommendations concerning communication effectiveness of forestry officials on forest management project in Mae Khan watershed. The data was collected by means of questionnaires from 61 samples of Ban Huay Pong villagers, Tambon Mae Win, Amphur Mae Wang, Chiangmai and analyzed by using the SPSS for WINDOWS to find out frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results of the study were as follows:

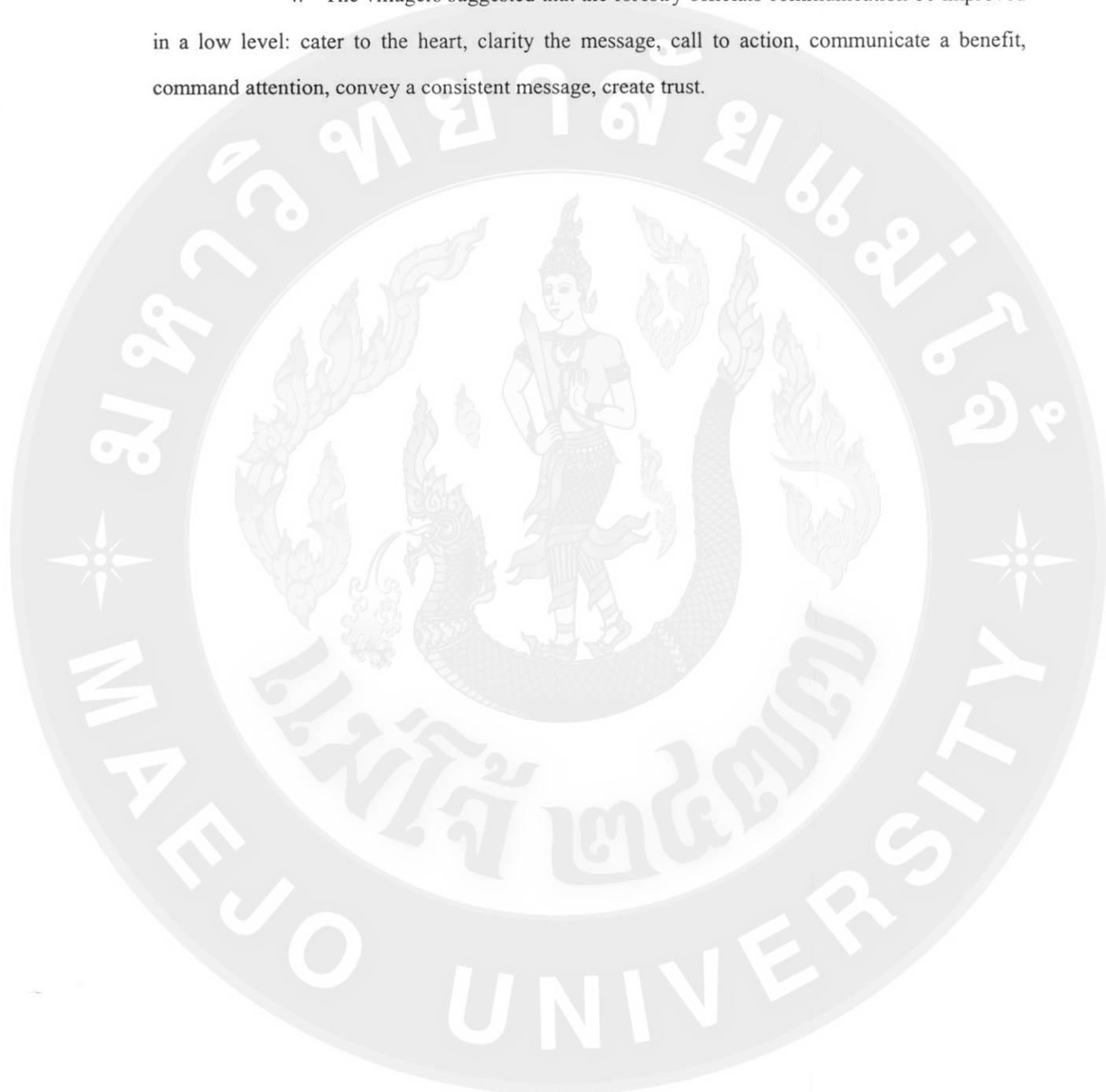
1. The percentages of male and female villagers were 68.9 and 38.8 respectively. Their average age was 40.97 years, 57.4 percent had completed a high school/vocational college level of education. Their average family income was 2,007.55 baht per month and 45.9 percent were engaged in agriculture.

2. The villagers' perception of 7 aspects of the forestry officials' communication effectiveness was at high and moderate levels. Those perceived at a high level ranked from the highest average score to the lowest were creation of trust and knowledge application, call to action, continuous conveyance of messages, message content consistency, arousing interest in activities, and ability to create attentiveness in message receivers. The aspect perceived at a moderate level was the villagers' realization of benefits of activities and clarity of messages.

3. The villagers recommended improvement in the following aspects of forestry officials' communication effectiveness ranked from the most required to be improved to the least: ability to create attentiveness in message receivers, clarity of messages, call to action, villagers'

realization of benefits of activities, arousing interest in activities, continuous conveyance of messages and message content consistency and trust and knowledge application.

4. The villagers suggested that the forestry officials communication be improved in a low level: cater to the heart, clarity the message, call to action, communicate a benefit, command attention, convey a consistent message, create trust.



## กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงโดยสมบูรณ์ ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา คำรงเกียรติศักดิ์ รองศาสตราจารย์อุเทน ปัญญา และรองศาสตราจารย์ นครเศร รังควัด ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมทั้งให้การสนับสนุนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในระหว่างที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอยู่ และกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบ แก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ถูกต้องสมบูรณ์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งนี้

กราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่ให้ความรักความห่วงใยและเป็นกำลังใจของขอบคุณ คุณฉัตรชัย สันยาข ที่ให้คำปรึกษาในการทำแบบสอบถาม และให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษามาโดยตลอด

กราบขอบพระคุณหัวหน้าโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน คุณเฉลียว แก่นจันทร์ คุณเริงชัย ประยูรเวช และขอขอบคุณหัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำขุนวาง คุณสมศักดิ์ มั่งมี หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำขุนแม่แจ่ม คุณเกษญา แก้วโชติ และหัวหน้าศูนย์ภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการต้นน้ำ คุณวิทยา นวปราโมทย์ รวมทั้งสำนักงานกลุ่มจัดการต้นน้ำที่ 2 และที่ 4 ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและแนะนำในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษา

กราบขอบพระคุณทุกท่านที่คอยสนับสนุนผู้วิจัยมาโดยตลอด และชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ที่กรุณาตอบแบบสอบถาม จนสามารถนำมาทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

อูวรรณ รัตนศรี

เมษายน 2548

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
ความสำคัญของปัญหา	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
ขอบเขตของการศึกษา	6
นิยามศัพท์	7
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	10
โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน จ.เชียงใหม่	10
แนวคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วม	40
แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสาร	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	55
สรุป	56
กรอบแนวความคิดในการวิจัย	57
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	58
ประชากร	58
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	58
การทดสอบเครื่องมือ	61
วิธีการรวบรวมข้อมูล	61
การวิเคราะห์ข้อมูล	61
ระยะเวลาในการวิจัย	63

บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	64
ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากร บ้านห้วยโป่ง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่	64
ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการฯ	69
ตอนที่ 3 แนวทางการปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการฯ	114
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	119
สรุปผลการศึกษา	119
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	123
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	127
บรรณานุกรม	129
ภาคผนวก	134
ภาคผนวก ก ภาพกิจกรรม โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ ที่ลุ่มน้ำแม่ขาน	135
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม	143
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	155

## สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	พื้นที่ในแต่ละภาคของประเทศไทย	5
2	แสดงข้อมูลหลักในการจัดทำแผนที่ชุมชน	22
3	ปฏิทินกิจกรรมบ้านห้วยโป่ง	34
4	รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับผู้อาวุโสและผู้บริหารงานพัฒนา	44
5	จำนวนและร้อยละข้อมูลลักษณะประชากร (n = 61)	67
6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามประเด็นหลัก เรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อย	74
7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรมในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	78
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสารในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	82
9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหาในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	86
10	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการสื่อสารของเจ้าหน้าที่กระตุ้นความคิดและความรู้สึก	90
11	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรมจากการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	94
12	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจากการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	98
13	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสามารถในการส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สื่อสารของเจ้าหน้าที่	102
14	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามประเด็นย่อย เรียงลำดับจากมากไปน้อย	107
15	จำนวนชาวบ้านที่เสนอแนะความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่จากคำถามปลายเปิดจำแนกตามความประเด็นการสื่อสาร	113

## สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	การประชุมหมู่บ้าน	18
2	องค์ประกอบของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	20
3	แผนที่ระวาง 1 : 50,000	24
4	แสดงภูมิประเทศ	24
5	ภาพถ่ายดาวเทียม	25
6	จำแนกการใช้ที่ดิน	25
7	แสดงภาพถ่ายดาวเทียม 3 มิติ	25
8	ภาพแสดงแผนที่ชุมชน	26
9	แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อ ตำบลแม่วาง	27
10	ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงตำแหน่งบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	28
11	แสดงลุ่มน้ำแม่ขาน	29
12	ภาพถ่ายดาวเทียมตำบลแม่วิน	29
13	แผนภาพแสดงสภาพพื้นที่ตามแนวตัดขวางบ้านห้วยโป่ง	32
14	การทำแผนที่ชุมชน (community mapping)	33
15	ภาพถ่ายดาวเทียมบ้านห้วยโป่ง ปี 2544	38
16	แผนที่แสดงชั้นคุณภาพลุ่มน้ำบ้านห้วยโป่ง	39
17	ความสัมพันธ์ของชนิดของการมีส่วนร่วม	41
18	สิ่งแวดล้อมและกระบวนการสื่อสาร	48
19	กระบวนการการสื่อสาร	49
20	กรอบแนวความคิดในการวิจัย	57

# บทที่ 1

## บทนำ

### ความเป็นมาของปัญหา

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าที่สำคัญยิ่งของประเทศไทย ป่าไม้เป็นแหล่งผลิตไม้และของป่าสำหรับใช้สอย ตลอดจนเป็นสินค้าทั้งภายในประเทศและส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศในอดีตประเทศไทยได้เคยมีการนำไม้สักและไม้กระยาเลยออกจากป่าปีละประมาณหลายล้านลูกบาศก์เมตร เป็นมูลค่าหลายพันล้านบาท ทั้งนี้ยังไม่ได้รวมของป่าอื่น ๆ อีก จึงนับได้ว่าป่าไม้ นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนผู้ใช้ไม้และของป่าแล้ว ยังอำนวยประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติเป็นอันมาก ตามนโยบายการป่าไม้แห่งชาติ ได้กำหนดให้ไม้พื้นที่ป่าอย่างน้อยร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าเพื่อผลิตผลทางเศรษฐกิจร้อยละ 25 นอกนั้นอีกร้อยละ 15 จัดไว้เป็นป่าอนุรักษ์ เพื่อรักษาไว้เป็นต้นน้ำลำธาร เป็นอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น แต่ที่ผ่านมามีทรัพยากรป่าไม้ซึ่งค่อนข้างจะสมบูรณ์ในอดีต ได้ถูกทำลายลงจนปริมาณเหลือลดน้อยลงทุกปี จึงเป็นการยากที่จะฟื้นฟูให้คงสภาพเหมือนเดิมได้ และแม้จะได้ดำเนินการตามหลักการวิชาการการจัดการป่าไม้ และหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแล้วก็ตาม ผลผลิตของป่าไม้ก็ยังคงลดเรื่อยๆ เนื่องจากความเสื่อมโทรมของสภาพป่าอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กรมป่าไม้ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลาโดยลำดับ อย่างไรก็ตามความเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดปัญหาการป่าไม้ที่เรื้อรัง ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งทางตรงและทางอ้อมกับปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การเมือง และความมั่นคงของชาติ

โดยสรุปปัญหาสำคัญของกรมป่าไม้มี 2 ประการ

1. ปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากการบุกรุกทำลายป่า ทำให้พื้นที่ป่าลดลง และทำให้เกิดการขาดแคลนไม้
2. ปัญหาการขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ สำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่ (2540: 10)

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่ป่าไม้เหลืออยู่มากที่สุดในประเทศ ปีพุทธศักราช 2538 มีเนื้อที่ป่าไม้เหลืออยู่ 14,232 ตารางกิโลเมตร (8,895,312 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 70.78 ของเนื้อที่จังหวัด โดยมีเนื้อที่กระจายครอบคลุมอยู่ในเขตลุ่มน้ำต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ แทบทุกลุ่มน้ำ

(กรมป่าไม้, 2540: 3) กลุ่มน้ำแม่วาง เป็นกลุ่มน้ำย่อยของกลุ่มน้ำแม่ขาน มีพื้นที่ 400.37 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 250,236 ไร่ เป็นป่าดิบเขา 30% ของพื้นที่ ป่าดิบแล้ง 10% ของพื้นที่ สลับเขา 30% เบญจพันธ์ 20% เต็งรัง 10% รายงานผลการสำรวจข้อมูลเพื่อการวางแผนและการจัดการลุ่มน้ำตามโครงการอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (กรมป่าไม้, 2542: 1-5) แต่อย่างไรก็ดี ยังคงมีปัญหาในด้านการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าอยู่เสมอ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมากรมป่าไม้ได้มีการปรับปรุงหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน องค์กรเอกชน และองค์กรปกครองท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป้องกัน และแก้ไขทรัพยากรป่าไม้

การป้องกันรักษาป่าในอดีต มีองค์กรรัฐเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงาน โดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือกำกับ การปฏิบัติ และแยกเอาชาวบ้านชุมชนออกเป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก ที่ไม่มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมใด ๆ อำนาจเบ็ดเสร็จในการจัดการจึงเป็นของหน่วยงานรัฐทั้งหมด เมื่อแนวคิดและนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักวิทยาศาสตร์ นักนิเวศวิทยา นักอนุรักษ์ นักสังคมศาสตร์ และนักมนุษยศาสตร์ ได้ให้ความสำคัญต่อคุณค่าความเป็นมนุษย์ในระบบนิเวศวิทยา และผลกระทบอันเนื่องมาจากสภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรูปแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ในอดีต จึงได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาทบทวนประสพการณ์ หรือบทเรียนเพื่อการปรับเปลี่ยนแนวทางให้ราษฎรและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ดังนั้นโครงสร้างองค์กร บทบาทหน้าที่ และขอบข่ายความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ป้องกันรักษาป่า จึงต้องแปรเปลี่ยนไป โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรม การเตรียมความพร้อมบุคลากรทั้งของรัฐและชุมชน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงระบบของงานตั้งแต่ระดับความคิด วิธีการปฏิบัติ การประสานความร่วมมือ เพื่อให้เกิดความมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความสำคัญเป็นเบื้องต้นและจะเป็นส่วนสำคัญต่อคุณภาพของงานรวมทั้งความเข้มแข็งของระบบในอนาคตต่อไปอีกด้วย สำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่ (2541: 2)

### ความสำคัญของปัญหา

โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการพัฒนาโดยให้ชุมชนให้มีการจัดการป่าของตนเอง หรือเรียกว่าชุมชนมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการกำหนดแผนการจัดการป่าไม้ของตนเองร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ คณะทำงานด้านการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ องค์กรพัฒนาเอกชนและกรมการปกครองแต่งตั้งโดยอธิบดีกรมป่าไม้ เพื่อสนับสนุนและเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการ

ป่าไม้ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรบริหารส่วนตำบลและชาวบ้านในเขตพื้นที่ต้นน้ำภาคเหนือ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 โดยทำการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของการจัดการป่าไม้โดยชุมชนในพื้นที่ของอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จากบทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับเป็นแนวทางของความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน สมาชิก อบต. องค์กรภาครัฐและเอกชน ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ดังนั้นคณะทำงานจึงได้ขยายผลการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ไปสู่ลุ่มแม่น้ำขาน จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้รับความช่วยเหลือจาก Asia Forest Network ซึ่งเป็นองค์กรที่มุ่งสนับสนุนบทบาทของชุมชนท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

เสริมสร้างศักยภาพของชาวบ้าน อบต. และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการจัดการป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร สนับสนุนคณะทำงานด้านการจัดการป่าไม้โดยชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านป่าชุมชน และการจัดการลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน และแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ของการจัดการป่าชุมชนระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกระดับในภูมิภาคเอเชีย

ในการดำเนินการของโครงการในปี พ.ศ. 2545 นี้ได้เลือกพื้นที่ปฏิบัติงานบริเวณลุ่มน้ำย่อยแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้เลือกหมู่บ้านขึ้นมา 3 หมู่บ้านที่มีความแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรมประเพณี ชนเผ่า และที่ตั้งหมู่บ้านดังนี้

- หมู่บ้านขุนวาง เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง อยู่ตอนบนของลุ่มน้ำ
- หมู่บ้านปากกล้วย - โป่งลมแรง เป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยง อยู่ตอนกลางของลุ่มน้ำ
- หมู่บ้านห้วยโป่ง เป็นชาวไทยพื้นราบ อยู่ตอนท้ายของลุ่มน้ำ

โดยภารกิจของโครงการมีดังต่อไปนี้

1. ร่วมประชุมวางแผน เพื่อกำหนดกิจกรรมให้กับชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน ในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น
2. เตรียมชุมชนเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับชุมชนในเรื่องของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นตามข้อ 1 เช่นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับคณะทำงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้กับชุมชนอื่น ๆ ทั้งภายในลุ่มน้ำแม่ขานด้วยกัน และลุ่มน้ำสาขาอื่น ๆ

กิจกรรมที่ทางโครงการดำเนินการประกอบด้วย

1. การทำประวัติหมู่บ้าน
2. การทำแผนที่ชุมชน
3. การทำปฏิทินการเกษตร

4. การทำปฏิทินความเชื่อ
5. การทำปฏิทินด้านการจัดการป่าไม้
6. การแลกเปลี่ยนในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้
7. การวาดแผนที่หมู่บ้านตนเอง เพื่อจัดทำโมเดล เปรียบเทียบกับภาพถ่ายทาง

ดาวเทียม

8. การเดินสำรวจป่าภายในหมู่บ้าน
9. นำตัวแทนหมู่บ้านไปศึกษาดูงานการจัดการป่าภายนอกหมู่บ้าน

ซึ่งในกิจกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารคือเจ้าหน้าที่ป่าไม้และผู้รับสารคือชาวบ้านมีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการสื่อสาร เนื่องจากกิจกรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้จะต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการสื่อสารดังกล่าว โดยแสดงทักษะ แลกเปลี่ยนกับชาวบ้านแต่ไม่ใช่เป็นการบอให้ชาวบ้านทำ เป็นการเฝ้าดูและแนะนำเท่านั้น

อดีตที่ผ่านมาทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทยได้เสื่อมโทรมและถูกบุกรุกทำลายลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้เกิดความแห้งแล้งในบางพื้นที่อย่างรุนแรง เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกิดภาวะขาดน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค เกิดความอดอยากและอุทกภัยในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ ถึงแม้กรมป่าไม้ได้ใช้ความพยายามทุกวิถีทางในการป้องกัน อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้ให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ ให้มีพื้นที่ป่าคิดเป็นร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ แต่ก็พบปัญหาและอุปสรรคนานับประการ เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับราษฎร ปัญหาความขัดแย้งในบทบาทและหน้าที่ระหว่างหน่วยงานของรัฐเองเป็นต้น ส่งผลให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาป่าไม้ของชาติไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งนับวันปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ได้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จากข้อมูลสถิติของกรมป่าไม้ พ.ศ. 2541 พบว่าพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยได้ลดลงปีละประมาณ 1.3 ล้านไร่ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือ จังหวัดที่มีอัตราการบุกรุกทำลายป่ามากที่สุดคือ จังหวัดเชียงใหม่ ตามที่ปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 พื้นที่ในแต่ละภาคของประเทศไทย

ภาค	พื้นที่ทั้งหมด (กม <sup>2</sup> )	พื้นที่ป่า (กม <sup>2</sup> ) (Forest Area)	เปอร์เซ็นต์
ภาคเหนือ	169,644.29	73,057	43.06
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	168,854.34	20,984	12.43
ภาคกลาง	67,398.70	16,049	23.81
ภาคใต้	70,715.19	12,125	17.15
ภาคตะวันออก	36,502.50	7,507	20.57
รวมทั้งประเทศ	513,115.02	129,722	25.28

ที่มา: สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย สำนักสารนิเทศ กรมป่าไม้ (2541)

การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่นำหลักวิชาการป่าไม้มาจากประเทศตะวันตก ที่ยึดหลักการที่ว่ารัฐเป็นเจ้าของทรัพยากรป่าไม้และเป็นผู้บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้เพียงฝ่ายเดียวโดยมิได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนผู้อยู่อาศัยชดัดป่า จึงสมควรที่ได้นำมาพิจารณาว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่เพียงใดเนื่องจากแนวทางดังกล่าวก่อให้เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนในทุกพื้นที่ของประเทศ อานันท์ ปันยารชุน (2542: 4-5)

โครงการพัฒนาจะมีหลักการและเป้าหมายที่ดีเพียงใด หากมิได้กำหนดแผนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพแล้วก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้ บุญศรี ปราบณศักดิ์ และศิริพร จิรวัดณ์กุล (2536: 12) การสื่อสารเป็นกระบวนการสื่อความหมายเพื่อแลกเปลี่ยนหรือถ่ายทอดข่าวสารความรู้ สึกนึกคิด เจตคติ จากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน Du Gas (1983: 171) จึงนับได้ว่าการสื่อสารที่ดีหรือที่มีประสิทธิภาพนั้น ทำให้กิจกรรมต่างๆ สำเร็จตามเป้าหมายและเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้และชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งปัจจัยที่จะทำให้โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ผู้แนะนำในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตามการสื่อสารที่เจ้าหน้าที่แนะนำแบบมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมของโครงการดังกล่าว เจ้าหน้าที่โครงการจึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสื่อสารให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่อชุมชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ตามการรับรู้ของชาวบ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. ลักษณะทางประชากรบ้านห้วยโป่ง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่
2. ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ตามการรับรู้ของชาวบ้าน
3. ปัญหาและข้อเสนอเกี่ยวกับประสิทธิผลการสื่อสารในการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประชาชน / ชาวบ้าน สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ การรับรู้แบบมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้ในหมู่บ้านตนเอง ตลอดจนนำวิธีการสื่อสารของเจ้าหน้าที่มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป
2. ผู้บริหารงานส่งเสริมงานจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมสามารถนำข้อมูล ที่ได้ไปพิจารณาปรับปรุงกำหนดวิธีการดำเนินการวางแผนในการส่งเสริมให้กับชาวบ้าน
3. ผู้บริหารกรมป่าไม้ สามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปพิจารณาเพื่อกำหนดนโยบาย และแนวทางวิธีการดำเนินงานจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม
4. ด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการจัดการป่าไม้ เพื่อเป็นแนวทางการในการปรับปรุง ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ อันจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

### ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตการศึกษาดังนี้

#### 1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การรับรู้ของชาวบ้านจากกิจกรรมการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม มีประสิทธิผลต่อการรับรู้การสื่อสารมากน้อยเพียงใด มุ่งศึกษาประสิทธิผลการสื่อสารตามหลักสำคัญของการสื่อสาร 7 ประการ (The seven C's of effective communication) ด้าน

การกระตุ้นความสนใจ การเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร กระตุ้นให้เกิดการกระทำความ  
 กระจ่างชัด การสื่อถึงประโยชน์แก่ผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารเกิดความไวเนื้อเชื่อใจ และความคงเส้น  
 คงวาเที่ยงตรงของเนื้อหา ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้

## 2. ระยะเวลาในการศึกษา

กำหนดให้มีการเก็บข้อมูลที่เป็นจริง โดยจะศึกษาในระยะเวลา 12 เดือน เริ่มตั้งแต่  
 เดือนสิงหาคม 2545 – สิงหาคม 2546

## 3. ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ผู้วิจัยจะศึกษานั้นเป็นประชากรบ้านห้วยโป่ง หมู่ที่ 11 ตำบลแม่วิน  
 อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

## 4. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอ  
 แม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่ได้เข้าร่วมกับกิจกรรม ของโครงการจัดการป่าไม้โดย  
 ชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน

## นิยามศัพท์

**การรับรู้** หมายถึง การได้ยิน ได้เห็น หรือเผชิญกับการกระทำและการแสดงออก  
 ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทั้งที่เป็นการใช้ถ้อยคำหรือคำพูดที่ไม่ใช่ถ้อยคำพูด ในการศึกษาครั้งนี้ศึกษา  
 เฉพาะการรับรู้ของชาวบ้านต่อการสื่อสาร โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่  
 ลุ่มน้ำแม่ขานเท่านั้น

**ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่** หมายถึง ลักษณะการแสดงออกที่เจ้าหน้าที่มีต่อ  
 ชาวบ้านทั้งที่เป็นถ้อยคำหรือคำพูด และการแสดงออกทางกริยาท่าทาง สีหน้า แววตา น้ำเสียง รวมทั้ง  
 การรับฟังของเจ้าหน้าที่ขณะสนทนาหรือปฏิบัติกิจกรรมระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน ซึ่งลักษณะ  
 การสื่อสารประกอบด้วยหลักสำคัญ 7 ประการ รวบรวมจากทฤษฎีการสื่อสารที่มีประสิทธิผล  
 (the seven c's of effective communication) โดย Culip S.M. and Esta de Foressard (วิทยา  
 ดำรงเกียรติศักดิ์, 2545: 1 และวิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์, 2542: 1) ได้แก่

1. การสื่อสารที่ดีต้องทำให้ผู้รับสารเกิดความสนใจ
2. การสื่อสารที่ดีต้องเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร
3. การสื่อสารที่ดีต้องทำให้เกิดการตอบสนอง
4. การสื่อสารที่ดีเนื้อหาสาระต้องชัดเจน

5. การสื่อสารที่ดีต้องทำให้ผู้รับสารรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ
6. การสื่อสารที่ดีต้องทำให้ผู้รับสารเกิดความไวเนื้อเชื่อใจ
7. การสื่อสารที่ดีเนื้อหาสาระต้องคงที่สม่ำเสมอ

**การจัดการป่าไม้** หมายถึง รูปแบบของการจัดการป่าไม้ ที่นำองค์ประกอบของความต้องการของประชาชน และประชาชนผู้รับผลประโยชน์เข้าร่วมในชุมชนนั้น (กรมป่าไม้: 2531)

**ป่าชุมชน** หมายถึง ป่าซึ่งประชาชน กลุ่มประชาชนหรือสถาบันในชุมชนนั้น ได้ร่วมกันรักษาไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้น (กรมป่าไม้: 2531)

**เจ้าหน้าที่พนักงานป่าไม้** หมายถึง ข้าราชการกรมป่าไม้ตำแหน่งเจ้าพนักงานป่าไม้ ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานรับผิดชอบด้านการตรวจตราและควบคุมตามกฎหมายทำไม้ และการเก็บหาของป่าด้านตรวจตราและควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ด้านตรวจตราและควบคุมตามกฎหมายอุทยานแห่งชาติ ด้านตรวจตราและควบคุมกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ ด้านตรวจตราและควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ ด้านวิชาการด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (สำนักงาน ก.พ.: 2521)

**การมีส่วนร่วม** หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การกำหนดปัญหาการวางแผน การจัดการการตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหา การติดตามผล และการได้มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรม

**กิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างชาวบ้านและโครงการ** หมายถึง กิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน ซึ่งแบ่งออกเป็น 9 กิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมการทำประวัติหมู่บ้าน วิธีการมีการนัดหมายชาวบ้านมาประชุมหรือชุมนุมกัน และเล่าเรื่องประวัติหมู่บ้านของตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การย้ายถิ่นของชาวบ้านนามสกุลดั้งเดิมของชาวบ้าน เหตุการณ์ภัยธรรมชาติที่รุนแรงที่สุดในหมู่บ้าน โรคระบาด
2. การทำแผนที่ชุมชน วิธีการคือทำการรวมกลุ่มของชาวบ้านและให้ชาวบ้านวาดแผนที่หมู่บ้านตนเองลงในกระดาษฟรุ๊บกาว ๆ โดยเน้นแหล่งที่อยู่อาศัย ทรัพยากรภายในหมู่บ้าน เน้นเขตป่าต่าง ๆ เช่นป่าอนุรักษ์ ป่าสำหรับเป็นพื้นที่ทำกิน เช่นเรือกสวนไร่นา
3. การทำปฏิทินการเกษตร มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านให้ความรู้ในเรื่องการทำปฏิทินการเกษตรและให้ชาวบ้านระดมความคิดช่วยกันคิดว่าในแต่ละเดือนชาวบ้านปลูกอะไรไปบ้าง และเก็บเกี่ยวในช่วงไหน และหาของป่าอะไรบ้างในเดือนไหน

4. การทำปฏิทินความเชื่อ มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านให้ความรู้ในเรื่องการทำปฏิทินการความเชื่อและพิธีกรรมหลังจากนั้นให้ชาวบ้านระดมความคิดช่วยกันคิดว่าในแต่ละเดือนชาวบ้านมีประเพณีและพิธีกรรมอะไรที่สำคัญภายในหมู่บ้าน

5. การทำปฏิทินด้านการจัดการป่าไม้ มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านให้ความรู้ในเรื่องการทำปฏิทินการจัดการด้านป่าไม้อย่างไร เช่น ในหน้าแล้งจะมีการสร้างแนวกันไฟ จัดเวรยามสอดส่องเรื่องไฟป่า เป็นต้น

6. การแลกเปลี่ยนในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน

7. จัดทำโมเดล เปรียบเทียบกับภาพถ่ายทางดาวเทียม โดยโมเดลชาวบ้านจะร่วมทำกับเจ้าหน้าที่และนำภาพถ่ายดาวเทียมมาเปรียบเทียบกับลักษณะพื้นที่ป่าของชาวบ้านตลอดจนให้ชาวบ้านได้ชี้จุดต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านแล้วนำโมเดล และภาพถ่ายดาวเทียมมาเปรียบเทียบและชี้จุดพื้นที่ต่าง ๆ ของชาวบ้านเช่นพื้นที่ทำกิน แนวเขตหมู่บ้าน เป็นต้น

8. การเดินสำรวจป่าภายในหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ได้เข้าใจตรงกัน การเดินสำรวจป่าจึงจำเป็นอย่างยิ่งเพราะได้สัมผัสกับพื้นที่จริง และชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์อะไรจากป่า เช่น การหาสมุนไพร การเก็บเห็ด เป็นต้น

9. ศึกษาคู่มือการจัดการป่าภายนอกหมู่บ้าน โดยเจ้าหน้าที่และชาวบ้านได้ไปร่วมกันยังหมู่บ้านที่มีการจัดการป่าไม้ประสบความสำเร็จ

## บทที่ 2

### การตรวจเอกสาร

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ต่อการรับรู้ของชาวบ้าน: กรณีศึกษา บ้านห้วยโป่ง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้เป็นหมวดใหญ่ ๆ ดังนี้

1. โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน
2. แนวคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วม
3. การรับรู้
4. แนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน จังหวัดเชียงใหม่

#### หลักการและเหตุผล

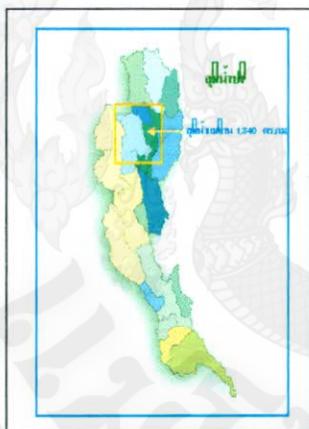
ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าของประเทศไทยเกิดขึ้นมาหลายทศวรรษ ทางกรมป่าไม้พยายามทุกวิถีทางที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งในแง่ของการใช้กฎหมาย การประกาศพื้นที่เขตอนุรักษ์ และการฟื้นฟูพื้นที่ดินน้ำลำธาร แต่การบุกรุกพื้นที่ป่ายังคงอยู่ เนื่องจากความต้องการพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม การลักลอบตัดไม้อย่างผิดกฎหมาย ตลอดจนการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม แนวคิดเรื่องป่าชุมชนได้ดำเนินการทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชนมามากกว่า 2 ทศวรรษ รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 ได้ให้สิทธิชุมชนในการฟื้นฟู รักษา จาริด ประเพณีดั้งเดิม และการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น

คณะทำงานด้านการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ องค์กรพัฒนาเอกชนและกรมการปกครองแต่งตั้งโดยอธิบดีกรมป่าไม้ เพื่อสนับสนุนและเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการป่าไม้ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรบริหารส่วนตำบลและชาวบ้านในเขตพื้นที่ดินน้ำภาคเหนือ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 โดยเริ่มทำการศึกษา รูปแบบที่เหมาะสมของการจัดการป่าไม้โดยชุมชนในพื้นที่ของอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จากบทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับเป็นแนวทางของความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน สมาชิกอบต. องค์กรภาครัฐและเอกชน ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากร

ป่าไม้อย่างยั่งยืน ดังนั้นคณะทำงานจึงได้ขยายผลการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ไปสู่กลุ่มแม่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้รับความช่วยเหลือจาก Asia Forest Network ซึ่งเป็นองค์กรที่มุ่งสนับสนุนบทบาทของชุมชนท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

### วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพิ่มศักยภาพของการจัดการป่าไม้ของบุคคล องค์กร ชุมชน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้มีส่วนร่วมกับท้องถิ่น (ป่าไม้) ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน
2. เสริมสร้างศักยภาพของชาวบ้าน องค์กร และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการจัดการป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร
3. สนับสนุนคณะทำงานด้านการจัดการป่าไม้โดยชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านป่าชุมชน และการจัดการลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน
4. แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ของการจัดการป่าชุมชนระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกระดับในภูมิภาคเอเชีย



### ข้อมูลพื้นฐาน

- ลุ่มน้ำสาขาแม่ขาน เป็น 1 ใน 20 ลุ่มน้ำสาขาของกลุ่มน้ำปิง
- ลุ่มน้ำสาขาแม่ขาน มี 6 ลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญดังนี้

ลำดับที่	ชื่อลุ่มน้ำย่อย	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1.	แม่วาง	แม่วิน	แม่วาง	เชียงใหม่	หน่วยจัดการต้นน้ำขุนวาง
2.	บ่อแก้ว	บ่อแก้ว	สะเมิง	เชียงใหม่	หน่วยจัดการต้นน้ำบ่อแก้ว
3.	แม่สาบ	แม่สาบ	สะเมิง	เชียงใหม่	หน่วยจัดการต้นน้ำม่อนอังเกตุ
4.	แม่ลาน	ทรายมูล	สะเมิง	เชียงใหม่	หน่วยจัดการต้นน้ำแม่ลาน
5.	สะเมิง	สะเมิงเหนือ-ใต้	สะเมิง	เชียงใหม่	หน่วยจัดการต้นน้ำโป่งไคร้
6.	แม่ขาน	บ้านปาง	หางดง	เชียงใหม่	หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยป่าเลา

### กิจกรรมดำเนินการ

1. ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ด้านเทคนิคกลยุทธ์ การจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน
2. ประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับเจ้าหน้าที่ป่าไม้และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำแผน และการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น
3. ฝึกอบรมชาวบ้านผู้นำชุมชนด้านการประยุกต์ใช้เทคนิคการประเมินทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมและการจัดทำแผนงานป่าชุมชน
4. ทักษะศึกษาดูงานนอกพื้นที่ สำหรับชาวบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน
5. การประชุมระหว่างชุมชนในเขตพื้นที่ต้นน้ำและปลายน้ำเพื่อแสวงหาแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในระดับเครือข่ายลุ่มน้ำ
6. เผยแพร่ความรู้ จัดทำเอกสาร ประชาสัมพันธ์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องด้านพรบ.ป่าชุมชน กฎระเบียบ และความรู้วิชาการด้านการจัดการป่าไม้ต่าง ๆ

### พื้นที่ดำเนินการ

1. ได้เลือกพื้นที่ปฏิบัติงานบริเวณลุ่มน้ำย่อย แม่วาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
2. ภายในลุ่มน้ำย่อยแม่วาง ได้เลือกหมู่บ้านขึ้นมา 3 หมู่บ้าน ที่มีความแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรมประเพณี ชนเผ่า และที่ตั้งหมู่บ้านดังนี้
  - 2.1 หมู่บ้านขุนวาง เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง อยู่ตอนบนของลุ่มน้ำ
  - 2.2 หมู่บ้าน ปากกล้วย-โป่งลมแรง เป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยง อยู่ตอนกลางของลุ่มน้ำ
  - 2.3 หมู่บ้านห้วยโป่ง เป็นชาวไทยพื้นราบ อยู่ตอนท้ายของลุ่มน้ำ

### ระยะเวลาดำเนินการของโครงการ

พ.ศ. 2545-2546 เป็นเวลา 2 ปี

### ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน อบต. เกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกันอย่างเหมาะสมถูกต้อง ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของชุมชน

2. ทำให้เกิดความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ อบต. ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้บริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

3. ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรม ทักษะศึกษาดูงานนอกพื้นที่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการป่าไม้และสิ่งแวดล้อม

4. ทำให้ผู้บริหารทุกระดับของกรมป่าไม้ และรัฐบาลมีความเข้าใจอย่างถูกต้องในแนวทางการดูแลรักษาและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์กรท้องถิ่น

5. ขยายผลและแพร่ขยายกิจกรรมที่ดำเนินการในครั้งนี ไปสู่พื้นที่ลุ่มน้ำย่อยอื่น ๆ ในลุ่มน้ำสาขาแม่ขาน หรือลุ่มน้ำสาขาอื่น ๆ ต่อไป

#### หน่วยงานรับผิดชอบ

ส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้ คณะกรรมการดำเนินงานประกอบด้วย

- |                          |                              |                     |
|--------------------------|------------------------------|---------------------|
| 1. นายประกิจ จูทะพงษ์    | เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 7 | ที่ปรึกษา           |
| 2. นายวีระชัย คมวัชรพงศ์ | เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 7 | ที่ปรึกษา           |
| 3. นายเริงชัย ประยูรเวช  | นักวิชาการป่าไม้ 7 ว.        | ประธานคณะกรรมการ    |
| 4. นายเจษฎา แก้วโชติ     | นักวิชาการป่าไม้ 7 ว.        | กรรมการ             |
| 5. นายวิทยา นวปราโมทย์   | นักวิชาการป่าไม้ 7 ว.        | กรรมการ             |
| 6. นายเจลีขว แก่นจันทร์  | นักวิชาการป่าไม้ 7 ว.        | กรรมการและเลขานุการ |
| 7. นายฉัตรชัย สันยาข     | เจ้าหน้าที่ภาคสนาม           |                     |
| 8. นางสาวอุวรรณ รัตนศรี  | เลขานุการโครงการ ฯ           |                     |

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการฯ จึงเตรียมคณะทำงานในระดับพื้นที่ดังนี้

- |                                      |                |
|--------------------------------------|----------------|
| 1. หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำขุนวาง    | ประธานคณะทำงาน |
| 2. กำนันตำบลแม่วิน                   | คณะทำงาน       |
| 3. ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน | คณะทำงาน       |
| 4. ผู้ใหญ่บ้านห้วยโป่ง               | คณะทำงาน       |
| 5. ผู้ใหญ่บ้านปากกล้วย-โป่งลมแรง     | คณะทำงาน       |

6. ผู้ใหญ่บ้านขุนวาง	คณะทำงาน
7. สมาชิก อบต. บ้านห้วยโป่ง	คณะทำงาน
8. สมาชิก อบต.บ้านปากกล้วย-โป่งลมแรง	คณะทำงาน
9. สมาชิก อบต. บ้านขุนวาง	คณะทำงาน
10. ผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำขุนวาง	คณะทำงานและเลขานุการ

โดยคณะทำงานชุดนี้มีบทบาทภารกิจ ดังต่อไปนี้

1. ร่วมประชุม วางแผน เพื่อกำหนดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ให้กับชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน ในเรื่องเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ การอบรม ทัศนศึกษาดูงาน และต้องสอดคล้องกับคณะกรรมการชุดใหญ่
2. เตรียมชุมชนให้พร้อม เพื่อทำกิจกรรมที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชน เช่น กำนัน อบต. ผู้ใหญ่บ้าน หลังจากที่ได้นับฟังแล้ว ต้องกลับไปอธิบายให้ชุมชนเข้าใจอย่างละเอียดอีกครั้งว่า สาเหตุที่ต้องเตรียมชุมชนให้มีความพร้อมที่จะทำงานอะไรบ้าง เพื่อที่จะทำให้ลุ่มน้ำหรือพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ลุ่มน้ำของท่านมีศักยภาพและยั่งยืนต่อไป

#### กิจกรรมของโครงการประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การทำประวัติหมู่บ้าน

คือการสัมภาษณ์กลุ่มคนในชุมชนที่รู้เรื่องราวในอดีตของชุมชนและนำมาลำดับเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์เพื่อที่จะทราบข้อมูลในอดีต และทำความเข้าใจกับสถานะการณ์ของชุมชนเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็น ประวัติการก่อตั้งชุมชน การโยกย้ายถิ่นฐานสภาพของทรัพยากรธรรมชาติ เช่นสภาพป่า แหล่งน้ำ โรคระบาด ภัยธรรมชาติ ฯลฯ ข้อมูลที่ได้นี้มีประโยชน์ต่อการศึกษา/วิเคราะห์ ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านบวก หรือลบอย่างไร และในอนาคตแนวโน้มจะเป็นเช่นไร

การศึกษาประวัติของชุมชนนี้ กลุ่มผู้สูงอายุจะมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลเนื่องจากโดยทั่วไปชุมชนแทบจะไม่มีใครบันทึกข้อมูลเอาไว้ นอกจากจะจดจำและบอกเล่าสืบต่อกันมาในรุ่นลูก รุ่นหลาน นอกจากนี้การสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้มากกว่า 1 กลุ่ม ในกรณีที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่ จะเป็นการช่วยคลี่คลายข้อสงสัยที่มีความถูกต้องมากที่สุด

## 2. การทำแผนที่ชุมชน

คือกระบวนการที่คนในชุมชนร่วมกันถ่ายทอดจินตนาการ หรือความนึกคิดของรูปร่างหน้าตาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ได้แก่ ที่ตั้งของบ้านเรือน พื้นที่ทำกิน ถนน โรงเรียน พื้นที่ป่าไม้ วัด โบสถ์ และสถานที่สำคัญต่าง ๆ แล้วบันทึกเป็นแผนที่หรือแผนผัง (sketched maps)

วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนที่จากการมีส่วนร่วมของประชากรในชุมชน ไม่ได้เน้นถึงความประณีตและความถูกต้องแม่นยำของหลักวิชาการทำแผนที่ แต่เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ของพื้นที่ (spatial issues) ในบางกรณีอาจจะเน้นเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะ และจัดทำเป็นแผนที่ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน (resources map) แยกออกต่างหากก็ได้ ตัวอย่างของหัวข้อการอภิปราย เช่น อาจจะต้องตั้งคำถามเกี่ยวกับสภาพของทรัพยากรธรรมชาติ เปรียบเทียบในอดีตกับปัจจุบัน เป็นต้น

การทำแผนที่ อาจเขียนลงบนกระดานดำ กระดาษ หรือแม้แต่เขียนบนพื้นดิน แต่ที่แนะนำก็คือการบันทึกลงบนกระดาษ จะดีที่สุด เพราะสามารถเคลื่อนย้ายและเก็บรักษาได้สะดวก สถานที่ทำแผนที่ควรมีพื้นที่กว้างขวางพอสมควร เพื่อเปิดโอกาสให้จำนวนของชาวบ้านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเพิ่มมากขึ้น จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมอาจมากถึง 20-30 คน และควรมีคละกันไป ทั้งผู้ชาย ผู้หญิง เยาวชน ผู้อาวุโส และไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงระดับการศึกษา

## 3. การทำปฏิทินการเกษตร

คือการแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับของช่วงเวลาในชุมชน โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ

วัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบให้เป็นความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและบริบทที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพของชุมชนในแต่ละช่วงเวลา รวมทั้งชี้ให้เห็นว่าปัจจัยใดเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อาทิ พื้นที่ป่า พื้นที่ทำการเกษตร ปริมาณน้ำ ผลผลิตทางการเกษตร ผลผลิตจากป่า จำนวนปลูสัตว์ ฯลฯ

## 4. การทำปฏิทินความเชื่อ

คือการกำหนดวงจรของช่วงเวลาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นปกติวิสัยของชุมชนในรอบปีหนึ่ง ๆ หรือมากกว่านั้น เช่นวงจรการผลิตทางการเกษตร หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อของชนเผ่า เป็นต้น

วัตถุประสงค์ก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนกับสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะการทำปฏิทินกิจกรรมของชุมชน

สะท้อนให้เห็นถึงข้อมูลข่าวสารในด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย อาทิ การใช้แรงงาน รูปแบบการเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ ช่วงของรายได้ การใช้จ่าย การใช้ประโยชน์จากป่า ปริมาณน้ำฝน ฯลฯ

ในการทำปฏิทินกิจกรรมของชุมชน ควรใช้เวลาของเดือนเป็นแกนหลัก แต่ไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นที่เดือนมกราคมเสมอไป อาจเริ่มต้นที่เดือนใดเดือนหนึ่งที่ชุมชนคุ้นเคยและยึดถือสืบทอดต่อเนื่องกันมา วงจรของกิจกรรมบางกรณีอาจครอบคลุมช่วงเวลา 10-18 เดือน และกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะมีความแตกต่างกันในกลุ่มผู้ชาย กลุ่มผู้หญิงและกลุ่มเยาวชนเป็นต้น นอกจากนี้บางชุมชนอาจมีประชากรที่แยกกลุ่มกันอย่างเห็นได้ชัด ตามชาติพันธุ์ หรือศาสนา ก็ควรจะทำปฏิทินกิจกรรมแยกกัน ยกเว้นในเรื่องของสิ่งที่เกิดขึ้นคงที่ตามปกติ ได้แก่ อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน แหล่งน้ำ เป็นต้น โดยทั่วไปปฏิทินกิจกรรมของชุมชน จะเน้นในหัวข้อหลัก ๆ คือ กิจกรรมทางการเกษตร การใช้ประโยชน์จากป่า และพิธีกรรมความเชื่อตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์

#### 5. การทำปฏิทินด้านการจัดการป่าไม้

คือการแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับของช่วงเวลาในชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดการป่าไม้

วัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นว่าในช่วงเวลาใดภายใน 1 ปีจะต้องมีการเผาระวังป่าในเรื่องใดบ้าง เช่นในช่วงเวลาใดควรจะทำแนวกันไฟ ในช่วงเวลาใดที่ต้องคอยระแวดระวังไฟฟ้า และในช่วงเวลาใดจะต้องมีการปลูกป่าทดแทน เป็นต้น การทำปฏิทินด้านการจัดการป่าไม้ตามฤดูกาล จะช่วยให้รู้ถึงความแตกต่างของไม้ เพียงแต่ปริมาณน้ำฝน และ/ หรืออากาศร้อน อากาศหนาว แต่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของการดำรงชีวิตของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น การเกิดไฟป่า ความแห้งแล้ง ปริมาณน้ำ ฯลฯ

การทำปฏิทินด้านการจัดการป่าไม้ตามฤดูกาล มีความใกล้ชิดกับการทำปฏิทินการเกษตรและกิจกรรมของชุมชน ดังนั้นบางครั้งอาจกระทำการศึกษาไปพร้อม ๆ กัน เพราะผู้ทำการศึกษาก็จะสามารถมองเห็นความเชื่อมโยงของข้อมูลต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และเช่นเดียวกันการทำแผนภูมิฤดูกาล ไม่จำเป็นต้องกำหนดกฎเกณฑ์ว่าจะต้องเริ่มจากเดือนไหน หรือช่วงเวลาไหน ควรปล่อยให้ผู้ทำการศึกษาร่วมกันแสดงความคิดเห็นกันเอง

#### 6. การแลกเปลี่ยนในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน

เป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้าน การสำรวจข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างมีส่วนร่วม และมีการสร้างฐานข้อมูลของทรัพยากรและชุมชนได้อย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการกำหนดแผนและแนวทางการจัดการ

ทรัพยากรในระดับลุ่มน้ำขนาดเล็กที่ครอบคลุมพื้นที่ของหมู่บ้าน ตำบลหนึ่ง ๆ หรือหลายตำบล และเกิดเครือข่ายเชื่อมโยงกันกับลุ่มน้ำย่อยอื่น ๆ

#### 7. จัดทำโมเดล เปรียบเทียบกับภาพถ่ายดาวเทียม

การดำเนินการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม เป็นการดำเนินงานที่ต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้อง และข้อมูลจากประชาชนในหมู่บ้าน ตลอดจนความรู้ประสบการณ์ ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เพื่อที่จะนำไปวางแผนการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยที่ข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ อาทิเช่นแผนที่ชุมชน ปฏิทินทางการเกษตร ข้อมูลสภาพป่าไม้ สภาพพื้นที่ทำกิน แบบจำลองภูมิประเทศ (model) ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายดาวเทียม เป็นต้น

แบบจำลองสภาพภูมิประเทศ (model) เป็นกระบวนการที่สื่อให้เห็นถึงสภาพชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์อย่างถูกต้อง โดยให้คนในชุมชนจินตนาการหรือนึกถึงสภาพของชุมชนตนเอง ไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งของบ้านเรือน พื้นที่ทำการเกษตร ถนน ที่ตั้งของสถานที่สำคัญ ๆ เช่น โบสถ์ โรงเรียน วัด สถานีอนามัย เป็นต้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการด้านพื้นที่ด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การจัดการทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ทำกิน ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เป็นต้น

การทำแผนที่ชุมชน (community mapping) เป็นเทคนิคที่ได้ดำเนินการและพัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน จึงคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก เพื่อให้แผนที่ที่จัดทำขึ้นสามารถลงรายละเอียดต่าง ๆ ให้ทันสมัย ถูกต้องได้ตลอดเวลาโดยชุมชนเอง จากเดิมที่เริ่มจัดทำแผนที่อย่างง่าย ๆ โดยชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ ลงรายละเอียดในแผนที่ตามภาพที่ได้เห็นจากพื้นที่จริง โดยเฉพาะรายละเอียดสำคัญ เช่น ถนน ทางน้ำ อ่างเก็บน้ำ ภูเขา ที่ทำกิน ฯลฯ ซึ่งอาจจะยังไม่มี ความถูกต้องทางพิคัด หรือขนาดมาตราส่วนมากนัก แต่สามารถที่จะอธิบายให้เข้าใจร่วมกันได้ ต่อมาเมื่อเห็นประโยชน์จากแผนที่ชุมชน และมีการนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนา ด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น จึงได้นำเอาแผนที่ระวางของกรมแผนที่ทหารขนาดมาตราส่วน 1 : 50,000 ขยายให้ได้มาตราส่วนตามที่ต้องการมาประกอบในการจัดทำแผนที่ โดยเฉพาะการลงรายละเอียดที่เป็นจุดพิคัดอ้างอิงที่สำคัญคือ ถนน ทางน้ำ ที่ตั้งหมู่บ้าน หรืออาจนำข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศ มาประกอบใช้เพื่อแสดงรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ให้ถูกต้องเพิ่มขึ้น

ปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ด้านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ทำให้เราได้ ข้อมูลที่มีความถูกต้อง ทันสมัย ตรงตามความต้องการใช้อย่างรวดเร็วในราคาที่ประหยัด มีหน่วยงานหลายแห่ง ได้จัดสร้างฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เช่น กรมป่าไม้ กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์นี้ สามารถนำมาเชื่อมโยง ซ้อนทับ เพื่อการจัดทำแผนที่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีการอ้างอิงจุดพิคัดบนพื้นโลก และเมื่อใช้ข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียมหรือการสำรวจระยะไกล (remote sensing) ร่วมกับระบบการ

ร่วมกับระบบการกำหนดค่าพิกัดบนพื้นโลกด้วยดาวเทียม (global positioning system) ก็ยังทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติในการจัดทำแผนที่ชุมชนมีความสมบูรณ์ถูกต้องมากขึ้น ซึ่งจะ  
เป็นประโยชน์ทั้งด้านการจัดการทรัพยากร และการวางแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ยังช่วย  
แก้ปัญหาความขัดแย้งของการใช้ที่ดินและทรัพยากรระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชน หรือ  
ระหว่างชุมชนที่ ได้รับผลกระทบร่วมกัน



ภาพ 1 การประชุมหมู่บ้าน

#### ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลและสารสนเทศ

**ข้อมูล (data)** หมายถึง เอกสาร ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในรูปของตัวเลข ภาษาสัญลักษณ์ ที่มีความหมายเฉพาะตัว ยังไม่มีการประมวลผลหรือวิเคราะห์ผล

**สารสนเทศ (information)** หมายถึง ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ผ่านการเปลี่ยนแปลง มีการกระทำการประมวลผลหรือวิเคราะห์ผลให้อยู่ในรูปแบบที่มีความสัมพันธ์ มีความหมายหรือมีคุณค่าเพิ่มขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้งานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในด้านการวางแผน การตัดสินใจและแก้ปัญหา

**ระบบสารสนเทศ (information system)** คือกระบวนการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงสารสนเทศด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในระบบตามความต้องการของผู้ใช้ในทุกระดับ และเป็นปัจจุบันทันเหตุการณ์

คุณสมบัติของข้อมูลที่ดี มีดังนี้

- ถูกต้องเชื่อถือได้
- มีความเกี่ยวข้องของข้อมูลกับงานที่ทำ
- มีความเป็นปัจจุบัน

- ทันเหตุการณ์
- สามารถตรวจสอบได้

ประเภทของการใช้สารสนเทศในการตัดสินใจ

- ผู้บริหารระดับสูง ต้องสรุปกะทัดรัด ชัดเจน ตรงประเด็น สามารถตัดสินใจได้

ทันที

- ผู้บริหารระดับกลาง ต้องสรุปชัดเจน และต้องมีรายละเอียด
- ผู้บริหารระดับล่าง ข้อมูลจะต้องเป็นปัจจุบันใช้ในการควบคุมและปฏิบัติงานประจำวันของ หน่วยงานสามารถเจาะลึกมีรายละเอียดในแต่ละข้อมูล

### ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System หรือ GIS)

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ อธิบายได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความหมายของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) สุริย์ ชันชงค์ และคณะ (2541) ได้ให้ความหมายของระบบ GIS คือ “ระบบ Software computer ที่มีความสามารถในการจัดการฐานข้อมูลอ้างอิงพิกัดภูมิศาสตร์ ตั้งแต่การนำเข้าข้อมูลเชิงพื้นที่ และข้อมูลทางกายภาพ การบันทึกข้อมูลและการเรียกข้อมูลมาใช้ (data storage and retrieval) การย้ายถ่ายเทข้อมูล (data manipulation) การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis) และการแสดงผลข้อมูลภูมิศาสตร์ในรูปแบบที่มีพิกัดอ้างอิง”

ข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ มีข้อมูลอยู่ 2 ชนิด คือ

- 1.1 ข้อมูลเชิงภาพ หรือ graphic data
- 1.2 ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ หรือ attribute data

1.1 ข้อมูลเชิงภาพ เป็นส่วนที่แสดงลักษณะ (feature) ต่าง ๆ ของผิวโลก ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ

จุด (point) ใช้ในการอ้างอิงถึงตำแหน่งที่ตั้งของสิ่งต่าง ๆ หรือสถานที่ที่มีขนาดเล็กไม่สามารถแสดงขอบเขตหรือระยะทางได้ โดยอาจแทนด้วยสัญลักษณ์ เช่น ที่ตั้งหมู่บ้าน ที่ตั้งโรงเรียน ที่ตั้งบ่อน้ำ ฯลฯ

เส้น (line) ใช้แสดงถึงข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีความยาว แต่ไม่อาจแสดงความกว้างได้ เช่น เส้นทางน้ำ ทางรถไฟ เส้นทางคมนาคม ท่อระบายน้ำ ฯลฯ

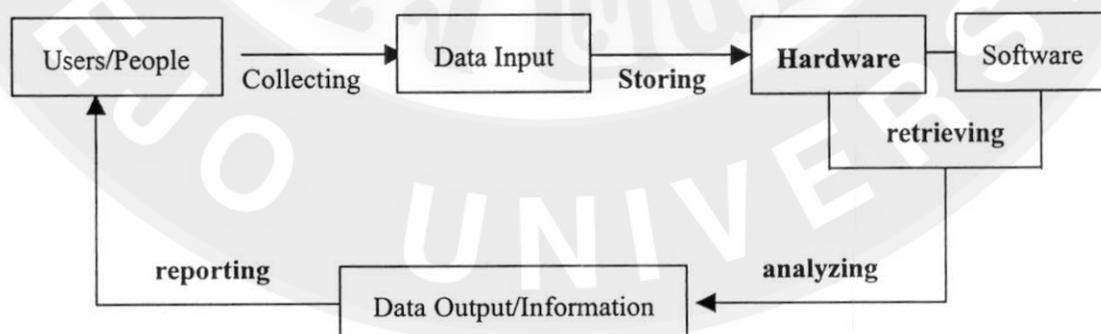
พื้นที่ (area หรือ polygon) ใช้แสดงข้อมูลที่มีอาณาบริเวณ โดยแสดงเป็นเส้นรอบรูปปิด เช่น พื้นที่ตำบล พื้นที่ลุ่มน้ำ พื้นที่ป่าไม้

ข้อมูลเชิงภาพทั้ง 3 ลักษณะนี้ เป็นข้อมูลอ้างอิงพิกัดภูมิศาสตร์ โดยแต่ละจุดบนเส้น และแต่ละจุดในพื้นที่ อ้างอิงถึงตำแหน่งจริงบนพื้นผิวโลกได้ ด้วยพิกัดเส้นรุ้ง เส้นแวง หรือพิกัด UTM

1.2 ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ เป็นข้อมูลที่บอกถึงลักษณะต่าง ๆ ของข้อมูลเชิงภาพ ซึ่งจะจัดเก็บในลักษณะของตาราง (Table) ไม่ว่าข้อมูลเชิงภาพจะเป็นจุด เส้น หรือพื้นที่ก็ตาม ตารางข้อมูลนี้จะเก็บข้อมูลลักษณะต่าง ๆ ของ จุด แต่ละจุด เส้นแต่ละเส้น และพื้นที่แต่ละพื้นที่ โดยที่ ข้อมูลเหล่านี้สามารถอ้างอิงถึงจุด เส้น และพื้นที่ ในข้อมูลเชิงภาพ หรือในแผนที่ได้ เช่น ข้อมูลเชิงภาพของที่ตั้งสถานีตรวจวัดน้ำ ซึ่งแทนด้วย จุด อาจจะประกอบด้วยข้อมูลเชิงคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ คือ ชื่อสถานี ปริมาณน้ำท่า ปริมาณตะกอน วัน เดือน ปี ที่เก็บข้อมูล โดยข้อมูลเหล่านี้ จะจัดเก็บไว้ในตาราง แต่ละแถวของตารางจะบันทึกข้อมูลของสถานีวัดน้ำแต่ละสถานี และในทำนองเดียวกับ ข้อมูลเส้น และพื้นที่ ก็จะเก็บข้อมูลเชิงคุณลักษณะของเส้นและพื้นที่ไว้ในตาราง เช่นกัน ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จะเป็นระบบสารสนเทศที่ใช้ในการเชื่อมโยงข้อมูลที่แสดงคุณลักษณะต่าง ๆ ของพื้นที่ลงในแผนที่

2. องค์ประกอบของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 5 ส่วน คือ

1. ข้อมูล (data input)
2. เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่าง ๆ (hardware)
3. โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ (software)
4. ผู้ใช้ระบบ และผู้ใช้สารสนเทศ (users/people)
5. สารสนเทศ (information/data output)



ภาพ 2 องค์ประกอบของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

### ฐานข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำแผนที่ชุมชน

แผนที่ชุมชนที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผน วิเคราะห์สถานการณ์ และตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้กำหนดฐานข้อมูลที่ใช้เป็น 5 ข้อมูลหลัก คือ

1. ขอบเขตและที่ตั้งหน่วยงาน
2. ทรัพยากรป่าไม้
3. ที่ดินและการใช้ที่ดิน
4. ทรัพยากรน้ำ
5. ข้อมูลชุมชน

โดยมีรายละเอียดตามที่แสดงไว้ในตารางดังนี้



ตาราง 2 แสดงข้อมูลหลักในการจัดทำแผนที่ชุมชน

ขอบเขตและที่ตั้งหน่วยงาน	ทรัพยากรป่าไม้	ที่ดินและการใช้ที่ดิน	ทรัพยากรน้ำ	ข้อมูลชุมชน
ขอบเขตลุ่มน้ำ	- พื้นที่ชนิดป่าต่าง ๆ	ขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน	แหล่งน้ำธรรมชาติ	- ขอบเขตและที่ตั้ง
ขอบเขตหน่วยจัดการต้นน้ำ	- พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ	- ป่าไม้	ฝาย, ลำเหมือง	หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ
ขอบเขตอุทยานแห่งชาติ	- ขอบเขตตามการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรและที่ดิน	- ท่งหญ้า	อ่างเก็บน้ำ	จังหวัด
ขอบเขตเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	ป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวน	- เกษตร ที่นา ที่ไร่ ที่สวน	ทางน้ำธรรมชาติ	- โครงสร้างสาธารณูปโภค
เขตห้ามล่า	*เขตป่าเพื่อการอนุรักษ์	- ไร่ร้าง		พื้นที่ฐาน ถนน
ขอบเขตสวนป่า	*เขตป่าเพื่อเศรษฐกิจ	- ไร่หมุนเวียน		โรงเรียน วัด
ขอบเขตที่ตั้งหน่วยงานราชการอื่น ๆ และองค์กรพัฒนาเอกชน	*เขตป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร	ประเภทและลักษณะดิน (Soil) ความลาดชัน ระดับความสูงของพื้นที่ ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ที่ 1, 2, 3, 4, 5		โรงพยาบาล สถานีอนามัย ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์

## ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นตอนในการประยุกต์ใช้ GIS ในการจัดทำแผนที่ชุมชนมีดังนี้

1. การนำเข้าสู่ข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยรวบรวมความต้องการใช้ข้อมูลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ เช่น ขอบเขตตำบล ขอบเขตป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ เส้นชั้นความสูง ทางน้ำ แหล่งน้ำ ลำห้วย ถนน ที่ตั้งหมู่บ้าน โดยนำเข้าสู่จากแผนที่ระวาง 1 : 50,000 ของกรมแผนที่ทหารและข้อมูลบางส่วนวิเคราะห์จากภาพถ่ายดาวเทียม และใช้เครื่องอ่านค่าพิกัดจากดาวเทียม บันทึกข้อมูลที่เป็นจุดและเส้น ในพื้นที่จริงของหมู่บ้านเพิ่มเติม เช่น พื้นที่ป่าใช้สอย ป่าชุมชน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อนำเข้าสู่ข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์แล้ว สามารถนำมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้สารสนเทศ เช่น พื้นที่ลาดชันเฉลี่ย ในช่วงความลาดชันขนาดต่าง ๆ พื้นที่ทำกินที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ หรือชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 1 ขนาดของพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ

3. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปใช้ในการจัดทำแผนที่ร่วมกันกับชุมชน ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญเพราะเป็นกระบวนการที่ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่ จนเกิดการยอมรับในข้อมูล และนำไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีวิธีการคือ

3.1 นำแผนที่ระวางที่ได้ขยายขนาดมาตราส่วนเท่ากับ 1 : 10,000 มาลงจุดพิกัดอ้างอิงให้ชัดเจน เช่น ถนน ทางน้ำ ที่ตั้งหมู่บ้านโดยชุมชน พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดของสัญลักษณ์เครื่องหมายต่าง ๆ บนแผนที่ เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน

3.2 นำแผ่นพลาสติกใส ตัดขนาดให้เท่ากับแผนที่มาปิดทับบนแผนที่ระวาง แล้วลงรายละเอียดข้อมูลที่ต้องการ โดยชุมชน ดังนี้

ชั้นข้อมูลเกี่ยวกับขอบเขตของพื้นที่ ได้แก่

- ขอบเขตหมู่บ้าน
- ขอบเขตพื้นที่ทำกิน
- ขอบเขตพื้นที่ป่าใช้สอย ป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์
- ที่ตั้งสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน เช่น
- วัด โรงเรียน โบสถ์ ป่าช้า ฝาย ลำเหมือง ฯลฯ
- ประเภทของป่าชนิดต่าง ๆ
- ป่าคิบเขา ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง

3.3 นำข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านทรัพยากรป่าไม้ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ มาประกอบใช้ ได้แก่

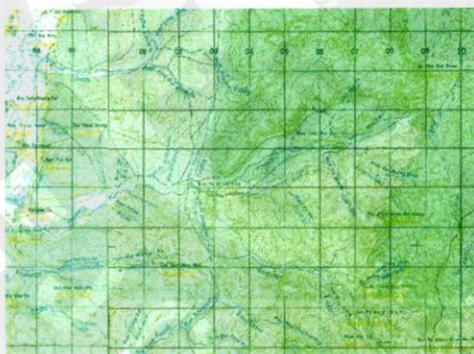
- ข้อมูลการประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ คือ ป่าอนุรักษ์ป่าเพื่อการเศรษฐกิจ ป่าเพื่อการเกษตรกรรม
  - ขอบเขตป่าสงวนแห่งชาติ
  - ขอบเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
- ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ

3.4 นำภาพแสดงระดับความสูงของภูมิประเทศ (DEM) มาประกอบใช้เพื่อแสดงลักษณะภูมิประเทศ และให้ชุมชนร่วมกันชี้จุดของภูมิประเทศที่สำคัญ เช่น ยอดเขา ถนน ทางน้ำ ที่ตั้งหมู่บ้าน

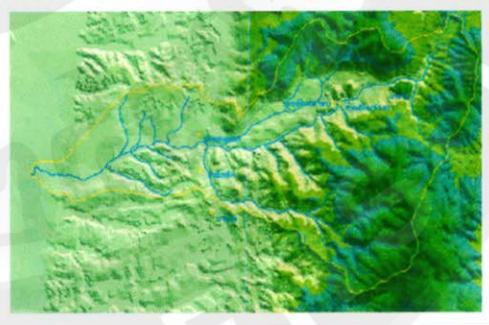
3.5 นำภาพถ่ายดาวเทียมสีผสมธรรมชาติมาประกอบใช้ โดยเปรียบเทียบกับแผนที่ที่ชาวบ้านได้ลงรายละเอียดแสดงพื้นที่ต่าง ๆ ไว้ อธิบายความหมายของภาพถ่ายดาวเทียมจากสิ่งที่ชาวบ้านรู้และสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เชื่อมโยงไปยังพื้นที่อื่น ๆ ในแผนที่ แล้วซ้อนทับด้วยแผนที่ในข้อ 3.2

4. นำแผนที่ที่ได้ปรับปรุงจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มานำเข้าในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

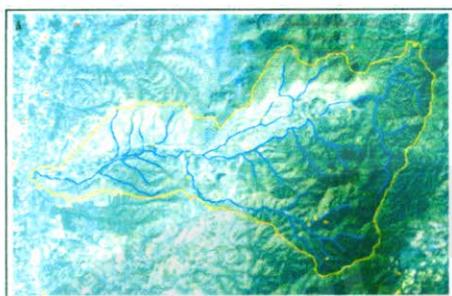
5. การผลิตแผนที่ชุมชนที่มีคุณภาพ ในมาตราส่วนที่ต้องการ พร้อมตารางข้อมูล และรายงานสรุปสถานการณ์ของทรัพยากรด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนต่อไป



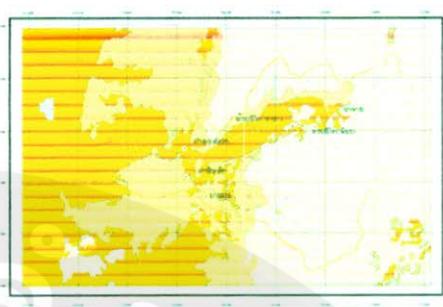
ภาพ 3 แผนที่ระวาง 1 : 50,000



ภาพ 4 แสดงภูมิประเทศ



ภาพ 5 ภาพถ่ายดาวเทียม



ภาพ 6 จำแนกการใช้ที่ดิน



ภาพ 7 แสดงภาพถ่ายดาวเทียม 3 มิติ

## THEMATIC MAPPING

## BAN PA LAI MAP



ภาพ 8 ภาพแสดงแผนที่ชุมชน

6. การสำรวจป่าภายในหมู่บ้าน (การสำรวจสภาพพื้นที่ตามแนวตัดขวาง) คือการเดินทางสำรวจพื้นที่ของชุมชนร่วมกันระหว่างผู้ศึกษาวิจัยกับชาวบ้าน โดยมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่ได้พบเห็นรวมทั้งสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และนำมาจัดทำเป็นแผนภาพ (profile) แสดงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้บันทึกไว้

วัตถุประสงค์ของการเดินทางสำรวจพื้นที่ เพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจสภาพพื้นที่ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน อาทิเช่น สภาพภูมิประเทศ ลักษณะการถือครองที่ดิน ระบบการเพาะปลูก ชนิดพืชที่ปลูก ป่าไม้ พืชพรรณ สภาพดิน แหล่งน้ำ และสัตว์ป่าเป็นต้น โดยเฉพาะประเด็นของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันอยู่กับวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

การเดินทางสำรวจพื้นที่ จะเดินเป็นกลุ่ม ๆ ละ 8-12 คน ภายในกลุ่มควรมีควรรหลากหลายของสมาชิก เช่น ในเรื่องของเพศและระดับอายุเป็นต้น เส้นทางเดินควรกำหนดให้ผ่านสภาพแวดล้อมที่ต่าง ๆ กัน และไม่จำเป็นต้องเป็นระยะทางที่ไกลมากนัก หรือใช้เวลานาน หากชุมชนมีลักษณะทางกายภาพที่ค่อนข้างแตกต่างกัน อาจจัดเป็น 2 กลุ่ม เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่กว้างขวางมากขึ้น

ประเด็นสำคัญในการเดินสำรวจก็คือ ผู้ศึกษาวิจัยจะต้องกระตุ้นให้ชาวบ้าน แสดงความคิดเห็นและทัศนคติต่าง ๆ ให้มากที่สุด ควรมีการพูดคุยและซักถามถึงปัญหาต่าง ๆ หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้พบเห็น ตัวอย่างเช่นเรื่องของทรัพยากร ป่าไม้ ประเด็นคำถามเช่น ชุมชนมีการจัดการอย่างไร มีปัญหาอะไรเกิดขึ้น และจะแก้ไขอย่างไร เป็นต้น

7. การศึกษาคูงานการจัดการป่าไม้ภายนอกหมู่บ้าน

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แก่ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน เป็นแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ด้านการจัดการป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนกับชาวบ้านและเจ้าหน้าที่โครงการฯ เพื่อศึกษาแนวทาง และวิธีการในการจัดการป่าชุมชน แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการจัดการป่าชุมชน นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาคูงานการจัดการป่ามาประยุกต์ใช้ในเขตพื้นที่ของตนเอง และเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนในพื้นที่โครงการ

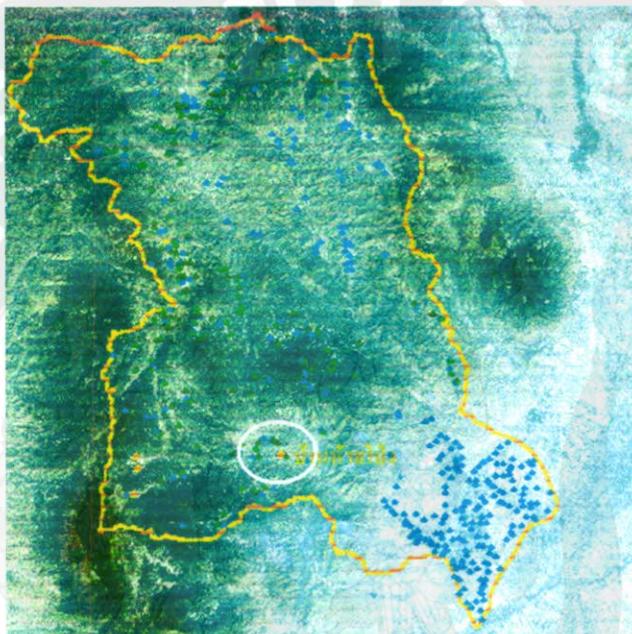
พื้นที่ศึกษา บ้านห้วยโป่ง หมู่ 11 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่  
สถานที่ตั้ง :



ภาพ 9 แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อ ตำบลแม่วาง

บ้านห้วยโป่งตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พิกัดที่ 47 QMA 646628 ในแผนที่ระวาง 4746 III ของกรมแผนที่ทหารมาตราส่วน 1 : 50,000 มีความสูงโดยเฉลี่ยจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 500 เมตร มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านแม่ตูด หมู่ที่ 6 ต.แม่วิน อ.แม่วาง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านห้วยหอย หมู่ที่ 19 ต.แม่วิน อ.แม่วาง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านใหม่วังผาปูน หมู่ที่ 15 ต.แม่วิน อ.แม่วาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านแม่สะป๊อก หมู่ที่ 5 ต.แม่วิน อ.แม่วาง



ภาพ 10 ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงตำแหน่งบ้านห้วยโป่งตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

#### จำนวนครัวเรือน ประชากร

102 ครัวเรือน 412 คน แบ่งเป็นชาย 195 คน และหญิง 217 คน

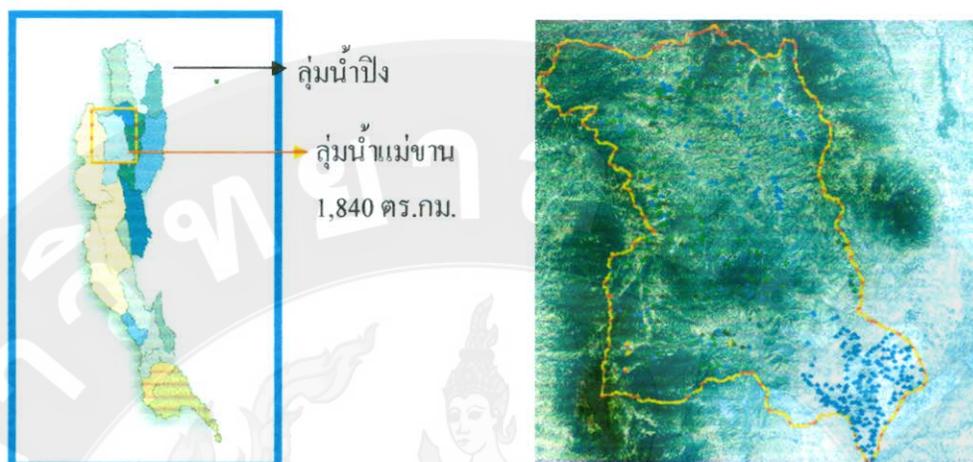
#### ชาติพันธุ์

ชาวไทยพื้นเมือง

#### พื้นที่ลุ่มน้ำ

บ้านห้วยโป่งตั้งอยู่ในพื้นที่ทางตอนปลายของกลุ่มน้ำแม่วาง ซึ่งเป็นลุ่มน้ำย่อยของกลุ่มน้ำแม่จางและอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำหลักคือลุ่มน้ำปิง มีลุ่มน้ำขนาดเล็ก ๆ ภายในชุมชนคือน้ำแม่ปวย

พื้นที่บ้านห้วยโป่งจัดอยู่ในชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ 1 A ร้อยละ 5.40 ชั้น 2 ร้อยละ 83.64 และชั้น 3 ร้อยละ 10.96



ภาพ 11 แสดงลุ่มน้ำแม่ขาน

ภาพ 12 ภาพถ่ายดาวเทียมตำบลแม่วิน

#### สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตร โดยเฉพาะการเพาะปลูกพืช พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของหมู่บ้านก็คือข้าวและถั่วเหลือง มีระบบชลประทานจากน้ำแม่ปวยนำมาใช้ในการเพาะปลูกแต่ก็ไม่ครอบคลุมพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด อีกส่วนหนึ่งก็ยังคงใช้ระบบเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งน้ำฝน นอกจากข้าวและถั่วเหลืองแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีสวนไม้ผลจำพวกลำไย ลิ้นจี่ และมีการเลี้ยงสัตว์ เช่นสุกร ไก่ เป็นต้น และเนื่องจากชุมชนบ้านห้วยโป่งอยู่ไม่ไกลจากจังหวัดเชียงใหม่มากนัก และมีเส้นทางคมนาคมดี สะดวกต่อการเดินทาง ประกอบกับมีสภาพธรรมชาติที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่นมีน้ำตกขุนปวยที่สวยงามทำให้มีธุรกิจการท่องเที่ยวเกิดขึ้นและชาวบ้านส่วนหนึ่งก็มีรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวนี้ นอกจากนั้นชาวบ้านบางส่วนโดยเฉพาะกลุ่มสตรีก็จะมาอาชีพเย็บผ้า และมีจำนวนหนึ่งที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ยของชาวบ้านห้วยโป่ง 21,000 บาท/ปี/ครัวเรือน การถือครองที่ดินจำนวนหนึ่งมีเอกสารสิทธิ์ในรูปแบบของ นส. 3 และนส. 3 ก

ชุมชนบ้านห้วยโป่งนับถือศาสนาพุทธ ภายในหมู่บ้านมีวัดห้วยโป่ง และมีโรงเรียนแม่วินสามัคคี ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ด้านปัจจัยพื้นฐาน ภายในหมู่บ้านมีไฟฟ้าเข้ามาถึงเมื่อปี พ.ศ. 2526 มีระบบประปาของหมู่บ้าน และมีการใช้น้ำบาดาล มีอ่างเก็บน้ำ 1 แห่ง คืออ่างเก็บน้ำแม่ปวย เส้นทางคมนาคมจาก

จังหวัดเชียงใหม่ถึงบ้านห้วยโป่ง เป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์ สภาพดี มีระยะทาง 53 กม. ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 15 นาที

### สรุปผลการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

#### 1. การศึกษาเหตุการณ์ในอดีตของชุมชน (time line study)

ชุมชนบ้านห้วยโป่งตั้งรกรากถิ่นฐานมาประมาณ 100 ปีเศษ โดยแต่เดิมเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ รวมอยู่หมู่เดียวกับบ้านแม่มุต และบ้านแม่สะป็อก บรรพบุรุษดั้งเดิมมีเชื้อสายของปกากะญอปะปนอยู่บ้าง ทั้งนี้จากคำบอกเล่าทราบว่า ในสมัยก่อนได้มีการแต่งงานกับชนเผ่าปกากะญอ นอกจากนั้นได้มีผู้อพยพเข้ามาจากจังหวัดลำพูน แม่แจ่ม ประมาณ 3-4 ครัวเรือน ในอดีตบ้านห้วยโป่งได้รับมอบหมายจากทางการให้ผู้ดูแลหมู่บ้านทำหน้าที่เก็บภาษีทั้งส่วย ภาษีบุคคล และภาษีไร่นา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบ้านห้วยโป่งเป็นชุมชนหน้าด่านระหว่างตัวเมืองเชียงใหม่กับชุมชนในพื้นที่ห่างไกลออกไปสำหรับเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตมีดังนี้คือ

- |           |   |
|-----------|---|
| พ.ศ. 2517 | แยกตัวออกมาตั้งเป็นหมู่บ้านห้วยโป่ง หมู่ที่ 11 อย่างเป็นทางการ  |
| พ.ศ. 2518 | มีการทำสัมปทานป่าไม้  |
| พ.ศ. 2523 | หยุดทำสัมปทานป่าไม้ จำนวนต้นไม้ขนาดใหญ่ลดลงเป็นอย่างมาก   |
| พ.ศ. 2526 | - เกิดน้ำป่าไหลทะลักเข้าท่วมหมู่บ้านทำให้เกิดความเสียหายต่อบ้านเรือน ทรัพย์สินและพืชผล<br>- หมู่บ้านเริ่มมีกระแสไฟฟ้าใช้                  |
| พ.ศ. 2533 | กิ่งอำเภอแม่วาง ได้แยกตัวออกมาจาก อ.สันป่าตอง ทำให้เดิมบ้านห้วยโป่งที่ขึ้นอยู่กับเขตการปกครองของ อ.สันป่าตอง ย้ายมาขึ้นกับกิ่งอำเภอแม่วาง |
| พ.ศ. 2535 | มีการตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน   |
| พ.ศ. 2536 | น้ำป่าไหลทะลักเข้าท่วมหมู่บ้าน  |
| พ.ศ. 2540 | เกิดไข้เลือดออกกระบาดในหมู่บ้าน   |
| พ.ศ. 2543 | น้ำป่าไหลท่วมหมู่บ้าน   |
| พ.ศ. 2544 | เกิดน้ำป่าไหลท่วมหมู่บ้านอีก แต่คราวนี้เกิดขึ้น 2 ครั้งภายในระยะเวลาใกล้ ๆ กัน  |

จากการศึกษาอดีต จะเห็นได้ว่าบ้านห้วยโป่งซึ่งมีที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ทางตอนปลายของน้ำแม่วางจะได้รับผลกระทบของน้ำป่าไหลทะลักเข้ามาท่วมหลายครั้งด้วยกัน โดยเฉพาะในปี

2544 ซึ่งเกิดขึ้นถึง 2 ครั้ง ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและพืชผลทางการเกษตรอย่างมาก  
มาย

2. การเดินสำรวจหมู่บ้านตามเส้นตัดขวาง (transect walk)

เริ่มจากบริเวณผาแท่น ในเขตป่าใช้สอยของหมู่บ้านแล้วขึ้นไปบนสันเขาทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน เดินไปตามเส้นทางเดินหาของป่าของชาวบ้าน และแนวกันไฟที่ชาวบ้านร่วมกันทำในฤดูแล้งของทุก ๆ ปี ผ่านน้ำตกขุนป้วย แล้วย้อนลงมาบริเวณอ่างเก็บน้ำ และกลับเข้าหมู่บ้าน ผลการสำรวจแสดงให้เห็นตามภาพดังนี้



เขตพื้นที่	ป่าอนุรักษ์	แหล่งน้ำ	ป่าใช้สอย	ที่ทำกิน	ที่อยู่อาศัย
การใช้ประโยชน์ที่ดิน	เดิมเป็นพื้นที่สัมปทานทำไม้เมื่อ 50 ปีก่อน ต่อมาประมาณ ปี พ.ศ. 2520 ได้มีการปลูกป่าทดแทนทำให้ปัจจุบันที่สภาพป่าอันสมบูรณ์	น้ำแม่ปวยมีน้ำตกขุนปวยใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจัดทัวร์สำหรับชาวต่างประเทศ ให้เข้าพักใกล้กับน้ำตกชาวบ้านจากหมู่บ้านข้างเคียงเข้ามาใช้ประโยชน์จากน้ำตกแต่ไม่มีความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์แต่อย่างใด	เก็บหาของป่าเช่น เห็ด สมุนไพร ใบตองตึง หน่อไม้ ไม้พื้น ไม้สร้างบ้าน ฯลฯ	นาข้าว สวนลั่นจี่ ลำไย บางแห่งใช้พื้นที่ร่วมกับหมู่บ้านห้วยหอย	จำนวนหนึ่งมี นส. 3 และ นส.3ก
สภาพป่า	ป่าเบญจพรรณ และป่าดงรัง พรรณไม้ที่พบคือ ไม้สน ไม้ตระกูลก่อ แดง สารภี เต็ง รัง พลวง สมุนไพร ได้แก่ พุงชะโด กระดุมสีดา กล่องข้าวสีดา เป็นต้น				

ภาพ 13 แผนภาพแสดงสภาพพื้นที่ตามแนวตัดขวางบ้านห้วยโป่ง



ตาราง 3 (ต่อ)

เดือน	พิธีกรรม	กิจกรรมด้านการเกษตร	กิจกรรมที่เกี่ยวกับป่า
มิถุนายน	ทำบุญเลี้ยงเจ้าบ้าน เลี้ยงมิตรเมือง : 3 ปีจะทำครั้ง เลี้ยงเจ้าบ้าน เลี้ยงปู่ย่า: จะทำภายในครอบครัว ตนเอง แต่งงาน : ส่วนใหญ่จะกระทำ ในเดือนนี้โดยฝ่ายหญิง ต้องเลี้ยงผีปู่ย่า โดยมีไก่ 4 ตัว หมู 1 ตัว	- ปลุกข้าวนาปี - เก็บผลลินจี่	- เก็บเห็ด เช่นเห็ดหูหนู เห็ดถอบ - เก็บหน่อไม้ - เก็บแมงมัน
กรกฎาคม	ทำบุญเข้าพรรษา	เก็บผลลำไย	- เก็บเห็ด - เก็บหน่อไม้
สิงหาคม	ทำบุญปลุกป่าวันแม่	- ปลุกถั่วเหลืองไร่ - เก็บผลผลิตลำไย	- เก็บเห็ด ไข่ห่าน เห็ดแดง - เก็บหน่อไม้
กันยายน		- เก็บเกี่ยวข้าวไร่	- เก็บเห็ด - เก็บหน่อไม้ - จักสาร
ตุลาคม	ทำบุญออกพรรษา พิธีแรกข้าว : หลังจากเก็บเกี่ยว ข้าวแล้ว เลี้ยงเจ้าแม่ ธรณี ตามที่ได้บนบาน สถานกล่าวไว้	- เก็บเกี่ยวข้าวนาปี	- เก็บเห็ด - เก็บหน่อไม้

ตาราง 3 (ต่อ)

เดือน	พิธีกรรม	กิจกรรมด้านการเกษตร	กิจกรรมที่เกี่ยวกับป่า
พฤศจิกายน	ลอยกระทง		ตัดไม้ไผ่เพื่อทำตอกมัดข้าว
ธันวาคม	ส่งท้ายปีเก่า	เก็บเกี่ยวแล้วเหลือไร่	เก็บใบหญ้าคาเพื่อทำหลังคา

### สรุปกิจกรรมด้านการจัดการป่าของชุมชนบ้านห้วยโป่ง

บ้านห้วยโป่งมีการใช้ประโยชน์จากป่ามาช้านาน แต่ยังไม่มีการจัดการป่าโดยชุมชนอย่างเป็นทางการ จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2535 จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้านขึ้น มีสมาชิก 10 คน โดยกำหนดพื้นที่ป่าของชุมชนไว้ประมาณ 500 ไร่ อยู่ติดกับหมู่บ้านทางทิศตะวันออกเฉียงใต้

### การใช้ประโยชน์จากป่า

- เก็บหาของป่า จำพวกอาหาร ได้แก่ เห็ดชนิดต่าง ๆ หน่อไม้ ผักหวาน สะเรียม ไข่มดแดง ฯลฯ
- ไม้สำหรับสร้างบ้านเรือน
- ไม้ฟืน มีการใช้ปริมาณไม่มากนัก เพราะมีแหล่งพลังงานอื่น ๆ เช่น ถ่าน แก๊สหุงต้ม
- เป็นแหล่งน้ำ

### กฎระเบียบของชุมชน

1. ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าอนุรักษ์ ฝ่าฝืนปรับตั้งแต่ 100-10,000 บาท หรือดำเนินคดีตามกฎหมาย
2. ห้ามจุดไฟเผาป่าโดยเด็ดขาด ฝ่าฝืนปรับ 1,000 – 10,000 บาท หรือดำเนินคดีตามกฎหมาย
3. ห้ามตัดฟันถางไร่ในเขตป่าทุกชนิด ฝ่าฝืน ปรับ 5,000 – 20,000 บาท หรือดำเนินคดีตามกฎหมาย
4. ก่อนจะตัดไม้จากป่าเพื่อนำมาใช้สอยภายในบ้านจะต้องแจ้งคณะกรรมการทราบล่วงหน้าก่อน

5. ห้ามจับหรือฆ่าสัตว์ป่าทุกชนิดในเขตป่าอนุรักษ์ ฝ่าฝืน ปรับตัวละ 100 - 5,000 บาท หรือดำเนินคดีตามกฎหมาย

6. กลุ่มหรือบุคคลใดกระทำการอันก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสภาพป่าจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

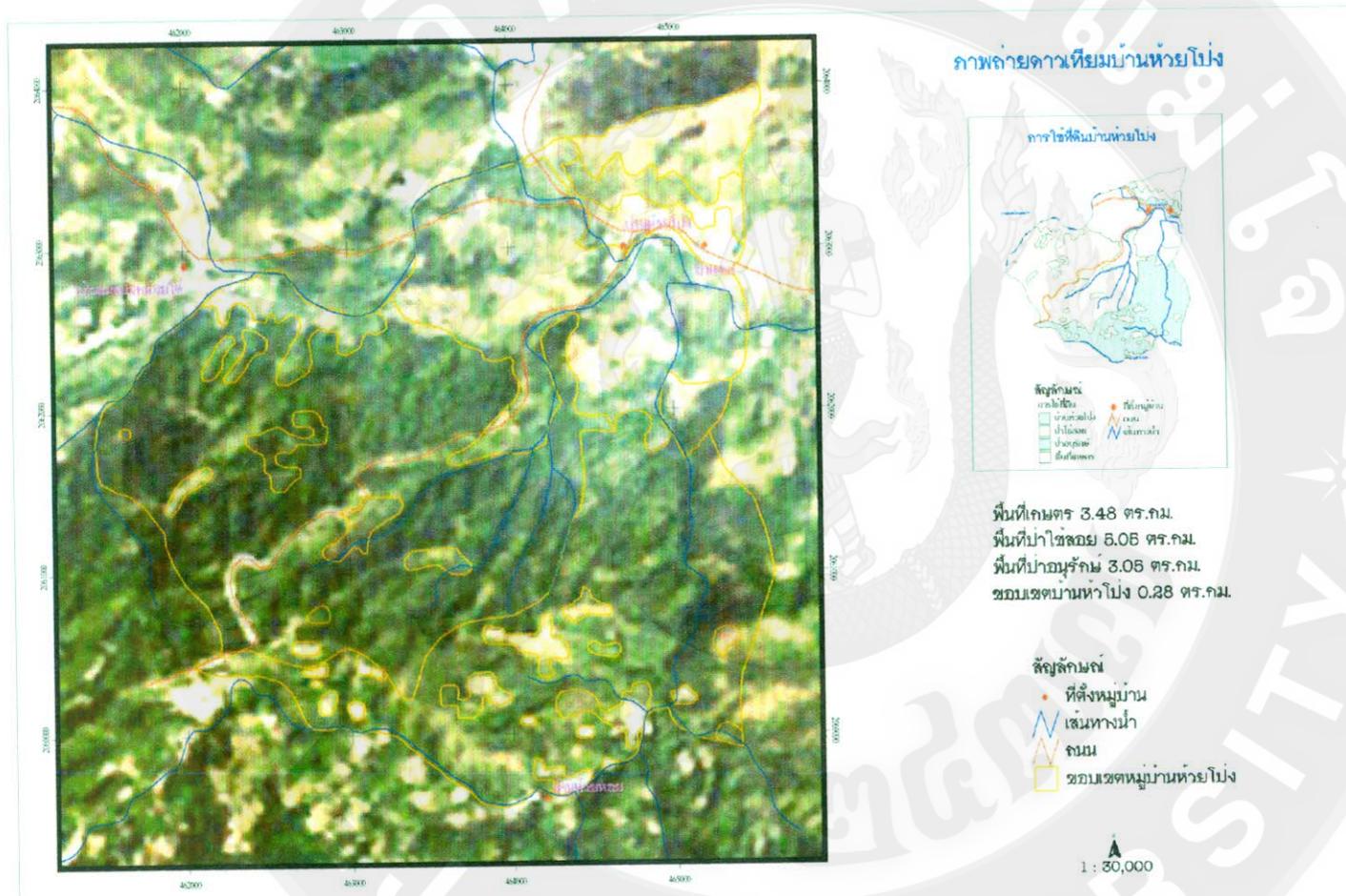
#### กิจกรรมการจัดการป่าของชุมชน

- ทำแนวกันไฟ ความยาวประมาณ 5 กม. กว้าง 4 เมตร ในเขตป่าอนุรักษ์และป่าใช้สอย

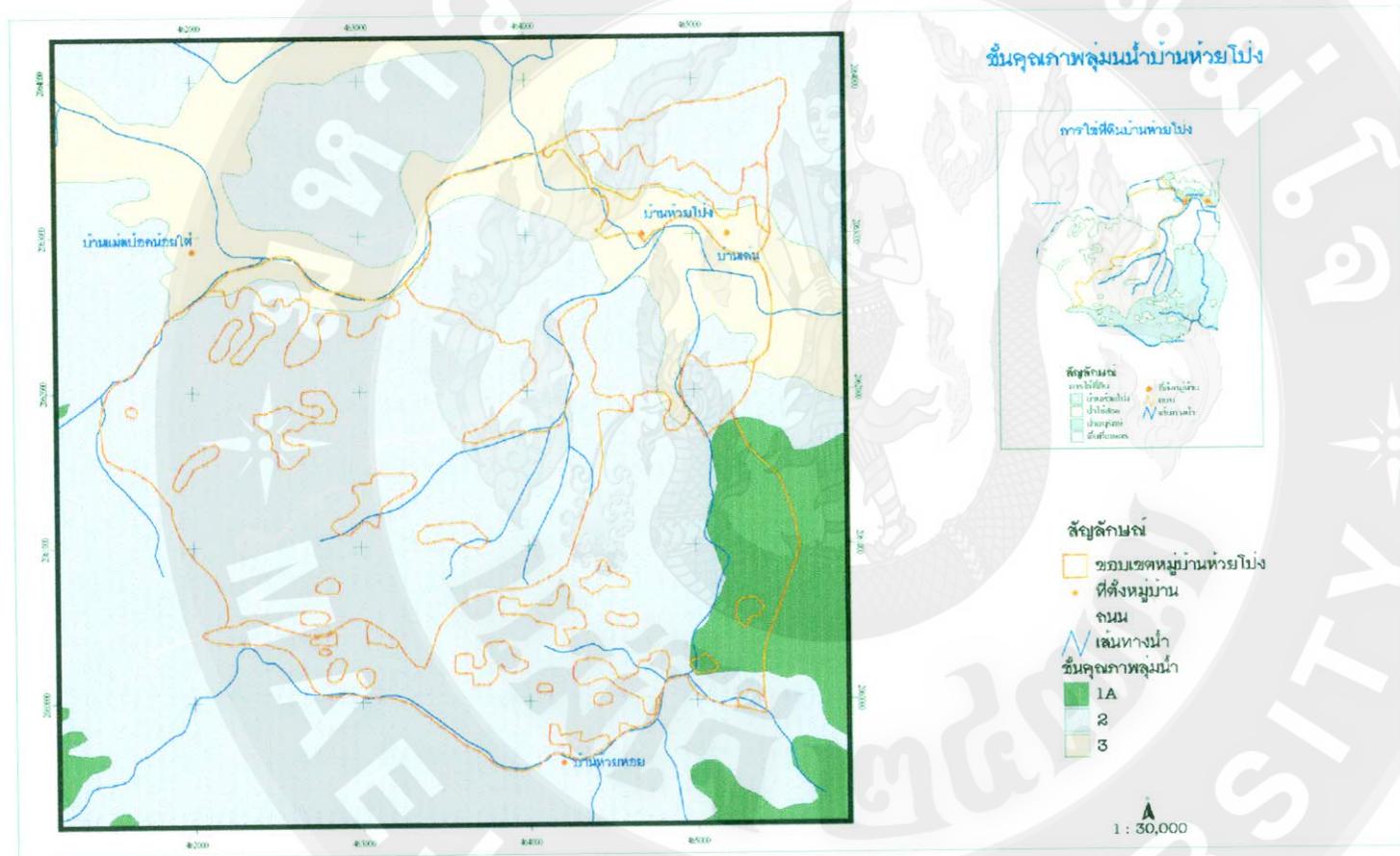
- ร่วมกันปลูกต้นไม้เสริมในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม โดยในปีพ.ศ. 2544 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. 3,000 บาท และจากสวนป่าสันป่าตอง เป็นค่าน้ำ ค่าอาหารแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ลาดตระเวนป่า

- เพาะชำกล้าไม้มะขาม ขนุน ลูกหว้า และต้นขี้เหล็ก โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ฝึกอบรบวนศาสตร์ชุมชน ที่ 5 (คอยสะเก็ด)



ภาพ 15 ภาพถ่ายดาวเทียมบ้านห้วยโป่ง ปี 2544



ภาพ 16 แผนที่แสดงชั้นคุณภาพกลุ่มน้ำบ้านห้วยโป่ง

### แนวคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วม

ปรัชญา เวทสาร์ชซ์ (2528: 5) ได้ให้คำนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมประชาชนในการพัฒนาว่าเป็นการที่ประชาชนได้เข้าเกี่ยวข้องโดยการให้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตนในกิจกรรม ซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชนและองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มีดังนี้

มีประชาชนเข้าเกี่ยวข้องในกิจกรรมพัฒนา

ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัวเช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงานหรือทรัพยากรบางอย่าง เช่นเงินทุน วัสดุ ในกิจกรรมการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527: 183) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องด้านจิตใจ และอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าให้กระทำ (contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว ด้วย ส่วนสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2528: 256-257) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการดำเนินการตามแผนการพัฒนาชนบทที่จะประสบความสำเร็จนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นโครงการที่ริเริ่มมาจากประชาชน มิใช่รัฐบาลเริ่มโครงการต่าง ๆ ทั้งประชาชนและรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญและร่วมมือกันกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527: 1-2) ยังได้ให้คำจำกัดความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคมในการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปแบบการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตเป็นของตนเอง” และทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ ยังเสนออีกว่าการพัฒนาโดยใช้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องยึดแนวทางปฏิบัติสามประการคือ

1. ต้องถือว่าชาวบ้านเป็นตัวหลักในการแก้ปัญหาขององค์กรภายนอกเป็นเพียงตัวกระตุ้นส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น

2. กิจกรรมการพัฒนาต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชนกล่าวคือ วิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน การยึดเยียดกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งกำหนดตามกรอบความคิดของคนภายนอก นอกจากจะไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมที่แท้จริงแล้ว ยังเป็นการทำลายศักยภาพการแก้ปัญหาของชุมชน สร้างลักษณะขาดความมั่นใจในตนเองและปมการพึ่งพาพึ่งพาลังภายนอก

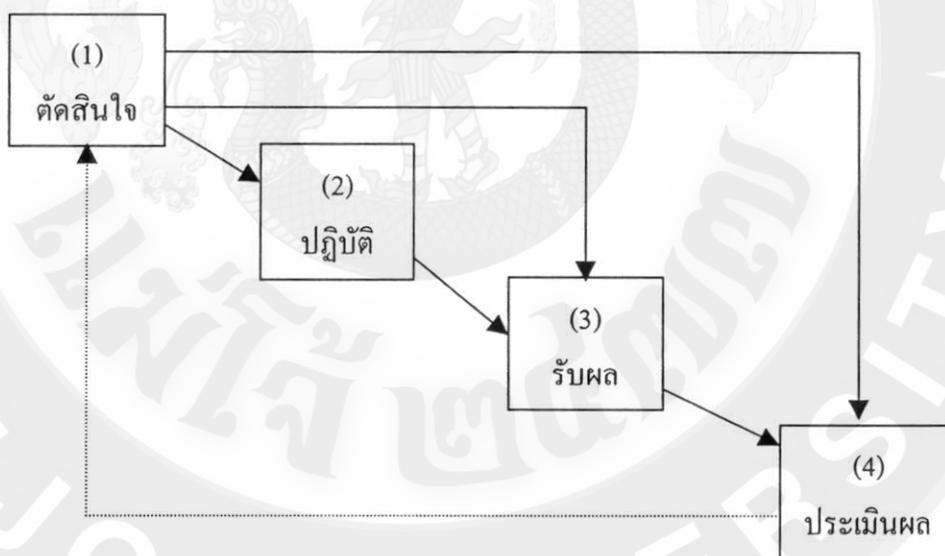
3. ปัญหาบางอย่างระดับการรับรู้ของชุมชนอาจมีข้อจำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงครอบคลุมถึงการกระจาย และสื่อสารข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางด้านกรรับรู้ของประชาชน

Cohen และ Uphoff อ้างใน สุรัสวดี หุ่นพยนต์ (2528: 17) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

นอกจากนี้ Cohen และ Uphoff ยังได้แสดงความสัมพันธ์ของชนิดของการมีส่วนร่วมดัง

ภาพ 17



————— หมายถึง การส่งผลโดยตรง

..... หมายถึง การส่งผลย้อนกลับ

ภาพ 17 ความสัมพันธ์ของชนิดของการมีส่วนร่วม

ที่มา: Cohen และ Uphoff อ้างใน สุรัสวดี หุ่นพยนต์ (2528: 17)

จากภาพ 17 แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตัดสินใจมีความสำคัญมาก ดังจะเห็นได้จากภาพจุดเริ่มต้นอยู่ที่ (1) การตัดสินใจ ซึ่งแสดงเส้นความสัมพันธ์ที่บ ( ——— ) การตัดสินใจจะมีผลต่อการปฏิบัติการ และจากการปฏิบัติการจึงส่งผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผล.ดังนั้นจะเห็นได้จากเส้นที่บ (————) แสดงความสัมพันธ์ และในขณะเดียวกันการประเมินผล จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการปฏิบัติการ และการตัดสินใจ ซึ่งแสดงให้เห็นโดยเส้นปะ ( - - - - ) และยังแสดงให้เห็นชัดด้วยว่าการปฏิบัติการ จะส่งผลย้อนไปยังการตัดสินใจด้วย

ไพรัตน์ เคชะรินทร์ (2529: 67) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ดังนี้

1. ร่วมศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการชุมชน
4. ร่วมการตัดสินใจการใช้ทรัพยากร ที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา

นอกจากนี้ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2534: 272-273) ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

Rabibhadana (1982) อ้างในพินิจ ลากรณานัน (2529: 22) ได้ระบุขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของประชาชน เนื่องจากเหตุผลพื้นฐานคือประชาชนเป็นผู้ประสบปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด มิใช่ข้าราชการหรือนักพัฒนาเป็นผู้ระบุปัญหาของประชาชน
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ เพราะโดยพื้นฐานความเป็นจริงแล้ว การเลือกกลยุทธ์การพัฒนาควรเป็นประชาชนในชุมชน เพื่อจะสามารถกำหนดกลยุทธ์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรและศักยภาพชุมชน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน ในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เพื่อค้นหาข้อดีและข้อบกพร่อง เพื่อหาทางแก้ไขการทำงานมีประสิทธิภาพต่อไป

#### รูปแบบการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527: 48) ได้ระบุรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ ดังต่อไปนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (direct participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (inclusive organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (representative organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (non representative organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ตลอดเวลา

นำชัย ทนุผล (2529: 12 – 127) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับผู้วางแผนและผู้บริหารงานพัฒนา สามารถแบ่งได้เป็น 6 รูปแบบด้วยกัน ในแง่ของชนิดของการมีส่วนร่วม ลักษณะหน้าที่ และสถานะของอำนาจในการวางแผน ดังนี้คือ

ตาราง 4 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับผู้วางแผนและผู้บริหารงานพัฒนา

ลักษณะผู้วางแผน	สถานะของอำนาจ หน้าที่	หน้าที่	ชนิดของการมีส่วนร่วม
1. กลุ่มบุคคลที่มีการศึกษาซึ่งถูกแต่งตั้งโดยผู้มีอำนาจนอกชุมชน	ผู้วางแผนและบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น	มีหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายในการวางแผนและดำเนินการโดยผ่านบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น	ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยหรือไม่มีเลขในขบวนการตัดสินใจ
2. ผู้นำท้องถิ่นถูกแต่งตั้งโดยรัฐบาล	ผู้วางแผนและบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น	มีหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายในการวางแผนและดำเนินการโดยผ่านบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่นและมีปัจจัยในการดำเนินการจากภายนอก	ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมน้อย แม้ว่าจะมีการกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปของผลตอบแทน
3. ผู้วางแผนภายนอกแต่มีการปรึกษากับกลุ่มชาวบ้าน	ผู้วางแผนและประชาชนส่วนน้อย	มีหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายในการวางแผนโดยทำให้ประชาชนเกิดความรูสึกว่าพวกเขาได้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้วางแผนแล้ว	ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่พวกเขาจะเข้ามามีส่วนร่วมแบบฉาบฉวยเท่านั้น
4. ผู้วางแผนได้มีการปรึกษากับกลุ่มประชาชนในชั้นเริ่มแรกของการวางแผน	เป็นผู้วางแผนร่วมกับประชาชนแต่ผู้วางแผนมีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่า	จัดการประชุมระหว่างผู้วางแผนกับประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญมากขึ้นของขบวนการวางแผนและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ	ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมเพราะพวกเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่อย่างไรก็ตามผู้วางแผนมีอำนาจในการควบคุมและการตัดสินใจมากกว่า

ตาราง 4 (ต่อ)

ลักษณะผู้วางแผน	สถานะของอำนาจ หน้าที่	หน้าที่	ชนิดของการมีส่วนร่วม
5. ในการวางแผน กรรมและโครงการ คณะกรรมการโครง การมีตัวแทนของ ประชาชน	ผู้บริหารและผู้วาง แผนมีอำนาจการตัด สินใจมากกว่า	ตัวแทนประชาชนมีสิทธิ มีเสียงในการวางแผน โครงการแต่การตัดสินใจ ในกิจกรรมมักจะขึ้นอยู่กับ คณะกรรมการบริหาร ชั้นสูงเพราะมีเสียงมาก กว่า	ประชาชนในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมมาก ขึ้นเพราะพวกเขามีตัว แทนเข้ามามีบทบาท ในการตัดสินใจ
6. ในการวางแผน กรรมและโครงการ คณะกรรมการวาง แผนมีตัวแทนของ ประชาชนเข้ามา มีบทบาทในการ ตัดสินใจเป็นส่วนมาก	ประชาชนผู้วางแผน และผู้บริหารมี อำนาจในการตัดสินใจ แต่เสียงของ ประชาชนมีมากกว่า	ตัวแทนประชาชนมีสิทธิ ในการวางแผนมากขึ้น และหน้าที่ในการวางแผน ตัดสินใจในกิจกรรม โดยมีผู้วางแผนและนัก วิชาการเป็นผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ	ประชาชนในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมใน การวางแผนและตัดสินใจ มากที่สุด

ที่มา: นำชัย ทนุผล (2529: 12 – 127)

#### การรับรู้ (perception)

การรับรู้ เป็นสภาพของจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาสังคมและพฤติกรรม เป็นการแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจ ตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตของบุคคล โดยผ่านประสาทสัมผัส มีผู้ให้ความหมายของการรับรู้ไว้มากมาย ทิตยัทยา หอมทรัพย์ (2537: 61 – 62) อาจกล่าวรวมได้ว่า การรับรู้เป็นองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการที่บุคคลจะเข้าใจใจใด สิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามแนวคิดหรือการรับรู้ นั้น การรับรู้เป็นขบวนการที่เกิดแทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์เดิม ดังนั้น การรับรู้จึงเป็นกระบวนการสัมผัสด้วยความตั้งใจและนำไปสู่การแสดงออกตามประสบการณ์ที่เคยได้รับ

กระบวนการรับรู้ เป็นกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่บุคคลใส่ใจโดยไม่หยุดนิ่ง มีความสัมพันธ์กับความต่อเนื่องของเวลาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมของบุคคลประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การเลือก การจัดระบบ การแปลความ จากนั้นบุคคลจึงแสดงตามคุณค่าที่ตนคัดสรร และผลจากการแสดงออกจะเป็นข้อมูลกลับสู่กระบวนการรับรู้ อีก ด้วยเหตุนี้การรับรู้ของแต่ละบุคคลจึงเป็นการแสดงออกถึงความตระหนักในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสามารถวัดได้จากการที่บุคคลเลือก ลักษณะที่ตนคิดว่าจริงหรือสอดคล้องกับสิ่งที่ถูกรับรู้ตามความคิดของบุคคลในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ดังนั้น กระบวนการรับรู้จึงคาบเกี่ยวระหว่างความเข้าใจ การคิด การรู้สึก ความจำ การเรียนรู้ และการแสดงพฤติกรรม กันยา สุวรรณแสง (2532: 128-129)

ความสำคัญของการรับรู้ มีต่อการเรียน เจตคติ อารมณ์ และแนวโน้มของพฤติกรรม ลักษณะสำคัญของการรับรู้คือเป็นเอกภาพ (universal) เป็นสิ่งที่บุคคลเลือกเฉพาะสำหรับตนเอง (elective and subjective) เป็นสิ่งที่แสดงออกในภาวะปัจจุบัน (action oriented in the present) เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายแน่นอน (transaction) กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล (2528: 378)

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้มี 2 ประการคือ ลักษณะสิ่งเร้า และตัวผู้รับรู้นั้นคือสิ่งเร้าที่จะก่อให้เกิดการรับรู้ ต้องเป็นสิ่งเร้าที่ดึงความสนใจของบุคคลได้เช่น มีความเข้มสูง มีการเปลี่ยนแปลง มีการเกิดซ้ำ ๆ และมีความแตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ เป็นต้น ด้านตัวผู้รับรู้นั้น ทางกายภาพคือ หู ตา จมูก ลิ้น อวัยวะสัมผัสต้องปกติ ทางจิตผู้รับรู้จะเลือกสรรสิ่งเร้าเฉพาะที่ต้องการและแปลความหมายให้เข้ากับตนเอง โดยได้รับอิทธิพลจากอารมณ์ ความต้องการ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี และผลจากการเรียนรู้ รวมทั้งความรู้เดิมนอกจากนี้แล้ว ปัจจัยที่เกี่ยวกับภูมิหลังทางการศึกษา เศรษฐกิจสังคม ความสนใจ ความคาดหวัง การเห็นคุณค่า และความพร้อมยังมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลด้วย

### แนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร (Communication)

คำว่า “การสื่อสาร” (communication) มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า “Communis” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “common” แปลว่าเหมือนกัน ร่วมกัน หรือคล้ายคลึงกัน เราสื่อสารเพื่อ การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในความหมาย ของสารที่ตรงกัน (วาสนา จันทรสว่าง และทัศนีย์ อินทรสุขศรี, 2532: 2)

โรเจอร์ และ ชูเมกเกอร์ (Roger and Shoemaker, 1971: 11) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการถ่ายทอดจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร

มูตัน และแมคโดนัลด์ (Mouton and Mc. Donald, 1983: 5) ให้ความหมายของการสื่อสารว่าเป็นการกระทำร่วมกันหรือแลกเปลี่ยนกันด้านความคิด ความรู้สึก การบอกกล่าว สัญลักษณ์ผ่านสื่อ

สวนิต ยมาภัย (2526: 12) กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง การติดต่อกันระหว่างมนุษย์ เพื่อให้รับรู้เรื่องราวอันมีความหมายร่วมกันและเกิดการตอบสนองต่อกัน

วิรัช ลภีรัตนกุล (2529: 159) การสื่อสารหมายถึง ศิลปแห่งการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิด และทัศนคติจากบุคคลหนึ่ง ไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง

เมื่อพิจารณาความหมายของการสื่อสารแล้ว อาจสรุปได้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของมนุษย์จากบุคคลหนึ่ง ไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง เพื่อให้รับรู้เรื่องราวอันมีความหมายร่วมกันและเกิดการตอบสนองต่อกัน และร่วมกันรับรู้เรื่องราวข่าวสารต่าง ๆ ที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีความเข้าใจร่วมกันต่อสัญลักษณ์หรือข้อความที่แสดงเรื่องราว ข่าวสารนั้น ๆ ซึ่งขบวนการนี้จะมียุทธศาสตร์ประกอบที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อมในการสื่อสารดังแผนภูมิในภาพ 18



ภาพ 18 สิ่งแวดล้อมและกระบวนการสื่อสาร

ที่มา: วิชา คำรณเกียรติศักดิ์ (2545: 1-2)

**กระบวนการสื่อสาร** (communication process) การสื่อสารมีลำดับขั้นตอน ส่วนประกอบของกระบวนการประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (sender of message) ข้อสาร (message) ผู้รับสาร (receiver of the message) และการส่งข้อมูลย้อนกลับ (feed back) จิวีวรรณ สัตยธรรม (2541: 157)

**ผู้ส่งสาร** (sender of message) ผู้ส่งสารมีข้อสารที่จะให้กับผู้รับจุดเริ่มต้นของข้อสารอาจจะมาจากภายในหรือภายนอกก็ได้ เช่น ความคิด หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ส่งจะเลือกคำพูด ประโยคและภาษาท่าทางที่จะส่งกระบวนการนี้จะเกิดการใส่รหัส (encode) จิตใต้สำนึกเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกสิ่งที่จะส่งเท่า ๆ กับการเลือกช่องทางที่จะส่งเช่น จะพูดหรือใช้ภาษาทางเพื่อการส่งข้อสาร

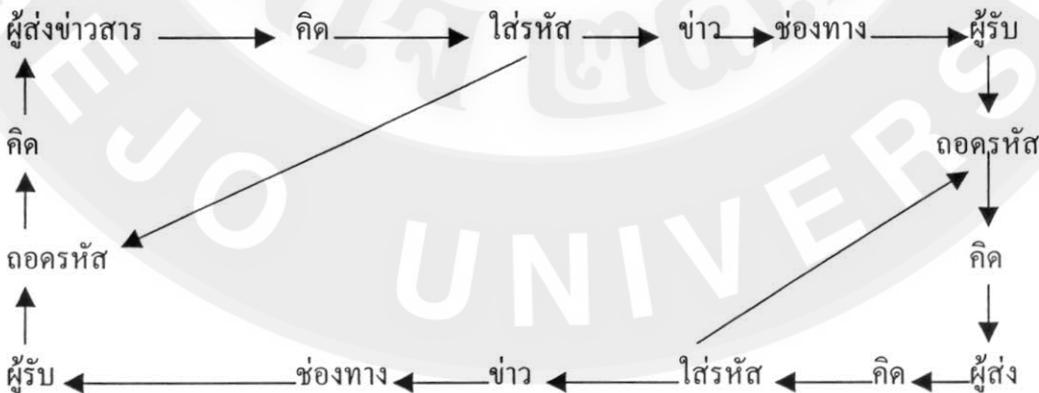
**ข้อสาร** (message) ข้อสาร คือ การแปลความคิดต่าง ๆ จุดประสงค์ และส่งเข้าสู่รหัส (code) ซึ่งจะนำผ่านช่องทาง (channel) ผู้รับ

**ช่องทาง** (channel) ผู้ส่งข้อสารจะส่งข้อสารผ่านอวัยวะสัมผัส (sense organs) ของผู้รับทางใด เช่น ทางหู ทางตา ทางจมูก ทางสัมผัส โดยการพูด การเขียน หรือใช้ภาษาท่าทาง

**ผู้รับสาร** (the receiver) ผู้รับสารรับข้อสารและแปลความหมายของ การสื่อสาร โดยผ่านกระบวนการถอดรหัส (decoding) การรับรู้และการแปลจะทำให้เกิดการส่งตอบกลับ (feed back) และผู้รับกลายเป็นผู้ส่งสาร (sender) ต่อไป

**การส่งข้อมูลย้อนกลับ** (feed back) เมื่อผู้รับสาร รับข้อสารจากผู้ส่งสาร การให้ข้อมูลย้อนกลับ (feed back) จะเกิดขึ้นการตอบกลับทำให้ผู้ส่งแน่ใจได้ว่าผู้รับได้รับข้อสารแล้ว

สัมฤทธิ์ผลการสื่อสารจะเกิดสูงสุด เมื่อการรับรู้ความหมายของผู้รับสาร ตรงกับความหมายของสารที่ผู้ส่งสาร ทำการสื่อสารออกไป



ภาพ 19 กระบวนการสื่อสาร  
ที่มา: จิวีวรรณ สัตยธรรม (2541: 158)

**ประเภทของการสื่อสาร** (types of communication) ในการแบ่งประเภทของการสื่อสาร ปรมะ สตะเวทิน (2527: 45 อ้างใน วาสนา จันทรสว่าง และ ทศนีย์ อินทรสุขศรี 2532: 15 – 16) ได้เสนอเกณฑ์ในการจำแนกไว้ 5 ประการ คือ

1. จำแนกโดยถือผู้สื่อสารเป็นเกณฑ์ แบ่งเป็น

1.1 การสื่อสารภายในตัวบุคคล (intrapersonal communication) เป็นการสื่อสารภายในบุคคลเดียวกัน โดยทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสาร และรับสาร เช่น การคิด การพูด กับตัวเอง การร้องเพลงคนเดียว การบันทึกประจำวันสำหรับตนเอง

1.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal communication) เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในลักษณะบุคคลต่อบุคคล (person – to – person) เป็นการสื่อสารโดยตรง ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารสลับกันไป การส่งสารอาจอยู่ในรูปของการใช้ถ้อยคำ คำพูด หรือ ไม่ใช่ถ้อยคำ คำพูด

1.3 การสื่อสารกลุ่ม (group communication) เป็นการสื่อสารกับคนจำนวนมาก ซึ่งอยู่ในที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น การบรรยายในที่ประชุม การสอนในห้องเรียน การปราศรัย เป็นต้น

1.4 การสื่อสารองค์การ (organization communication) คือการสื่อสารระหว่างสมาชิกในองค์การ หรือหน่วยงาน เช่น การสื่อสารในบริษัท ในหน่วยงานราชการ เป็นต้น

1.5 การสื่อสารมวลชน (mass communication) เป็นการสื่อสารไปยังคนจำนวนมากพร้อมกัน หรือในเวลาใกล้เคียงกัน โดยกลุ่มเป้าหมายอาจอยู่ห่างไกลกัน หรือกระจัดกระจายในที่ต่าง ๆ

2. จำแนกโดยถือการใช้ภาษาเป็นเกณฑ์ แบ่งเป็น

2.1 การสื่อสารด้วยการพูดการเขียน (verbal communication) มโนทัศน์ ความคิด วัตถุประสงค์จะแสดงออกมาโดยการพูดหรือการเขียน การพูดและการเขียนเข้าใจง่าย ชัดถ้อยกันได้ แต่บางครั้งก็อาจปกปิดความคิดความรู้สึกที่แท้จริงได้

2.2 การสื่อสารด้วยภาษาท่าทาง (nonverbal communication) ทศนคติ ความคิด ความรู้สึกอาจสื่อสารได้โดยน้ำเสียง ความกังวลของเสียง การแสดงกริยาท่าทาง การทรงตัว การเคลื่อนไหว การแสดงออกทางสีหน้า การสัมผัส การประสานสายตา การสื่อสารชนิดนี้ได้รับการพิจารณาแล้วว่าเป็นการสื่อสารที่แสดงออก ถึงความรู้สึกนึกคิดอย่างแท้จริง มากกว่าการพูดการเขียน เพราะบุคคลมักจะควบคุมตนเองน้อยในเรื่องการแสดงออกด้วยภาษาท่าทาง

### 3. จำแนกโดยการใช้การเห็นหน้าค่าตาเป็นเกณฑ์

การสื่อสารแบบเผชิญหน้า (face to face communication) หมายถึง ผู้ส่งสารและผู้รับสารเผชิญหน้ากัน สามารถโต้ตอบซักถาม สังเกตกริยาท่าทางซึ่งกันและกันได้ หมายถึง ผู้ส่งสารและผู้รับสารอยู่ห่างไกลกัน ไม่สามารถสังเกตกริยาท่าทางของซึ่งกันและกัน ต้องใช้เครื่องมือช่วยในการสื่อสาร เช่น สื่อโทรคมนาคม สื่อมวลชนต่าง ๆ

4. จำแนกโดยใช้ความแตกต่างระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นเกณฑ์ ได้แก่ การสื่อสารระหว่างเชื้อชาติ ระหว่างวัฒนธรรม และระหว่างประเทศ

5. จำแนกโดยถือเกณฑ์ลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น การสื่อสารการเมือง การสื่อสารการสอน และการสื่อสารเพื่อการพัฒนา เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงประเภทการสื่อสารดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าลักษณะการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ให้ข่าวสารกับชาวบ้านมีรูปแบบ ที่เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างกลุ่มใหญ่ การสื่อสารองค์กร และการสื่อสารมวลชนเพราะเจ้าหน้าที่ป่าไม้จำเป็นที่จะต้องให้ความรู้เผยแพร่ในเรื่องการจัดการป่าที่ดีให้กับชาวบ้าน ดังนั้นเป้าหมายในการสื่อสารจึงมีทั้งการสอน แนะนำ โน้มน้าวใจ และแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการประสานงาน การแสวงหาข้อมูลเพื่อการวางแผนตัดสินใจ และการสร้างสัมพันธภาพอันดี ดังนั้น เจ้าหน้าที่จึงควรตระหนักและวิเคราะห์บทบาทของตนเองให้เหมาะสมตลอดเวลา ไม่เช่นนั้นเจ้าหน้าที่อาจล้มหรือมองข้ามบทบาทการเป็นผู้รับสารจากชาวบ้าน ทั้งที่สารจากชาวบ้านเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การประเมินปัญหา และให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

**ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสาร** (factors affect communication) มีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อการสื่อสาร ดังนี้

1. วัฒนธรรม (culture) บุคคลที่อยู่ในสังคมวัฒนธรรมต่างกัน จะมีรูปแบบการสื่อสารต่างกัน กลุ่มสังคม เช่น ครอบครัว ศาสนา ระดับชั้นของบุคคลต่างสังคม เศรษฐกิจ มีอิทธิพลต่อทัศนคติและค่านิยมของบุคคล และเป็นสิ่งชี้นำพฤติกรรมในการติดต่อกับบุคคลนั้นอย่างไร ทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทางในการสื่อสาร อาจมีความหมายแตกต่างกันไปในสังคมที่ต่างกัน การแปลภาษาทางวัฒนธรรมก็มีอิทธิพลมาก คือ วัฒนธรรมประเพณีเป็นตัวสะท้อนให้เห็นภาพความเจริญรุ่งเรือง วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ที่ได้รับการบันทึกและการบอกเล่าสืบต่อกันมา เพื่อให้คนรุ่นต่อ ๆ ไป ได้จดจำหรือนำมาเป็นแบบอย่างเพื่อธำรงสังคม นอกจากนั้นแล้วยังทำให้แต่ละสังคมได้รู้และเข้าใจสังคมอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน อันจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการยอมรับสังคม

อื่นที่แตกต่างไปจากสังคมที่เราอยู่ เช่น การแต่งกาย การเรียนรู้ในเรื่องพิธีกรรมศาสนา การเรียนรู้เรื่องประเพณีท้องถิ่น การเรียนรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงถิ่นที่อยู่ของชุมชน เป็นต้น

2. ความวิตกกังวล (anxiety) ความวิตกกังวลมีผลต่อการสื่อสาร โดยเฉพาะการใส่รหัสและการถอดรหัสของข่าวสาร ความวิตกกังวล เป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อน ซึ่งมีผลในการรับรู้ ความรู้สึกร่างกายและการตอบสนองต่อพฤติกรรม ซึ่งบุคคลจะต้องปรับตัวและเผชิญต่อความวิตกกังวลนั้นบางคนอาจปรับตัวไม่ได้ดี ซึ่งทำให้เพิ่มระดับของความวิตกกังวลมากขึ้น ระดับความวิตกกังวลระดับต่ำและระดับปานกลางจะเป็นผลให้เกิดแรงจูงใจ การเรียนรู้และก่อประโยชน์ เช่น ผู้ป่วยจะซักถามหากอยากทราบการปฏิบัติตัว แต่ถ้าความวิตกกังวลอยู่ในระดับสูงจะไม่มีแรงจูงใจไม่รับรู้อะไร

3. การรับรู้ (perception) พฤติกรรมของบุคคลเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการรับรู้ ในขณะนั้น การรับรู้รวมถึงการรับข่าวสาร (reception) การเลือกรับข่าวสาร (selection) การจัดระเบียบข้อมูล (organization) และการแปลข้อมูลที่รับจากอวัยวะสัมผัส

การเลือกรับและการมีปฏิริยาตอบสนองขึ้นอยู่กับอิทธิพลของการทำงานของระบบประสาท ประสพการณ์ ความต้องการ และอารมณ์ของผู้รับข่าวสารในขณะนั้น การทำงานผิดปกติของส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบประสาทอาจทำให้เกิดการจำกัดในการรับรู้ ประสพการณ์ในอดีตทำให้คนมีความอคติข่าวสารที่รับความต้องการและอารมณ์ทำให้การรับรู้บิดเบือนและสามารถปิดกั้นการรับรู้ได้

#### ประสิทธิผลของการสื่อสาร

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การสื่อสารที่ดี มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดจะต้องเป็นการสื่อสารสองทาง และอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง จึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสาร ดังคำกล่าวที่ว่า การสื่อสารจะเกิดประโยชน์สูงสุด หรือมีประสิทธิผล เมื่อผู้รับสารสามารถรับรู้ข่าวสาร ตรงกับความหมายของสารที่ผู้ส่งสาร ทำการสื่อสารออกไป เท่านั้น ดังนั้น จึงมีผู้เสนอแนวคิดในการเพิ่มประสิทธิผลการสื่อสาร อาทิ เช่น คูลิป และคณะ (Cullip, S.M. et al., 1978: 45) อ่างในวิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2545: 2) กล่าวถึงหลักของการสื่อสารให้มีประสิทธิผล (The 7 C's of Effective Communication) ประกอบด้วย

ก. ความเชื่อถือ (credibility) การสื่อสารให้ได้ผลต้องเริ่มต้นด้วยบรรยากาศ ความเชื่อถือไว้วางใจ

ข. ความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม (context) ทั้งสภาพวัฒนธรรมและสังคม

ค. เนื้อหาสาระ (content) จะต้องมีความหมายหรือมีประโยชน์ต่อผู้รับ  
 ง. ความสม่ำเสมอต่อเนื่อง (continuity and consistency) การสื่อสารต้องมีการย้ำ  
 เสมอต้นเสมอปลาย เพียงตรงแน่นอน

จ. ช่องทางข่าวสาร (channels) ข่าวสารต้องส่งถูกช่องทาง

ฉ. ความสามารถของผู้รับ (capability of audience) การสื่อสารต้องพิจารณา  
 ชัดความสามารถของผู้รับ ให้ผู้รับสารใช้ความพยายามน้อยที่สุดที่จะเข้าใจสาร

ช. ความแจ่มแจ้ง (clarity) ข่าวสารต้องเข้าใจง่ายชัดเจน

อีกแนวคิดหนึ่งระบุว่า การสื่อสารให้มีประสิทธิผลก็ใช้ 7C's (The 7 C's of Effective  
 Communication) เหมือนกันแต่ในความหมายที่ต่างกัน คือ การสื่อสารที่ดีต้องมี

ก. ความกระจ่างแจ้ง (clear) ชัดเจน

ข. กระชับ (concise) ไม่เยิ่นเย้อ

ค. สมบูรณ์ (complete) ได้ใจความครบถ้วนไม่เคลือบแคลง ขาดหาย

ง. ถูกต้อง (correct) พิสูจน์ได้

จ. มีมารยาท (courteous) ถูกคน ถูกกาล ถูกเทศะ รู้ที่ต่ำที่สูง

ฉ. พินิจพิจารณา การรอบคอบ (considerate) รู้กฎ รู้ระเบียบ รู้จรรยาบรรณรู้เขา

รู้เรา

ช. มีความเป็นรูปธรรม (concrete) จะสื่อสารอะไร ควรให้เข้าใจได้ทันที ใช้ภาษา  
 ยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม

การศึกษาในอีกทศวรรษหนึ่ง ปี 1998 Esta de Fossard (1998: 45) แห่งมหาวิทยาลัย  
 John Hopkins (U.S.A) ได้เสนอหลักการเพิ่มประสิทธิผลการสื่อสาร หรือเรียก อีกอย่างหนึ่งว่า  
 ประสิทธิผลการสื่อสาร 7 ประการ (the Seven C's of effective communication) ในโปรแกรมการ  
 การสื่อสารเพื่อพัฒนาสังคม (population communication services and center for communication  
 program) โดยใช้บทละครวิทยุ เป็นสื่อในการสื่อสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงทาง  
 สังคม โดยลักษณะพิเศษที่น่าสนใจ นอกจากการสร้างควมบันเทิงแก่ผู้ฟังแล้ว ยังเป็นการสร้างแรง  
 จูงใจให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวกแก่กลุ่มผู้ฟังได้ จึงได้ประสิทธิผลการสื่อสาร 7 ประการ  
 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการสื่อสาร (วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์, 2545: 1) ดังนี้

1. การสื่อสารที่ดีต้องทำให้ผู้รับสารเกิดความสนใจ (command attention) ดึงผู้ฟัง  
 ให้สนใจข่าวสาร ตั้งใจและเปิดใจที่จะรับสาร การสื่อสารที่น่าสนใจ เกิดจากผู้ส่งสารที่โดดเด่น และ  
 ข่าวสารที่ตื่นเต้นเร้าใจ สามารถดึงผู้รับสารให้สนใจรับฟังตลอดเรื่องได้ นอกจากนี้ยังสร้างความ

น่าสนใจด้วยการใช้ตัวสารที่เป็นสื่อทางสังคม (social message) ด้วยการทำให้โดดเด่นแตกต่างจากข้อมูลข่าวสารที่ผู้รับสารจะได้รับตามปกติ ทั่วไปได้

2. การสื่อสารที่ดีต้องเข้าถึงปัญญาและอารมณ์ของผู้รับสาร (cater to the heart and the head) ทำให้ผู้รับสาร มองเห็นความเป็นตรรกะ เห็นด้วยในเหตุผล และตื่นตา ตื่นใจ มีความประทับใจในผู้ส่งสาร / เนื้อหา / วิธีการ การสร้างอารมณ์ ความรู้สึก มีความสำคัญไม่น้อยกว่าข้อมูลที่ใช้ในการสื่อสาร เพื่อดึงดูดผู้รับสาร และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้รับสารเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การตอบสนองอารมณ์จะทำให้ผู้รับสารครุ่นคิด ถึงข่าวสารนั้นอย่างจริงจัง และอาจส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้รับสาร หากการตัดสินใจนั้น มีอารมณ์ หรือความรู้สึกที่ดีมาเกี่ยวข้องด้วย

3. การสื่อสารที่ดีต้องทำให้เกิดการตอบสนอง (call to action) ข่าวสารที่มีความชัดเจนทั้งด้านเนื้อหา (content) และการกระทำ (action) ที่ทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจและจดจำระลึกได้ โดยผู้รับสารต้องรู้ว่าผู้ส่งสารต้องการให้ทำอะไร จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร เกิดการตอบสนองที่ดี

4. การสื่อสารที่ดีเนื้อหาสาระต้องชัดเจน (clarity the message) ไม่คลุมเครือ เป็นเรื่องจริง สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เนื่องจากบทบาทของข่าวสารมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับสาร หากผู้รับสารเชื่อถือและไว้วางใจ ว่าข่าวสารนั้นเป็นจริงและผู้ส่งสารมีความเชื่อถือได้ จะมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามได้ง่าย

5. การสื่อสารที่ดีต้องทำให้ผู้รับสารรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับ (communicate a benefit) ผู้รับสารมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมใหม่ หากเขาเชื่อว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์แก่เขาจริง เสมือน บทบาทของตัวละครที่หลากหลายในละครวิทยุ สามารถสื่อประโยชน์ที่จะได้รับจากการเปลี่ยนวิถีชีวิตแก่ผู้ฟังได้

6. การสื่อสารที่ดีต้องทำให้ผู้รับสารเกิดความไว้วางใจ (create trust) จูงใจให้ลงมือกระทำ บุคคลทั่วไปต้องการแรงสนับสนุนในการมองหาความคิดใหม่ ๆ การตัดสินใจที่ยาก และความพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผู้ส่งสารมีอิทธิพลที่จะผลักดัน และสร้างแรงจูงใจให้ผู้รับสารทดลองเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ ๆ ที่ดีขึ้น และแนะนำความรู้ใหม่ไปยังบุคคลอื่น

7. การสื่อสารที่ดี เนื้อหาสาระต้องคงที่สม่ำเสมอ (convey a consistent message) การที่ผู้ส่งสารเสนอข่าวสารแก่ผู้รับสารในลักษณะต่อเนื่อง คงเส้นคงวา เหมาะสม และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้รับสาร การย้ำหลักการในการเสนอข่าวสาร จะช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจความคิดใหม่ เรียนรู้ที่จะสร้างพฤติกรรมใหม่ที่เหมาะสม

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร ที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประสิทธิผลของการสื่อสาร โดยใช้แนวคิดประสิทธิผลการสื่อสาร 7 ประการ เป็นกรอบแนว

คิดในการประเมิน เนื่องจากเห็นว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิผลนั้นนอกจากความถูกต้องเหมาะสมของข่าวสารแล้ว ควรมีการสร้างแรงจูงใจ โน้มน้าวจิตใจให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมด้วย

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับการวิจัยครั้งนี้ ตามลำดับดังนี้

สุชาติ มนตรีกุล (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการรับรู้และการปฏิบัติในการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกร ในอำเภอแม่ริม จ.เชียงใหม่ ใช้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกร จำนวน 72 คน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 45 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 7 ไร่ และมีรายได้เฉลี่ยทั้งหมดของครัวเรือน 42,145 บาทต่อปี เกษตรกรส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมการเกษตรแบบผสมผสาน และได้รับข่าวสารการเกษตรจากเพื่อนบ้านเกษตรกร ร้อยละ 87.0 และโทรทัศน์ ร้อยละ 88.0 โดยได้รับข่าวสารความรู้เรื่องการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจดีเกี่ยวกับการป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน และการรักษาดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนมีการรับรู้และเข้าใจดีถึงความสำคัญเกี่ยวกับการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ สำหรับเหตุผลของเกษตรกรที่ปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ คือ เพื่อลดการชะล้างพังทลายของดิน สามารถทำให้พื้นที่ที่มีความสมบูรณ์และสามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้หญ้าแฝกที่ไม่เหมาะสม ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการปลูกและการดูแลหญ้าแฝกจากเจ้าหน้าที่น้อย ขาดแรงงานและอุปกรณ์ในการปลูกหญ้าแฝก และขาดการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในด้านอื่น ๆ จากเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

พิชชดา วิรัชพินทุ (2534: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารของพยาบาลต่อผู้ป่วยตามการรับรู้ของผู้ป่วยที่หน่วยฉุกเฉิน แผนกการตรวจรักษาผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริราช ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลประจำการ จำนวน 100 คน และผู้ป่วยที่มารับบริการตรวจรักษา จำนวน 150 คน สุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ และใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแบบประเมินกลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นพยาบาลใช้แบบประเมินให้กลุ่มตัวอย่างประเมินเอง พบว่า พฤติกรรมการสื่อสารของพยาบาลต่อผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลกับการรับรู้ของผู้ป่วยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้ป่วยที่มารับบริการตรวจรักษาในเวรเช้า เวรบ่าย และเวรดึกมีการรับรู้ พฤติกรรมการสื่อสารของพยาบาลเชิงวัจนภาษาค่อนข้างดี กล่าวคือ มีกิริยาท่าทางสุภาพเป็นกันเอง น้ำเสียง นุ่มนวล หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ไม่แสดงท่าทีวางอำนาจ หรือใช้คำพูดออกคำสั่งหรือบังคับผู้ป่วย พฤติกรรมการสื่อสารที่พยาบาลมีต่อผู้ป่วยบางอย่าง ยังไม่เหมาะสม ได้แก่

พฤติกรรมที่พยาบาลรีบด่วน ยุติสนทนาก่อนทั้ง ๆ ที่ผู้ป่วยยังพูดอธิบายหรือชี้แจงไม่จบ ไม่ให้เวลาผู้ป่วยเพื่อซักถามปัญหาหรือระบายความรู้สึก ไม่มีการเข้าไปคุยปลอบโยน หรือซักถามปัญหากับผู้ป่วย หรือชี้แจงเหตุผลของการรอคอย หรือรอปรึกษาแพทย์ให้ผู้ป่วยทราบ ตลอดจนพยาบาลไม่ได้บอกวัตถุประสงค์ หรือเหตุผลของการพยาบาลก่อนให้การพยาบาลผู้ป่วย และการรับรู้ของผู้ป่วยในเรื่องเกี่ยวกับคำแนะนำจำนวนน้อยมาก

### สรุป

จากการตรวจเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปประเด็นที่สนับสนุน งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการสื่อสาร ของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน : กรณีศึกษา บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอมะเວว จังหวัดเชียงใหม่” ดังนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการมีส่วนร่วมระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในหมู่บ้านหรือชุมชน เจ้าหน้าที่ควรกระตุ้นและสอนราษฎรให้ปฏิบัติตามขั้นตอนของทฤษฎีการกระทำในชุมชนของการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ระบุถึงปัญหา เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของพวกเขา โดยเข้าร่วมใจในการตัดสินใจในกิจกรรมที่วางไว้ ซึ่งสรุปได้ว่าในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยหลักการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้านในการกระตุ้นและสอนให้ชาวบ้านร่วมกันทำกิจกรรม

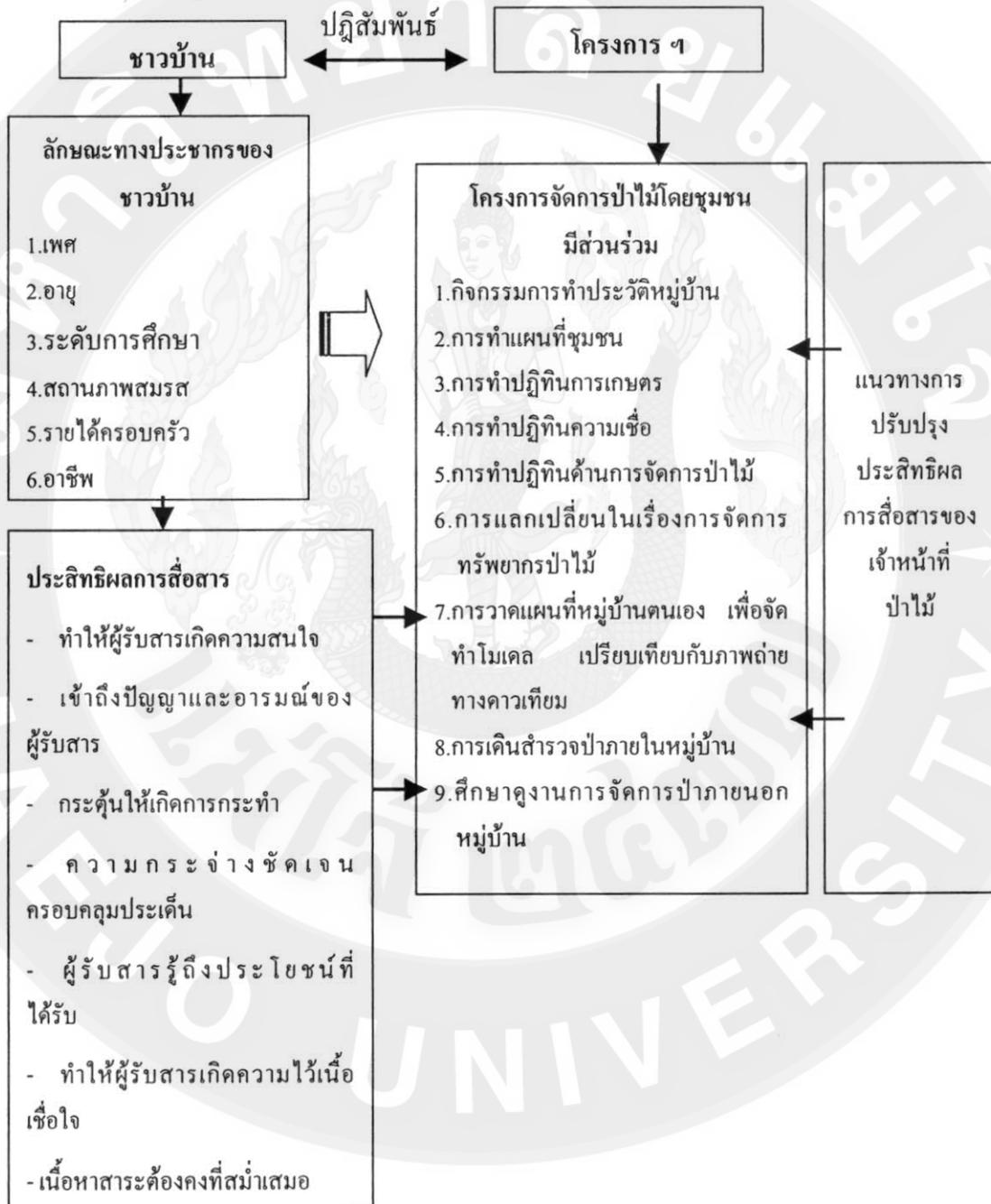
2. การสื่อสารเพื่อการรับรู้ การสื่อสารเพื่อการรับรู้จำเป็นสำหรับเจ้าหน้าที่ป่าไม้และชาวบ้านมาก เพราะมีต่อการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สร้างเจตคติที่ดีระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน เพื่อนำไปสู่การไว้วางใจ ประทับใจ และเกิดแนวโน้มของพฤติกรรม ในการที่จะจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งผู้รับสาร (ชาวบ้าน) มีความแตกต่างในเรื่อง เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ครอบครัว อาชีพ และเจตคติของชาวบ้านที่มีต่อ โครงการ ฯ

3. แนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร โดยการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้และชาวบ้านในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมมีหลากหลายกิจกรรม และในการสื่อสารก็มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้เพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยหลัก 7 ประการ ได้แก่ การกระตุ้นความสนใจ ความเป็นเหตุเป็นผล ความกระฉับกระฉวย การรับรู้ในประโยชน์แก่ผู้รับสาร การนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง การจูงใจให้เกิดการปฏิบัติ และความเที่ยงตรง คงเส้นคงวา

จากแนวคิดข้างต้น สามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

### กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การศึกษาการรับรู้ของชาวบ้าน ต่อการสื่อสาร โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขานครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้



ภาพ 20 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

### บทที่ 3 วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การรับรู้ของชาวบ้านต่อการสื่อสาร โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน: กรณีศึกษา บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยจะใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research)

#### ประชากร

ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้ศึกษาเฉพาะประชาชน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้ารับการอบรมจากโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขานทุกครั้ง จำนวน 61 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่างเนื่องจากประชากรที่จะศึกษา จำนวน ไม่มากและอยู่ในวิสัยที่สามารถเก็บข้อมูลได้

#### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัย สร้างและดัดแปลงมาจากการศึกษา ค้นคว้าเอกสาร และรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ลักษณะของแบบสอบถามเป็นคำถามปลายปิด (close-ended questionnaire) ที่มีคำตอบให้เลือก และเป็นคำถามปลายเปิด (open-ended questionnaire) เฉพาะในข้อความที่เป็นข้อเสนอแนะซึ่งแบบสอบถามนี้เป็นประเภทที่ให้ประชากรกรอกคำตอบเอง (self-administered questionnaire) ซึ่งประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

##### ตอนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลลักษณะทางประชากรของชาวบ้าน

ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ของผู้กรอกแบบสอบถามต่อเดือน มีจำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามประสิทธิผลการสื่อสาร ของเจ้าหน้าที่โครงการ ๗ ตามการรับรู้ของชาวบ้าน

การสื่อสารของชาวบ้านต่อการรับรู้ 7 ประการ ข้อคำถามแบ่งออกเป็น 7 กลุ่มคำถามหลัก กลุ่มละ 6 ข้อคำถาม รวม 42 โดยนำหลักของ ประสิทธิภาพการสื่อสาร 7 ประการ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการสื่อสาร (the seven C's of effective communication) ดังนี้

- ทำให้ผู้รับสารเกิดความสนใจ
- เข้าถึงปัญญาและอารมณ์ของผู้รับสาร
- ทำให้เกิดการตอบสนอง การปฏิบัติตาม
- ความกระจำงชัครอบคลุมประเด็น
- ผู้รับสารรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ
- ทำให้ผู้รับสารเกิดความไวเนื้อเชื่อใจ
- เนื้อหาสาระต้องคงที่สม่ำเสมอ

และนำกิจกรรมของโครงการ ฯ ทั้งหมดมาประเมินผลโดยใช้หลัก ประสิทธิภาพการสื่อสาร 7 ประการ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการสื่อสาร (the seven C's of effective communication) ซึ่งกิจกรรมของโครงการประกอบด้วย

1. กิจกรรมการทำประวัติหมู่บ้าน สัมภาษณ์ชาวบ้านในเรื่องของประวัติ หมู่บ้านว่าเริ่มก่อตั้งขึ้นในปีใด ใครคือผู้นำหมู่บ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ก่อนมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านห้วยโป่งนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากที่ใดบ้าง เหตุการณ์ที่สำคัญในหมู่บ้านอะไรบ้าง เช่นน้ำท่วม เกิดโรคระบาดเป็นต้น ลักษณะหมู่บ้าน พื้นที่หมู่บ้าน อาณาเขตติดต่อกับบ้านใดบ้าง
2. การทำแผนที่ชุมชน เจ้าหน้าที่ป่าไม้จะให้ความรู้ในการทำแผนที่ชุมชนก่อน โดยการแนะนำให้ชาวบ้านกำหนดเขตป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย และหลังคาเรือนของคนในหมู่บ้าน และนำมาวาดลงในกระดาษพรีฟ
3. การทำปฏิทินการเกษตร การทำการเกษตรของชาวบ้านว่าชาวบ้านในแต่ละเดือนใน 1 ปี ช่วงเวลาใดที่ชาวบ้านปลูกต้นไม้อะไร โดยให้ชาวบ้านร่วมกันคิดและเขียนลงในกระดาษพรีฟ
4. การทำปฏิทินความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านว่าชาวบ้านในแต่ละเดือน ใน 1 ปี ช่วงเวลาใดที่ชาวบ้านมีกิจกรรมอะไรบ้าง โดยให้ชาวบ้านร่วมกันคิดและเขียนลงในกระดาษพรีฟ
5. การทำปฏิทินด้านการจัดการป่าในด้านการจัดการป่าไม้ของชาวบ้านว่าชาวบ้านในแต่ละเดือน ใน 1 ปี ช่วงเวลาใดที่ชาวบ้านมีจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้อะไรบ้าง โดยให้ชาวบ้านร่วมกันคิดและเขียนลงในกระดาษพรีฟ
6. การแลกเปลี่ยนในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยชาวบ้านและเจ้าหน้าที่แลกเปลี่ยนทัศนะในเรื่องของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ทั้งในแง่ของกฎหมายและ ชุมชน โดยใช้เวลาในการแลกเปลี่ยนกัน และสรุปประเด็น ร่วมกันหาวิธีป้องกันและแก้ไข

7. การวาดแผนที่หมู่บ้านตนเอง เพื่อจัดทำโมเดล เปรียบเทียบกับภาพถ่ายทางดาวเทียม ชาวบ้านจะร่วมกันวาดแผนที่หมู่บ้านของตนเอง และร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ในการจัดทำโมเดล ซึ่งจะนำภาพวาดที่ชาวบ้านวาด โมเดล และภาพถ่ายดาวเทียมมาเปรียบเทียบกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้านเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ใกล้เคียงที่สุด

8. การเดินสำรวจป่าภายในหมู่บ้าน ในการจัดการป่าโดยชุมชนมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่นั้น จำเป็นที่ เจ้าหน้าที่และชาวบ้านจะต้องทำการสำรวจป่าภายในหมู่บ้านโดยชาวบ้านจะเป็นคนอธิบายเรื่องป่า และเจ้าหน้าที่จะแนะนำในเรื่องของวิชาการ

9. ศึกษาดูงานการจัดการป่าภายนอกหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ นำชาวบ้านไปศึกษาดูงานหมู่บ้านที่จัดการป่าได้ผล และในปีนี้อำเภอที่นำชาวบ้านไปศึกษาดูงานที่ เครือข่ายป่าชุมชนบ้านแม่ทา ต.ศรีบัวบาน อ.แม่ทา จังหวัดลำพูน และ เครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง ที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ข้อคำถาม ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (rating scale) ตามวิธีของ Likert (วิเชียร เกตุสิงห์, 2530: 78-80) มี 5 ระดับ คือ

ระดับประสิทธิผล	คะแนน
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

ส่วนในแต่ละประเด็นย่อย 42 ข้อ ได้มีคำถามปลายเปิด ให้ชาวบ้านระบุข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่

ตอนที่ 3 แบบสอบถามแนวทางการปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม

เป็นแบบสอบถามที่ได้กำหนดประเด็นที่ใช้เป็นหลักในการประเมินประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน ไว้ทั้งหมด 7 ประเด็น โดยให้ชาวบ้านระบุการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการ ๆ ประเด็นใดที่สมควรปรับปรุงมากที่สุดเป็นอันดับแรกและรองลงไปตามลำดับ (1, 2, 3...) และมีแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ชาวบ้านที่อ่านออกเขียนได้

กรอกข้อความแสดง ความคิดเห็น ในกรณีที่ชาวบ้านไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ผู้วิจัยให้ผู้ช่วยวิจัย สอบถาม และจดบันทึกข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นของชาวบ้านลงในแบบสอบถามอีกครั้งหนึ่ง

### การทดสอบเครื่องมือ

สำหรับการทดสอบความเที่ยงตรงนั้น (validity) นั้น มุ่งเน้นไปที่การทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โครงสร้าง ภาษาที่ใช้ รวมถึงการลำดับข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้น นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขกับบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน ปรากฏว่าได้รับความน่าเชื่อถือในระดับ 0.70 ซึ่งสูงพอที่จะยอมรับและนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

### การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ผู้ทำวิจัยทำหนังสือขออนุมัติประธานโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จาง เพื่อขออนุมัติเก็บข้อมูลวิจัย
2. ภายหลังจากการอบรมให้ชาวบ้านครั้งสุดท้ายของโครงการในปีนี้ คือวันที่ 13 ตุลาคม 2545 ทางผู้วิจัยได้ขอเวลาเจ้าหน้าที่ จำนวน 1 ชั่วโมง เพื่อให้ชาวบ้านได้กรอกแบบสอบถาม จำนวน 60 ท่าน ซึ่งในการเก็บรวบรวมครั้งนี้จำเป็นต้องมีผู้ช่วยวิจัยเนื่องจากระยะเวลา 1 ชั่วโมง ผู้วิจัยคนเดียวไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด

### การวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด คือ แบบสอบถาม สำหรับผู้ปวย ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

**ตอนที่ 1** ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะประชากรของชาวบ้าน นำมาแจกแจงความถี่ คำนวณค่าเป็นร้อยละ ตัวแปรอายุ รายได้ นำมาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าคะแนนต่ำสุดและสูงสุด

**ตอนที่ 2** ข้อมูลเกี่ยวกับการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ นำมาจัดลำดับให้ ให้อันดับที่ ข้อมูลการรับรู้ของชาวบ้าน ตามแนวทางการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการสื่อสาร (the seven c's of effective communication)

การพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเพื่อชี้บ่งประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน ถัดตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543: 39)

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00	ประสิทธิภาพการสื่อสารอยู่ในระดับดีมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50	ประสิทธิภาพการสื่อสารอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50	ประสิทธิภาพการสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50	ประสิทธิภาพการสื่อสารอยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50	ประสิทธิภาพการสื่อสารอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ส่วนคำถามปลายเปิด นำมารวบรวม จัดหมวดหมู่กลุ่มปัญหาที่ได้วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่นำเสนอ โดยการบรรยาย

ตอนที่ 3 ข้อมูลแนวทางการปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการจัดการป่าไม้โดย ชุมชนมีส่วนร่วม มาจัดกลุ่มข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แจกแจงความถี่ นำเสนอในรูปแบบ ตารางประกอบการบรรยาย ข้อมูลปัญหาที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ให้ชาวบ้านระบุการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงมากที่สุด 3 ลำดับแรก

การคิดคะแนน กำหนดน้ำหนักค่าคะแนนที่ได้ คำนวณดังนี้

อันดับ 1 × 3

อันดับ 2 × 2

และ อันดับ 3 × 1

นำคะแนนที่ได้รับการปรับน้ำหนักค่าคะแนนแล้วทั้ง 3 อันดับ มาหาค่าเฉลี่ยคะแนนการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่ควรปรับปรุง แต่ละข้อ ดังนี้

กำหนดให้  $N_1$  = จำนวนชาวบ้านที่ตอบอันดับ 1

$N_2$  = จำนวนชาวบ้านที่ตอบอันดับ 2

$N_3$  = จำนวนชาวบ้านที่ตอบอันดับ 3

$N$  = จำนวนชาวบ้านผู้ตอบข้อมูลทั้งหมด

ค่าเฉลี่ยคะแนน =  $\frac{(N_1 \times 3) + (N_2 \times 2) + (N_3 \times 1)}{N}$

N

นำคะแนนที่ได้มาเรียงลำดับข้อที่สมควรปรับปรุงมากที่สุด จนถึงข้อที่สมควรปรับปรุงน้อยที่สุด วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และนำเสนอในรูปแบบการบรรยาย

### ระยะเวลาในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาในการดำเนินการประมาณ 31 เดือน ตั้งแต่เดือนกันยายน 2545-เมษายน 2548

1. ทำหนังสืออนุมัติจัดเก็บข้อมูลเสนอหัวหน้าโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน กันยายน 2545
2. ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและขอความร่วมมือในการวิจัย กันยายน 2545
3. เก็บข้อมูล มกราคม-มีนาคม 2546
4. วิเคราะห์ข้อมูล เมษายน 2546
5. เขียนรายงานการวิจัยและแก้ไข พฤศจิกายน-มีนาคม 2546
6. จัดพิมพ์และจัดทำรูปเล่ม เมษายน 2548

## บทที่ 4

### ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลจากประชาชน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขานทุกครั้งจำนวน 61 คน การนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นการนำเสนอโดยตาราง มีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะประชากรของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพการสื่อสาร ของเจ้าหน้าที่โครงการฯ ประกอบด้วย

2.1 ทักษะของเจ้าหน้าที่ในการสร้างความน่าสนใจ

2.2 การสื่อสารของเจ้าหน้าที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับ

ประชาชน

2.3 ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา

2.4 การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ

2.5 การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับใน

แต่ละกิจกรรม

2.6 การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ

(ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ

2.7 เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาในเนื้อ

หาที่สอน

ตอนที่ 3 แนวทางการปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการ ฯ

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะประชากรของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะทางประชากรของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะพื้นฐานทางประชากรของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏผลดังตารางในตาราง 1 มีรายละเอียดดังนี้

### เพศ

ชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมจากโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยคิดเป็น ร้อยละ 68.9 และ 31.1 ตามลำดับ

### อายุ

ชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน มีอายุเฉลี่ย 40.97 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 14.79 ปี อายุสูงสุด 71 ปี และอายุต่ำสุด 17 ปี เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอายุปรากฏว่ามีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.9 รองลงมาคืออายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 25.4

### สถานภาพสมรส

ชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน มีสถานภาพสมรส ที่แต่งงานแล้ว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.7 รองลงมาคือ โสด และม้าย คิดเป็นร้อยละ 16.4 และ 16.4

### ระดับการศึกษา

ชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน มีการศึกษา ในมีระดับการศึกษาประถมศึกษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.4 รองลงมา คือระดับมัธยมศึกษา/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 23.0 ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 13.1 ระดับปวส./อนุปริญญาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 4.9 ส่วนในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีระดับร้อยละ 1.6

### รายได้เฉลี่ยของชาวบ้านต่อเดือน

ชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 86.9 มีรายได้ และร้อยละ 13.1 ไม่มีรายได้ ที่ไม่มีรายได้เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายบางคนยังศึกษาอยู่และไม่มีรายได้เป็นของตนเองยังต้องขอจากผู้ปกครองอยู่ โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

2,007.55 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1,86.43 บาท มีรายได้สูงสุด 5,000 บาท และต่ำสุด 600 บาท เมื่อพิจารณาตามกลุ่มรายได้ปรากฏว่ามีรายได้ไม่เกิน 1,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.8 รองลงมามีรายได้ 2,001 – 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.4

### อาชีพ

ชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพเกษตรกรรม โดยการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.9 รองลงมามีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 24.6

### สรุป

ข้อมูลลักษณะทางประชากรของชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 68.9 มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.9 อายุเฉลี่ยคือ 40.97 ปี อายุต่ำสุดคือ 17 ปี และอายุสูงสุดคือ 71 ปี การศึกษาพบว่าชาวบ้านบ้านห้วยโป่งสำเร็จระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.4 สถานภาพสมรสส่วนใหญ่ใช้ชีวิตคู่มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 60.7 รายได้ของชาวบ้านบ้านห้วยโป่งพบว่ามีรายได้จำนวนร้อยละ 86.9 ไม่มีรายได้ ร้อยละ 13.1 รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนพบว่ามีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.8 มีรายได้เฉลี่ย 2,007.55 รายได้ต่ำสุด 600 บาท และสูงสุด 5,000 บาท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม โดยการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 45.9 อาชีพที่ทำน้อยที่สุดคือรับราชการร้อยละ 6.6

### วิจารณ์ผลการวิจัย

ชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุในช่วง 31-40 ปี ใกล้เคียงกับกลุ่มช่วง 41-50 ปี การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มุ่งเน้นกำหนดสัดส่วนเพศของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง จึงทำให้เพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน เช่นเดียวกับกลุ่มอายุที่ปรากฏว่าชาวบ้าน บ้านห้วยโป่งที่มีอายุไม่เกิน 20 ปี และไม่เกิน 30 ปี จำนวนไม่สูงนัก

ส่วนลักษณะประชากรด้านระดับการศึกษาปรากฏว่ามีระดับประถมศึกษามากกว่าการศึกษาระดับอื่น คิดเป็นร้อยละ 57.4 สอดคล้องกับรายงานการประชุมของ คณะกรรมการนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น (2544: 21) การศึกษาของคนในชนบทอยู่ใน

ระดับประถมศึกษา ถึงแม้ว่าจะมีการทุ่มเทงบประมาณของประเทศในแต่ละปีเพิ่มมากขึ้นเพื่อพัฒนาการศึกษาของประเทศ และมีการระดมพลังทุกด้านเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการยกระดับการศึกษาของประเทศให้สูงขึ้นจากการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมศึกษา (จาก 6 เป็น 9 ปี) อย่างไรก็ตามก็พบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาในระบบประถมศึกษา โดยเฉพาะชาวบ้าน บ้านห้วยโป่งมีอายุมากจะมีการศึกษาน้อยกว่า อายุน้อยจะมีการศึกษามากกว่า ซึ่งอาจมีผลต่อการรับรู้ประสิทธิภาพของการสื่อสาร ของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน และการศึกษาารองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา/ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 23.0

ด้านรายได้ของชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ปรากฏว่ารายได้ค่อนข้างต่ำ ก็มีรายได้เฉลี่ย 2,007.55 บาทต่อเดือน ซึ่งรายได้ของชาวบ้านบ้านห้วยโป่งที่ค่อนข้างต่ำอาจเป็นเพราะอาชีพเกษตรกร โดยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ซึ่งต้องอาศัยการพึ่งพาสภาพอากาศทำให้ไม่แน่นอนและมีรายได้น้อย

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละข้อมูลลักษณะประชากร (n = 61)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	42	68.9
หญิง	19	31.1
อายุ (n = 59)		
ไม่เกิน 20 ปี	6	10.2
21 – 30 ปี	7	11.9
31 – 40 ปี	20	33.9
41 – 50 ปี	11	18.6
มากกว่า 50 ปี	15	25.4
หมายเหตุ		
อายุเฉลี่ย = 40.97	อายุน้อยสุด = 17 ปี	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 14.79	อายุสูงสุด = 71 ปี	

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
<b>สถานภาพสมรส</b>		
โสด	10	16.4
แต่งงาน	37	60.7
หย่าร้าง	4	6.6
ม่าย	10	16.4
<b>ระดับการศึกษา</b>		
ไม่ได้เรียน	8	13.1
ประถมศึกษา	35	57.4
มัธยมศึกษา/ ปวช.	14	23.0
ปวส./อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	3	4.9
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	1	1.6
<b>รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน</b>		
ไม่มีรายได้	8	13.1
มี	53	86.9
<b>รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (n = 53)</b>		
ไม่เกิน 1,000 บาท	19	35.8
1,001 – 2,000 บาท	14	26.4
2,001 – 3,000 บาท	15	28.3
3,001 – 4,000 บาท	3	5.7
4,001 – 5,000 บาท	2	3.8
<b>หมายเหตุ</b>		
รายได้เฉลี่ย = 2,007.55 บาท	รายได้ต่ำสุด = 600 บาท	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1,086.43	รายได้สูงสุด = 5,000 บาท	

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
<b>อาชีพ</b>		
เกษตรกร โดยการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์	28	45.9
รับจ้าง	15	24.6
ค้าขาย	7	11.5
รับราชการ	4	6.6
อุตสาหกรรมในครัวเรือน	7	11.5

## ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพการสื่อสาร ของเจ้าหน้าที่โครงการ ฯ

จากการศึกษาประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน : กรณีศึกษาบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

### ประสิทธิภาพการสื่อสารระดับมาก

#### 2.1 ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านแยกตามประเด็นหลัก

ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน ประเด็นหลัก ทั้ง 7 ประเด็น มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.36-3.74 โดยอยู่ในระดับ มาก และปานกลาง และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังตารางที่ 6 มีรายละเอียดดังนี้

##### 2.1.1 การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ด้านการทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน วางตัวได้อย่างเหมาะสม บุคลิกภาพที่จริงใจในการให้ความรู้ ชาวบ้านรู้สึกเห็นด้วยในแต่ละกิจกรรม มีความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรม และนำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้ว ได้ผลจริง มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.74

### 2.1.2 การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ มีการกระตุ้นให้เกิดการกระทำโดยมีการศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ มีการลองปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม มีการสรุปเนื้อหาคำพูดให้เกิดความชัดเจน อธิบายเรื่องราวได้ชัดเจน ให้คำแนะนำอย่างมีเหตุผลทำให้เชื่อถือปฏิบัติตาม และเนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.67

### 2.1.3 ความต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่มีความต่อเนื่องคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน โดยใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้ ในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่แต่ละคนให้ข้อมูลที่ไม่ขัดแย้งกัน วิธีการทำกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องเป็นแนวเดียวกัน สามารถบอกเล่าเนื้อหาที่เหมือนเดิมแม้จะต่างเวลากัน การสร้างบรรยากาศที่ได้อย่างสม่ำเสมอ การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.66

### 2.1.4 การทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรม

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรม ในเรื่องความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ การใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย เรื่องที่พูดน่าสนใจ ปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานะภาพของชาวบ้าน การดำเนินเรื่องมีความเหมาะสมชวนติดตาม และมีการเชื่อมโยงความคิด มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมากเท่ากับ 3.65

### 2.1.5 การเข้าถึงปัญญาและอารมณ์ของผู้รับสาร

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในการเข้าถึงปัญญาและอารมณ์ของผู้รับสาร เห็นถึงคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร มีการพูดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ ได้รับแนวคิดเพิ่มขึ้นในการอนุรักษ์ สามารถตัดสินใจร่วมกับเจ้าหน้าที่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์และความรู้สึกท่านได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรได้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.63

## ประสิทธิผลการสื่อสารระดับปานกลาง

### 2.1.6 การตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม โดยได้รับประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าเพิ่มจากการร่วมกิจกรรม ได้รับความรู้ใหม่ในแต่ละกิจกรรม นำกิจกรรมทั้งหมดไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับความรู้ความจำเป็นที่ต้องเข้า

ร่วมในแต่ละกิจกรรม สามารถแสดงออกได้ถึงความคิดของท่าน และความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.42

### 2.1.7 ความกระฉ่างชัดครอบคลุมประเด็น

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่มีความกระฉ่างชัดครอบคลุมประเด็น ในเรื่องการแสดงอาการสนใจและตั้งใจฟังในขณะที่สนทนา เข้าใจและจดจำได้ในแต่ละกิจกรรม อธิบายขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (ต่อเนื่อง) ความพยายามที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวที่ชาวบ้านพูด ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน (หมดข้อสงสัย) และเจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.36

#### สรุป

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก และปานกลาง เมื่อเรียงลำดับคะแนนสูงไปหาลำต่ำสุด พบว่าประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรกคือ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงสุดเท่ากับ 3.74 รองลงมาคือ การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 และสามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 และพบว่าประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านในระดับปานกลางมีคะแนนคือ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 และความกระฉ่างชัดครอบคลุมประเด็น มีค่าเฉลี่ย 3.36

#### วิจารณ์ผล

การศึกษาประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่งครั้งนี้ พบว่าการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านอยู่ในระดับมาก และระดับปานกลาง แตกต่างจากการศึกษาของ วลัยพร เกียรติทับทิว (2540: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาประสิทธิผลในการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรของสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคเหนือ พบว่าประสิทธิผลในการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และจากการทดสอบสมมุติฐานเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนิเทศงานพบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของผู้รับการนิเทศมีผลในทางตรงกันข้ามกับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมเกษตร อาจเนื่องมาจากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในกลุ่มชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งกิจกรรม

ที่ทางโครงการฯ ร่วมกับชาวบ้านนั้นอาจมีผลต่อการตัดสินใจของชาวบ้าน จากการศึกษาของ ปรียานิจ ชัยจันดี (2532: บทคัดย่อ) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของเกษตรกรกับความรู้อัตนคติ และพฤติกรรมที่มีต่อการปรับปรุงวิธีการผลิตทางการเกษตรในจังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า สื่อบุคคลภายในท้องถิ่นเป็นสื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับปรุงการผลิตทางการเกษตรมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับ สื่อบุคคลภายในท้องถิ่น สื่อบุคคลภายนอกซึ่งมาจากหน่วยงานแต่ละแห่งของรัฐและทำหน้าที่ชักจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ด้านการให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ พบว่ามีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุย ทำให้ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นซึ่งแตกต่างกัน จนไปสู่การยอมรับความแตกต่าง กันได้ โดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม คือเน้นการสนทนาแบบโต้ตอบระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ทั้งนี้ต้องมีทักษะการคิด ฟัง และเคารพความคิดของผู้อื่น อันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การมีจิตสำนึกสาธารณะร่วมกันได้ และเจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม มีบุคลิกที่จริงใจในการให้ความรู้ เจ้าหน้าที่มีการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย วางตัวสบาย ๆ เป็นกันเองสนทนาด้วยคำถามง่าย ๆ ใกล้เคียง ใกล้ครอบครัว และใกล้ชิด ใช้น้ำเสียงที่อ่อนโยน นุ่มนวลปลุกเร้าให้แสดงความคิดเห็น (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546: 34)

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ด้านที่มีลำดับคะแนนสุดท้าย ได้แก่ความกระฉับกระฉวยครอบคลุมประเด็น เป็นต้นว่าการใช้สื่อประกอบการอธิบาย ขาดสื่อที่จะช่วยในการส่งสารและรับสารเป็นไปอย่างชัดเจน เช่นกรณีการอบรมในห้องที่ใหญ่ ชาวบ้านจำนวน 61 คนนั่งกระจายไปเต็มห้อง เจ้าหน้าที่ใช้รูปภาพประกอบการอธิบายแต่รูปภาพนั้นมีขนาดเล็กเกินไปทำให้ชาวบ้านมองไม่เห็น ทำให้การสื่อสารของทั้งสองฝ่ายขาดประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงว่าเจ้าหน้าที่ใช้สื่อไม่เหมาะสม และมีการใช้สื่อที่ไม่คำนึงถึงความสามารถของชาวบ้าน ซึ่งปัจจุบัน วิทยากรด้านการสื่อสาร สารมีความเจริญก้าวหน้ามากมีผลทำให้เกิดการผลิตสื่อต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสูงขึ้นเรื่อย ๆ หลักสำคัญของการใช้สื่อต้องพิจารณาสิ่งแวดล้อมหลาย ๆ ด้าน เช่นกลุ่มผู้รับข่าวสารหรือชาวบ้าน วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อ การใช้สื่อในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน นอกจากนี้การสื่อสารที่ดี ควรคำนึงถึงสมาธิ การฟังของผู้รับสาร เช่น หากผู้รับสารไม่มีสมาธิในการฟัง ไม่ได้ตั้งใจฟังหรือสนใจในการฟังเนื้อหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่ส่งสารมาให้ ชาวบ้านอาจรับสารได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่เจ้าหน้าที่ต้องการ ส่วนทางด้านจิตใจ ควรประเมินว่าชาวบ้านอยู่ในอารมณ์อย่างไร โกรธ วิตกกังวล โศกเศร้า ตื่นเต้น ตกใจ หรือประหม่า ควรประเมินระดับสติปัญญาของชาวบ้านด้วย เช่น ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจที่จะรับสารได้เพียงใด สิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องตระหนักและให้

ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นบุคลากรผู้ได้รับการอบรม สั่งสอนมาให้ เป็นผู้ให้ความรู้คำแนะนำ คำชี้แจง หรือเรียกกันว่านักส่งเสริม นั้น เป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลแก่ชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่่มักจะใช้วิธีการสอน ให้คำแนะนำอย่างเดียว แต่ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าความรู้เพียง อย่างเดียวไม่เพียงพอในการที่จะทำให้ชาวบ้านปรับเปลี่ยนทัศนคติในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์อื่น ที่หลากหลายและผสมผสานเข้ามาช่วยในการให้ ชาวบ้านตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงจะประสบผลสำเร็จ เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องมี การพัฒนากลยุทธ์ในการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถเลือกใช้วิธีการสื่อสารให้ดียิ่งขึ้น



ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามประเด็นหลัก เรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อย

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคะแนน
- การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ	3.74	0.34	มาก
- การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ	3.67	0.19	มาก
- เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน	3.66	0.39	มาก
- ทักษะในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรม	3.65	0.35	มาก
- ความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร	3.63	0.35	มาก
- การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม	3.42	0.33	ปานกลาง
- ความกระจ่างชัดครอบคลุมประเด็น	3.36	0.39	ปานกลาง

## 2.2 ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านแยกตามประเด็นหลักและรายข้อ

### 2.2.1 ทักษะในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรม

ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ในด้านทักษะในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรม แบ่งเป็นประเด็นย่อย 6 ประเด็น มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.39-4.05 โดยอยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ เมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด

#### ประสิทธิภาพการสื่อสารระดับมาก

##### 1. ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่มีความน่าเชื่อถือ มีความสามารถในการนำเสนอ บุคลิกภาพของเจ้าหน้าที่สร้างความน่าเชื่อถือ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมากเท่ากับ 4.05

##### 2. การใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ด้านการใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย โดยชาวบ้านสามารถรู้ได้โดยทันที โดยไม่ต้องแปลความหมายอีกครั้ง มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมากเท่ากับ 3.77

##### 3. เรื่องที่พูดน่าสนใจ

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในเรื่องที่พูดน่าสนใจ โดยเรื่องที่เจ้าหน้าที่พูดนั้นเป็นเรื่องที่ชาวบ้านสนใจ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.75

##### 4. ปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานะภาพของชาวบ้าน

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่มีการปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานะภาพของชาวบ้าน คือเจ้าหน้าที่มีการปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับชาวบ้านมีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมากเท่ากับ 3.51

#### ประสิทธิภาพการสื่อสารระดับปานกลาง

##### 1. การดำเนินเรื่องมีความเหมาะสม และชวนติดตาม

ในการดำเนินเรื่องของเจ้าหน้าที่มีความเหมาะสม และชวนติดตาม ทำให้ชาวบ้านไม่เบื่อที่จะฟังค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.43

## 2. มีการเชื่อมโยงความคิด

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ มีการเชื่อมโยงความคิด เจ้าหน้าที่มีการเชื่อมโยงความคิดแบบเก่าและแบบใหม่ ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.39

### สรุป

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน พบว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในประเด็นความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการทำให้เกิดความสนใจแต่ละกิจกรรมโดยรวมอยู่ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.65) เมื่อพิจารณารายข้อปรากฏว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในการทำให้เกิดความสนใจแต่ละกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก โดยข้อที่มีการรับรู้สูงสุด 3 อันดับแรก คือ ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย = 4.05) รองลงมา คือ การใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย = 3.77) และเรื่องที่พุดน่าสนใจ (ค่าเฉลี่ย = 3.75) ส่วนข้อที่มีประสิทธิผลการสื่อสารต่ำสุด คือ มีการเชื่อมโยงความคิดที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 3.39) และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุดดังตาราง 7

### วิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการวิจัยทักษะในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรมของชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน เมื่อพิจารณารายประเด็นปรากฏว่า ความสามารถของเจ้าหน้าที่ทำให้เกิดความสนใจแต่ละกิจกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากเรื่องที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นอยู่ในความสนใจของชาวบ้าน โดยเฉพาะการรับรู้ของชาวบ้านในประเด็นดังนี้

ผลการศึกษาเจ้าหน้าที่มีความน่าเชื่อถือ แตกต่างจากการศึกษาของเดชพันธ์ ประวิชัย (2531: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกับการยอมรับการปลูกข้าวบาสมาศีของเกษตรกรตำบลสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยพบว่า ความน่าไว้วางใจ ความสามารถความกระตือรือร้นในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการปลูกข้าวบาสมาศีของเกษตรกร และยิ่งกว่านั้นทักษะในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสัมพันธ์ในทางลบกับการยอมรับการปลูกข้าวบาสมาศีของเกษตรกร และปรากฏว่าในการเปิดรับข่าวสารจากบุคคลอื่นของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการปลูกข้าวบาสมาศีของเกษตรกร การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ถ้า

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่ได้ถูกมอง จากชาวบ้านว่า มีคุณลักษณะที่น่าเชื่อถือ การโน้มน้าวใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรก็จะไม่ได้ผลเช่นกัน อาจเนื่องมาจากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน และเรื่องต่างกัน โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในกลุ่มชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ชาวบ้านสนใจและติดตามการพูดของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีบุคลิกที่เป็นสาเหตุของการโน้มน้าวใจที่สำคัญของการพูด (อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท, 2537) ซึ่งบุคลิกนี้มาจากสาเหตุที่สำคัญสามประการ คือเจ้าหน้าที่ต้องเป็นผู้มีสติปัญญาดีซึ่ง มีไหวพริบไหวพริบปัญหาที่มาจากกรณีวิจารณ์อย่างดี เจ้าหน้าที่แสดงให้เห็นว่ามีความปรารถนาดีต่อชาวบ้าน มีความตั้งใจจริงในการสื่อสาร และประการสุดท้าย และเป็นผู้ที่รักความยุติธรรม กล้าหาญ นิยัตินั้นอยู่ในศีลธรรม มีเมตตา กรุณา เสร้นิยม สุขุมรอบคอบ พูดจริง ทำจริง รักษาคำพูด จากปัจจัยทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาแล้ว ชาวบ้านพิจารณาว่าเจ้าหน้าที่ผู้ส่งสารมีคุณสมบัติดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่มีความสามารถในการโน้มน้าวใจได้ โดยชาวบ้านเชื่อว่าเรื่องที่เจ้าหน้าที่พูดนั้น มีความสำคัญน้อยกว่าบุคลิกภาพของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีพลังในการโน้มน้าว ให้ความรู้กับชาวบ้าน ได้มากกว่า

ในการใช้คำพูดของเจ้าหน้าที่ที่เข้าใจง่าย อาจเป็นเพราะเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร สามารถซักถามทำความเข้าใจ และมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันได้โดยทันที จัดเป็นลักษณะประโยชน์มากในการใช้เครื่องจักรงโน้มน้าวใจผู้รับสาร ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจสามารถได้ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากผู้ส่งสารได้ ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการ และความเข้าใจของผู้รับสารได้เวลาอันรวดเร็วเช่นกัน เสถียร เชยประทับ (2545)

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในด้านทักษะในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรมที่มีคะแนนลำดับสุดท้าย อยู่ในระดับ ปานกลาง ได้แก่การเชื่อมโยงความคิด เป็นการเชื่อมโยงความคิดที่เจ้าหน้าที่เสนอใหม่กับความคิดเก่าของชาวบ้าน ซึ่งความคิดเก่าบางอย่างเป็นที่ชื่นชอบ ความคิดเก่าบางอย่างเป็นที่รังเกียจเดียดฉันท์ เจ้าหน้าที่สามารถเชื่อมโยงความคิดใหม่ให้ได้กับความคิดเก่า ก็อาจจะจงใจทางอารมณ์ให้ชาวบ้าน (ผู้รับสาร) คล้อยตามได้ ไม่ว่าจะเลือกความคิดเก่าที่เป็นบวกหรือลบ เช่น การที่ชาวบ้านมีภูมิปัญญาโบราณในการนำแมลงหรือสัตว์มาทำลายศัตรูพืช เจ้าหน้าที่จะต้องเชื่อมโยงภูมิความรู้แบบเก่านำมาผสมใช้กับภูมิความรู้ในปัจจุบัน

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรมในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่

ประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		— X	SD	แปลผล
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
ทักษะในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรม													
1. ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่	5	8.2	55	90.2	1	1.6	-	-	-	-	4.05	0.38	มาก
2. การใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย	6	9.8	41	67.2	10	16.4	2	3.3	2	3.3	3.77	0.80	มาก
3. เรื่องที่พูดน่าสนใจ	6	9.8	38	62.3	13	21.3	4	6.6	-	-	3.75	0.72	มาก
4. ปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานะภาพของชาวบ้าน	1	1.6	32	52.5	25	41.0	3	4.9	-	-	3.51	0.62	มาก
5. การดำเนินเรื่องมีความเหมาะสม และชวนติดตาม	1	1.6	33	54.1	20	32.8	5	8.2	2	3.3	3.43	0.81	ปานกลาง
6. มีการเชื่อมโยงความคิด	-	-	40	65.6	5	8.2	16	26.2	-	-	3.39	0.88	ปานกลาง
โดยรวม											3.65	0.35	มาก

## 2.2.2 ความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านชาว บ้านบ้านห้วยโป่ง ในด้านความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร แบ่งเป็น ประเด็นย่อย 6 ประเด็น มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.15-4.20 โดยอยู่ในระดับปานกลางและมาก และเมื่อ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดไปขยายน้อยที่สุด

### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับมาก

#### 1. เห็นคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร ในด้านการเห็นถึงคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.20

#### 2. เจ้าหน้าที่มีการพูดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับ ในด้านการพูดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมากเท่ากับ 3.92

#### 3. ท่านได้รับแนวคิดเพิ่มขึ้นในการอนุรักษ์

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับ ในด้านได้รับแนวคิดใหม่ในการอนุรักษ์ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมากเท่ากับ 3.72

#### 4. สามารถตัดสินใจร่วมกับเจ้าหน้าที่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร

### ป่าไม้ได้

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับในด้านความสามารถตัดสินใจร่วมกับเจ้าหน้าที่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.52

### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับปานกลาง

#### 1. เจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์และความรู้สึกท่านได้

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับ ในด้านสามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์และความรู้สึกท่านได้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับ ปานกลาง เท่ากับ 3.33

#### 2. เจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนทัศนคติในการอนุรักษ์ได้

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับในด้านสามารถเปลี่ยนทัศนคติในการอนุรักษ์ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับ ปานกลางเท่ากับ 3.15

## สรุป

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน พบว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในประเด็นความสามารถของในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร โดยรวมอยู่ระดับระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.63) เมื่อพิจารณารายข้อปรากฏว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสารอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก โดยข้อที่มีการรับรู้สูงสุด 3 อันดับแรก คือ การเห็นถึงคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร (ค่าเฉลี่ย = 4.20) รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ที่มีการพูดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย = 3.92) และชาวบ้านได้รับแนวคิดใหม่เพิ่มขึ้นในการอนุรักษ์ (ค่าเฉลี่ย = 3.72) ส่วนข้อที่มีประสิทธิผลการสื่อสารต่ำสุด คือ เจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากร (ค่าเฉลี่ย = 3.15) และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุดดังตาราง 8

## วิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการวิจัยความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร ในแต่ละกิจกรรมของชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน เมื่อแยกพิจารณารายประเด็น ปรากฏว่าประชาชนบ้านห้วยโป่ง

เห็นถึงคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับมาก ชาวบ้านบ้านห้วยโป่งตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อาจเป็นเพราะในปัจจุบันอากาศมีการเปลี่ยนแปลง เกิดความร้อนที่เพิ่มมากขึ้น ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดไฟป่าในปีนี้อย่างมาก และน้ำท่วม ทำให้ชาวบ้านหันมามองว่าเกิดจากสาเหตุจากการไม่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ โดยเจ้าหน้าที่เป็นตัวเสริมความเชื่อทัศนคติที่มีอยู่เดิมให้ฝังแน่นมากกว่าจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างสิ้นเชิง แต่อาจเปลี่ยนแปลงการรับรู้ได้บ้างในขอบเขตจำกัดของประสบการณ์ ฉะนั้นเจ้าหน้าที่เป็นเพียงแหล่งความคิด และเป็นผู้วางแนวทางในการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น โรเจอร์ (Rogers, 1978: 271) ซึ่งตรงกับการศึกษา กิตติ จรรยาวัฒน์ (2535: บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาพฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษา บ้านแพะ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านทุ่งยาว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน งานวิจัยพบว่า การรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนจนถึงการตัดสินใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชากรส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอาชีพของของประชากรในหมู่บ้าน ซึ่งได้อาศัยป่าไม้หรือผลผลิตจากป่า ตลอดจนการใช้ไม้เพื่อการเกษตร ทั้งนี้

เนื่องจากชาวบ้านเหล่านั้นส่วนใหญ่ได้พึ่งพาอาศัยป่าเป็นแหล่งทำมาหากิน ดังนั้นพวกเขาจึงมีความสำนึกรับผิดชอบต่อป่าไม้ที่พวกเขาได้พึ่งพา

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในด้านความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร ที่มีคะแนนลำดับสุดท้าย ชาวบ้านเห็นว่าเจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชาวบ้านในระดับ ปานกลาง ซึ่งทัศนคติกับพฤติกรรมของชาวบ้านนั้นอาจไม่สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเสมอไป กล่าวคือเมื่อเจ้าหน้าที่สื่อสารไปก่อให้เกิดความรู้และทัศนคติในทางบวกต่อสิ่งเร้าหรือวัฏกรรมนั้นแล้ว ในขั้นตอนยอมรับปฏิบัติอาจมีผลในทางตรงกันข้ามก็ได้ ถึงแม้ว่าโดยส่วนใหญ่เมื่อบุคคลมีทัศนคติอย่างไรแล้วจะมีความ โน้มเอียงที่จะปฏิบัติตามทัศนคติตนก็ตาม กล่าวโดยสรุปในกรณีทั่วไปบุคคลมีความรู้ และทัศนคติเช่นไรจะแสดงพฤติกรรมไปตามความรู้และทัศนคติที่มีอยู่ จะเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกันหรือสัมพันธ์กัน แต่จะไม่เกิดขึ้นเสมอกันไป ในทุกกรณีไป (อรวรธรรม ปิณันธน์โอวาท, 2542: 41)

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสารในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่

ประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		— X	SD	แปลผล
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
ความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร													
1. เห็นถึงคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร	13	21.3	47	77	1	1.6	-	-	-	-	4.20	0.44	มาก
2. เจ้าหน้าที่ที่มีการพูดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ	7	11.5	42	68.9	12	19.7	-	-	-	-	3.92	0.56	มาก
3. ท่านได้รับแนวคิดเพิ่มขึ้นในการอนุรักษ์			45	73.8	15	24.6	1	1.6	-	-	3.72	0.49	มาก
4. สามารถตัดสินใจร่วมกับเจ้าหน้าที่ในเรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ได้	-	-	38	62.3	20	32.8	-	-	3	4.9	3.52	0.74	มาก
5. เจ้าหน้าที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์และความรู้สึกท่านได้	-	-	37	60.7	11	18.0	9	14.8	4	6.6	3.33	0.96	ปานกลาง
6. เจ้าหน้าที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรได้			27	44.3	18	29.5	14	23.0	2	3.3	3.15	0.89	ปานกลาง
โดยรวม											3.63	0.35	มาก

### 2.2.3 ความกระจำงัดครอบคลุมประเด็น

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ในด้านความกระจำงัดครอบคลุมประเด็น แบ่งเป็นประเด็นย่อย 6 ประเด็น มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.46-3.92 โดยอยู่ในระดับน้อย ปานกลาง และมาก และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดไปข้งน้อยที่สุด

#### ประสิทธิการสื่อสารผลระดับมาก

##### 1. เจ้าหน้าที่แสดงอาการสนใจและตั้งใจฟังในขณะที่สนทนา

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่มีความกระจำงัดครอบคลุมประเด็น ในด้านเจ้าหน้าที่แสดงอาการสนใจและตั้งใจฟังในขณะที่สนทนา มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.92

##### 2. สามารถเข้าใจและจดจำได้ในแต่ละกิจกรรม

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่มีความกระจำงัดครอบคลุมประเด็น ในด้านเจ้าหน้าที่สามารถเข้าใจและจดจำได้ในแต่ละกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.92

#### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับปานกลาง

(ต่อเนื่อง)  
1. เจ้าหน้าที่อธิบายขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่มีความกระจำงัดครอบคลุมประเด็น ในด้านเจ้าหน้าที่อธิบาย ขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (ต่อเนื่อง) มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.49

2. เจ้าหน้าที่มีความพยายามที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวที่ชาวบ้านพูด

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่มีความกระจำงัดครอบคลุมประเด็น ในด้านเจ้าหน้าที่มีความพยายามที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวที่ชาวบ้านพูด มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.43

##### 3. ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน (หมดข้อสงสัย)

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่มีความกระจำงัดครอบคลุมประเด็น ในด้านเจ้าหน้าที่สามารถตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน (หมดข้อสงสัย) มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.95

## ประสิทธิผลการสื่อสารระดับน้อย

### 1. เจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติได้อย่าง

ชัดเจน

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่มีความกระชับชัดเจนครอบคลุมประเด็น ในด้านเจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยคะแนน อยู่ในระดับน้อย เท่ากับ 2.46

#### สรุป

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้ โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน พบว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในประเด็นความกระชับชัดเจนครอบคลุมประเด็น โดยรวมอยู่ระดับระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.36) เมื่อพิจารณารายข้อปรากฏว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในด้านความกระชับชัดเจนครอบคลุมประเด็น อยู่ในระดับ น้อย ปานกลาง และมาก โดยข้อที่มีการรับรู้สูงสุด 3 อันดับแรก คือ เจ้าหน้าที่แสดงอาการสนใจและตั้งใจฟังในขณะที่สนทนา (ค่าเฉลี่ย = 3.92) รองลงมา คือ สามารถเข้าใจและจดจำได้ในแต่ละกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.92) และเจ้าหน้าที่อธิบายขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (ต่อเนื่อง) (ค่าเฉลี่ย = 3.49) ส่วนข้อที่มีประสิทธิผลการสื่อสารต่ำสุด คือ มีเจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน (ค่าเฉลี่ย = 2.46) และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากที่สุดไปอย่างน้อยที่สุดดังตาราง 9

#### วิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการวิจัยด้านความกระชับชัดเจนครอบคลุมประเด็นแต่ละกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ชาวบ้านเห็นว่าการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โดยเจ้าหน้าที่แสดงอาการสนใจและตั้งใจฟังในขณะที่สนทนากับชาวบ้าน และชาวบ้านสามารถเข้าใจและจดจำได้ในแต่ละกิจกรรม อยู่ในระดับมากสอดคล้องกับการศึกษาของ วรรณ เจือรัตนศิริกุล (2531: 11) ที่พบว่าเจ้าหน้าที่แสดงความร่วมมือกับชาวบ้าน ในการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยผ่านสื่อต่าง ๆ และทำให้ชาวบ้านเกิดอารมณ์ ความรู้สึก โดยความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยองค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึกจะทำหน้าที่ในการประเมินความกระชับชัดเจนและตรงประเด็น

ชาวบ้านเห็นว่าเจ้าหน้าที่อธิบายขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (ต่อเนื่อง) เจ้าหน้าที่พยายามที่จะทำความเข้าใจเรื่องที่ชาวบ้านพูด และเจ้าหน้าที่ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน

(หมดข้อสงสัย) อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นการสื่อสารสองทาง คือ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่และชาวบ้านสามารถตอบสนองกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างทั่วถึงและลึกซึ้ง เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ส่งสารจะให้ความสนใจกับปฏิกิริยาโต้กลับของชาวบ้าน ซึ่งเป็นการลดช่องว่างการสื่อสารที่ดีความไม่เหมือนกัน แต่เนื่องจากจำนวนชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวนมากและเจ้าหน้าที่ไม่สามารถตอบข้อสงสัยชาวบ้านได้หมดเนื่องจากเวลาไม่เพียงพอ

ชาวบ้านเห็นว่าเจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติ เป็นด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยลำดับสุดท้าย เป็นต้นว่าการเลือกใช้สื่ออื่น ๆ ประกอบการอธิบาย เช่นการใช้ภาพถ่าย ความเทียม โมเดล และอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือการเปรียบเทียบเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจง่าย ไม่ได้ผล แสดงว่าเจ้าหน้าที่ยังมีการเลือกใช้สื่อที่ไม่เหมาะสมเท่าที่ควร และมีการเลือกใช้สื่อที่ไม่คำนึงถึงความสามารถของชาวบ้าน หลักสำคัญของการใช้สื่อต้องพิจารณาสิ่งแวดล้อมหลายด้าน เช่นกลุ่มผู้รับสาร หรือชาวบ้าน วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อ ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน นอกจากนี้การสื่อสารที่ดีต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้รับสาร ส่วนทางด้านจิตใจ ควรประเมินว่าชาวบ้านอยู่ในอารมณ์อย่างไร ง่วง วิตกกังวล โกรธ ควรประเมินด้านสติปัญญาของชาวบ้านด้วย เช่นชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจที่จะรับสารเพียงใด สิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาเรื่องของการใช้สื่อ กลยุทธ์การใช้สื่อให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถนำมาใช้กับชาวบ้านได้ดียิ่งขึ้น

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหาในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่

ประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		— X	SD	แปลผล
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
ความกระจ่างชัดครอบคลุมประเด็น													
1. เจ้าหน้าที่แสดงอาการสนใจและตั้งใจฟัง ในขณะที่สนทนา	-	-	56	91.8	5	8.2	-	-	-	-	3.92	0.28	มาก
2. สามารถเข้าใจและจดจำได้ในแต่ละ กิจกรรม	2	3.3	54	88.5	3	4.9	2	3.3	-	-	3.92	0.46	มาก
3. เจ้าหน้าที่อธิบายขั้นตอนในการปฏิบัติ อย่างเป็นระบบ (ต่อเนื่อง)	3	4.9	32	52.5	18	29.5	8	13.1	-	-	3.49	0.79	ปานกลาง
4. เจ้าหน้าที่มีความพยายามที่จะทำความเข้าใจ เรื่องราวที่ชาวบ้านพูด	2	3.3	32	52.5	17	27.9	10	16.4	-	-	3.43	0.81	ปานกลาง
5. ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน (หมดข้อสงสัย)	-	-	28	45.9	12	19.7	11	18.0	10	16.4	2.95	2.15	ปานกลาง
6. เจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจ ขั้นตอนการปฏิบัติ	-	-	18	29.5	9	14.8	17	27.9	17	27.9	2.46	1.2	น้อย
โดยรวม											3.36	0.39	ปานกลาง

#### 2.2.4 การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ในด้านการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ แบ่งเป็นประเด็นย่อย 6 ประเด็น มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.20-4.05 โดยอยู่ในระดับ ปานกลาง และมาก และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด

##### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับมาก

##### 1. ให้การศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ในด้านเจ้าหน้าที่ให้การศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ โดยการนำชาวบ้านไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนที่ประสบความสำเร็จในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยตัวเอง มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับ มาก เท่ากับ 4.05

##### 2. มีการลองปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ในด้านเจ้าหน้าที่ให้ชาวบ้านได้ลองปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.97

##### 3. เจ้าหน้าที่มีการสรุปเนื้อหาคำพูดให้เกิดความชัดเจน

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ในด้านเจ้าหน้าที่มีการสรุปเนื้อหาคำพูดให้เกิดความชัดเจน มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.89

##### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับปานกลาง

##### 1. เจ้าหน้าที่อธิบายเรื่องราวได้ชัดเจน

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการกระทำ เจ้าหน้าที่อธิบายเรื่องราวได้ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.48

##### 2. เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำอย่างมีเหตุผลทำให้เชื่อถือปฏิบัติตาม

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการกระทำ เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำอย่างมีเหตุผลทำให้เชื่อถือปฏิบัติตาม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.44

### 3. เนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์

ได้

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการกระทำ เนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.20

#### สรุป

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน พบว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในประเด็นการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ โดยรวมอยู่ระดับระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.67) เมื่อพิจารณารายข้อปรากฏว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในด้านการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ อยู่ในระดับ ปานกลาง และมาก โดยข้อที่มีการรับรู้สูงสุด 3 อันดับแรก คือ มีการศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ (ค่าเฉลี่ย = 4.05) รองลงมา คือ มีการลงปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.97) และเจ้าหน้าที่มีการสรุปเนื้อหาคำพูดให้เกิดความ ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย = 3.89) ส่วนข้อที่มีประสิทธิผลการสื่อสารต่ำสุด คือ เนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.20) และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากที่สุด ไปยังน้อยที่สุดดังตาราง 10

#### วิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการวิจัยด้านการรับรู้ของชาวบ้านต่อการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในประเด็นการกระตุ้นให้เกิดการกระทำแต่ละกิจกรรมโดยรวม อยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อปรากฏว่า มีการศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกันในการจัดการป่าไม้ เนื่องจากชาวบ้านได้ไปเห็นหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จมาแล้วและชาวบ้านได้นำความรู้ที่ได้มาเป็นแนวทางสำหรับหมู่บ้านของตนเอง โดยการนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง เพราะการที่ชุมชนได้เข้าร่วมรับฟังในท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จนั้นสร้างการรับรู้ให้กับชุมชนและเป็นแนวทางในการพัฒนาได้ทางหนึ่งเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ เสถียร เษยประทัย (2528 : 40) การติดต่อโดยตรงใช้ส่วนบุคคลในการเผยแพร่ข่าวสารโดยวิธีการศึกษาดูงาน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับชาวบ้าน วิธีนี้หากชาวบ้านหรือผู้รับสารสงสัยไม่เข้าใจก็สามารถซักถามทำความเข้าใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้เจ้าหน้าที่ (ผู้เผยแพร่ข่าวสาร) สร้างความเข้าใจหรือชักจูงโน้มน้าวใจ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533: 39) พฤติกรรมใด ๆ ของ

คนเราส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกของบุคคล โดยมีพื้นฐานที่มาจากความรู้ และทัศนคติของบุคคล การที่บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกันก็เนื่องมาจากการมีความรู้ และทัศนคติที่แตกต่างกัน เกิดขึ้นได้ก็เพราะความแตกต่างอันเนื่องมาจากการรับสื่อและความแตกต่างกันในการแปลความสารที่ตนได้รับจึงก่อให้เกิดประสบการณ์ที่สั่งสมแตกต่างกัน และในกรณีการศึกษาดูงานจากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านนำประสบการณ์ที่สำเร็จแล้วมาประยุกต์ใช้กับตนเองและหมู่บ้าน

ชาวบ้านเห็นว่าการสื่อสารของเจ้าหน้าที่มีอธิบายเรื่องได้ชัดเจน แนะนำอย่างมีเหตุผลทำให้เชื่อถือปฏิบัติตาม และเนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้ โดยชาวบ้านมั่นใจว่าเจ้าหน้าที่อธิบายได้ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นประโยชน์ สามารถทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจในสิ่งที่เจ้าหน้าที่อธิบาย และมั่นใจว่าเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูล คำแนะนำที่ครบถ้วนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ความสมบูรณ์ของข่าวสารที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องสามารถตอบสนองความประสงค์ของทั้งสองฝ่ายทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร อาศัยความรอบรู้ของเจ้าหน้าที่

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการสื่อสารของเจ้าหน้าที่กระตุ้นความคิดและความรู้สึก

ประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		— X	SD	แปลผล
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ													
1. มีการศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ	10	16.4	44	72.1	7	11.5	-	-	-	-	4.05	0.53	มาก
2. มีการลองปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม	1	1.6	57	93.4	3	4.9	-	-	-	-	3.97	0.26	มาก
3. เจ้าหน้าที่มีการสรุปเนื้อหาคำพูดให้เกิดความชัดเจน	-	-	54	88.5	7	11.5	-	-	-	-	3.89	0.32	มาก
4. เจ้าหน้าที่อธิบายเรื่องราวได้ชัดเจน	-	-	37	60.7	16	26.2	8	13.1	-	-	3.48	0.72	ปานกลาง
5. เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำอย่างมีเหตุผลทำให้เชื่อถือปฏิบัติตาม	-	-	32	52.5	24	39.3	5	8.2	-	-	3.44	0.65	ปานกลาง
6. เนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้	-	-	20	32.8	33	54.1	8	13.1	-	-	3.20	0.65	ปานกลาง
โดยรวม											3.67	0.19	มาก

### 2.2.5 การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้าน ห้วยโป่ง ในด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรมประเด็นย่อย 6 ประเด็น มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.92-3.69 โดยอยู่ในระดับ ปานกลาง และมาก และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดไปขยายน้อยที่สุด

#### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับมาก

##### 1. ได้รับประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าเพิ่มจากการร่วมกิจกรรม

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม ในด้านการที่ชาวบ้านได้รับประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าเพิ่มจากการร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับ มาก เท่ากับ 3.69

##### 2. ท่านได้รับความรู้ใหม่ในแต่ละกิจกรรม

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม ในด้านท่านได้รับความรู้ใหม่ในแต่ละกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.52

##### 3. สามารถนำกิจกรรมทั้งหมดไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม ในด้านการที่ชาวบ้านสามารถนำกิจกรรมทั้งหมดไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับ มาก เท่ากับ 3.51

#### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับปานกลาง

##### 1. ได้รับความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรม

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม ในด้านการที่ชาวบ้านได้รับความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับ ปานกลาง เท่ากับ 3.48

##### 2. สามารถแสดงออกได้ถึงความคิด

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม ในด้านการที่ชาวบ้านสามารถแสดงออกได้ถึงความคิดมีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับ ปานกลาง เท่ากับ 3.43

### 3. ความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม ในด้านการที่ชาวบ้านเห็นถึงความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับ ปานกลาง เท่ากับ 2.92

#### สรุป

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน พบว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรมโดยรวมอยู่ระดับระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.42) เมื่อพิจารณารายข้อปรากฏว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม อยู่ในระดับ ปานกลาง และมาก โดยข้อที่มีการรับรู้สูงสุด 3 อันดับแรก คือ ได้รับประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าเพิ่มจากการร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.69) รองลงมา คือ ได้รับความรู้ใหม่ในแต่ละกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.52) และชาวบ้านสามารถนำกิจกรรมทั้งหมดไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน (ค่าเฉลี่ย = 3.51) ส่วนข้อที่มีประสิทธิผลการสื่อสารต่ำสุด คือ ความจำเป็น และเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย = 2.92) และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุดดังตาราง 11

#### วิจารณ์ผลการวิจัย

จากตาราง 11 แสดงการตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน พบว่า การรับรู้ของชาวบ้านต่อการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรมโดยรวม อยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาการตระหนักเรื่องปรากฏว่าการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ตระหนักและได้รับประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าเพิ่มจากการร่วมกิจกรรม และได้รับความรู้ใหม่ในแต่ละกิจกรรม สามารถนำกิจกรรมทั้งหมดไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับการรับรู้ที่สูงที่สุด และรองลงมา ดังนั้นชาวบ้านได้ตระหนักและเข้าใจในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรมสอดคล้องกับการวิจัยของ จิราพร จักรไพวงศ์ (2530: 19) ที่พบว่า ความตระหนัก หมายถึง ลักษณะอาการที่แสดงถึงการรับรู้ คิดได้ รู้สำนึกของชาวบ้านถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ความตระหนักและความรู้จึงมีความสัมพันธ์กัน ทั้งความตระหนักและความรู้ต่างก็เกี่ยวข้องกับการสัมผัส และการใช้จิตไตร่ตรองทั้งสิ้น โดยความรู้ที่ได้ เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ ซึ่งได้จากการสังเกตแล้รรู้ที่ต้องอาศัยเวลา ส่วนความตระหนัก เป็นเรื่องของความรู้สึก ที่เกิดในสภาวะจิตใจไม่เน้นความสามารถในการจำหรือระลึกได้ ต้องผ่านการมีความรู้มาก่อนเบื้องต้น

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านได้รับรู้ความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรม และชาวบ้านสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และรู้ถึงความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม ชาวบ้านเห็นว่าการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับ จากการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรม และเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรม การอธิบายถึงกิจกรรมการทำประวัตินมู่บ้าน การทำแผนที่ชุมชน การทำปฏิทินการเกษตร การทำปฏิทินความเชื่อ การทำปฏิทินด้านการจัดการป่าไม้ การแลกเปลี่ยนในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ การจัดทำโมเดล การเดินสำรวจป่าภายในหมู่บ้าน ศึกษาคูงานการจัดการป่าภายนอกหมู่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแต่ละกิจกรรมที่กล่าวล้วนมีประโยชน์กับชาวบ้าน ช่วยให้ชาวบ้านได้รับรู้และเข้าใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคนในหมู่บ้าน ตลอดจนชาวบ้านได้รับทราบประวัตินมู่บ้าน และสภาพหมู่บ้านได้ดียิ่งขึ้น

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรมจากการสื่อสารของเจ้าหน้าที่

ประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		— X	SD	แปลผล	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม														
1. ได้รับประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าเพิ่มจากการร่วมกิจกรรม	8	13.1	26	42.6	27	44.3	-	-	-	-	3.69	0.70	มาก	
2. ท่านได้รับความรู้ใหม่ในแต่ละกิจกรรม	-	-	32	52.5	29	47.5	-	-	-	-	3.52	0.50	มาก	
3. สามารถนำกิจกรรมทั้งหมดไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน	3	4.9	34	55.7	15	24.6	9	14.8	-	-	3.51	0.81	มาก	
4. ได้รับรู้ความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรม	4	6.6	29	47.5	20	32.8	8	13.1	-	-	3.48	0.81	ปานกลาง	
5. ท่านสามารถแสดงออกได้ถึงความคิดของท่าน	2	3.3	32	52.5	17	27.9	10	16.4	-	-	3.43	0.81	ปานกลาง	
6. ความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม	-	-	18	29.5	21	34.4	21	34.4	1	1.6	2.92	0.84	ปานกลาง	
โดยรวม											3.42	0.33	ปานกลาง	

## 2.2.6 การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ในด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ แบ่งเป็นประเด็นย่อย 6 ประเด็น มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.11-4.49 โดยอยู่ในระดับ ปานกลาง และมาก และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ไปยังน้อยที่สุด

### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับมาก

1. เจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน  
การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ ในด้านเจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.49
2. เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม  
การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ ในด้านเจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมากเท่ากับ 4.02
3. เจ้าหน้าที่มีบุคลิกภาพที่จริงใจในการให้ความรู้  
การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ ในด้านเจ้าหน้าที่มีบุคลิกภาพที่จริงใจในการให้ความรู้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมากเท่ากับ 3.74
4. รู้สึกเห็นด้วยในแต่ละกิจกรรม  
การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ ในด้านชาวบ้านรู้สึกเห็นด้วยในแต่ละกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.62

### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับปานกลาง

1. เจ้าหน้าที่มีความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรม  
การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ ในด้านเจ้าหน้าที่มีความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 3.48

## 2. นำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ ในด้านชาวบ้านนำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.11

### สรุป

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการจัดการป่าไม้ โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน พบว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ โดยรวมอยู่ระดับระดับดี (ค่าเฉลี่ย = 3.74) เมื่อพิจารณารายข้อปรากฏว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง และมาก โดยข้อที่มีการรับรู้สูงสุด 3 อันดับแรก คือ เจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้านได้ (ค่าเฉลี่ย = 4.49) รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.02) และเจ้าหน้าที่มีบุคลิกภาพที่จริงใจในการให้ความรู้ (ค่าเฉลี่ย = 3.74) ส่วนข้อที่มีประสิทธิผลการสื่อสารต่ำสุด คือ นำความรู้ที่ได้รับจากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง (ค่าเฉลี่ย = 3.11) และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุดดังตาราง 12

### วิจารณ์ผลการวิจัย

จากตาราง 12 แสดงการตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน พบว่า การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายเรื่องปรากฏว่า การสื่อสารของเจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้านได้ในระดับการรับรู้ที่สูงที่สุด เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้เหมาะสม และเจ้าหน้าที่มีบุคลิกจริงใจในการให้ความรู้ อยู่ในระดับดี เป็นการรับรู้แบบสองทาง เจ้าหน้าที่และชาวบ้านสามารถซักถามทำความเข้าใจ และมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันได้โดยที่จัดเป็นลักษณะที่เป็นประโยชน์มากในการใช้เครื่องมือชักจูงโน้มน้าวใจผู้รับสาร และทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนและนำไปสู่การปฏิบัติ และในการวางตัวของเจ้าหน้าที่มีผลทำให้เกิดการยอมรับนับถือของชาวบ้านเป็น

อย่างมากคือถ้าต้นแบบประพฤติกปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามเป็นต้นแบบที่ดีก็จะทำให้ชาวบ้านยอมรับและปฏิบัติตามในที่สุด

เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรม และชาวบ้านสามารถนำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง อยู่ในระดับปานกลาง ตรงกับ ฉลาดชาย รมิตานนท์ 2534 (อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527: 127-130) จากเอกสารของสถาบันวิจัยของสหประชาชาติ เพื่อพัฒนาสังคมในเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า “การมีส่วนร่วม เป็นด้านหนึ่งของทางเลือกพื้นฐานที่มีความซับซ้อนอย่างมาก การมีส่วนร่วมก็เหมือนกับการวางแผน กล่าวคือ บางทีถูกมองว่าเป็นของวิเศษที่สามารถแก้ปัญหาทุกสิ่งทุกอย่างได้หากเข้าใจและนำไปใช้ประยุกต์ปฏิบัติอย่างถูกต้อง ในกระบวนการมีส่วนร่วมจะทำให้กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่แก่งแย่งแข่งขันกันเรียนรู้ที่จะเรียกร้องแต่เฉพาะสิ่งที่มีเหตุมีผล และสามารถจัดการให้เงื่อนไขผู้กมคบางประการหรือข้อเรียกร้องบางอย่างที่เป็นผลของกระบวนการพัฒนาแม้ว่าข้อเรียกร้องนั้น ๆ อาจกระทบกระเทือนผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมนี้ชาวบ้านเข้าใจและนำไปประยุกต์ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการทำงานของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขานเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจริง

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความไว้น้ำใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจากการสื่อสารของเจ้าหน้าที่

ประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		— X	SD	แปลผล
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้น้ำใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ													
1. เจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน	30	49.2	31	50.8	-	-	-	-	-	-	4.49	0.50	มาก
2. เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม	2	3.3	58	95.1	1	1.6	-	-	-	-	4.02	0.22	มาก
3. เจ้าหน้าที่มีบุคลิกภาพที่จริงใจในการให้ความรู้	4	6.6	37	60.7	20	32.8	-	-	-	-	3.74	0.58	มาก
4. รู้สึกเห็นด้วยในแต่ละกิจกรรม	5	8.2	28	45.9	28	45.9	-	-	-	-	3.62	0.64	มาก
5. เจ้าหน้าที่มีความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรม	7	11.5	29	47.5	11	18.0	14	23.0	-	-	3.48	0.98	ปานกลาง
6. นำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง	2	3.3	20	32.8	22	36.1	17	27.9	-	-	3.11	0.86	ปานกลาง
โดยรวม											3.74	0.34	ดี

## 2.2.7 เจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ในด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวา ในเนื้อหาที่สอนแบ่งเป็นประเด็นย่อย 6 ประเด็น มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.25-3.95 โดยอยู่ในระดับปานกลาง และมาก และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด

### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับมาก

#### 1. ใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้

เจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ในด้านใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.95

#### 2. ในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่แต่ละคนให้ข้อมูลที่ไม่ขัดแย้งกัน

เจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ในด้านในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่แต่ละคนให้ข้อมูลที่ไม่ขัดแย้งกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.89

#### 3. วิธีการทำกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องเป็นแนวเดียวกัน

เจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ในด้านวิธีการทำกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องเป็นแนวเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.79

#### 4. เจ้าหน้าที่สามารถบอกเล่าเนื้อหาที่เหมือนเดิมแม้จะต่างเวลากัน

เจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ในด้านเจ้าหน้าที่สามารถบอกเล่าเนื้อหาที่เหมือนเดิมแม้จะต่างเวลากันมีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมากเท่ากับ 3.70

### ประสิทธิผลการสื่อสารระดับปานกลาง

#### 1. การสร้างบรรยากาศที่ดีอย่างสม่ำเสมอ

เจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ในด้านเจ้าหน้าที่สามารถการสร้างบรรยากาศที่ดีอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.41

## 2. การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์

เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ในด้านการแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.25

### สรุป

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน พบว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง โดยรวมอยู่ระดับระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.66) เมื่อพิจารณารายข้อปรากฏว่า ประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับ ปานกลาง และมาก โดยข้อที่มีการรับรู้สูงสุด 3 อันดับแรก คือ ใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้ (ค่าเฉลี่ย = 3.95) รองลงมา คือ ในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่แต่ละคนให้ข้อมูลที่ขัดแย้งกัน (ค่าเฉลี่ย = 3.85) และวิธีการทำกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องเป็นแนวเดียวกัน (ค่าเฉลี่ย = 3.79) ส่วนข้อที่มีประสิทธิผลการสื่อสารต่ำสุด คือ การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ (ค่าเฉลี่ย = 3.25) และเมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากที่สุดไปอย่างน้อยที่สุดดังตาราง 13

### วิจารณ์ผลการวิจัย

จากตาราง 13 แสดงการตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรมของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน พบว่า การรับรู้ของชาวบ้านต่อการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการในประเด็น การสื่อสารของเจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน โดยข้อที่มีการรับรู้สูงสุด คือ ใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้ อยู่ในระดับมาก โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการสื่อสารว่าจะบอกระไรให้กับชาวบ้าน เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ประมะ สตะเวทิน (2537: 15) วัตถุประสงค์ของโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ยึดหลักความต้องการของเจ้าหน้าที่และความต้องการของชาวบ้านเป็นเกณฑ์ในการสื่อสารนั้น เจ้าหน้าที่มีความต้องการที่ชัดเจนและชาวบ้านมีความต้องการอะไร วัตถุประสงค์ของเจ้าหน้าที่กับวัตถุประสงค์ของชาวบ้านบ้านห้วยโป่งเป็นอย่างไรตรงกันหรือไม่ ถ้าตรงกันก็จะเกิดการรับรู้ที่สูงสุด และในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่

แต่ละคนให้ข้อมูลที่ไม่ขัดแย้งกัน และวิธีการทำกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องเป็นแนวเดียวกัน อยู่ในระดับดี

การแสดงผลของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ ในระดับปานกลางเจ้าหน้าที่พยายามสื่อให้เห็นถึง ความต้องการ โดยความต้องการของผู้ส่งสาร (เจ้าหน้าที่) และความต้องการของผู้รับสารเป็นเกณฑ์ ในการสื่อสารนั้นผู้ส่งสาร (เจ้าหน้าที่) มีความต้องการอะไร และชาวบ้าน (ผู้รับสาร) มีความต้องการอะไร วัตถุประสงค์ของเจ้าหน้าที่กับวัตถุประสงค์ของชาวบ้าน อาจไม่เหมือนกันก็ได้ ผู้รับสารอาจมีปฏิกิริยาต่อสารผิดแผกไปจากความตั้งใจที่ผู้ส่งสารต้องการก็ได้ ซึ่งทำให้ผลการสื่อสารไม่บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์หรือความตั้งใจของผู้ส่งสาร ผลที่ตามมาคือความล้มเหลวในการสื่อสาร (ดวงทิพย์ วรพันธุ์, 2527: 148) เจ้าหน้าที่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมมิได้เลือกเพียงความสนุกเพียงอย่างเดียว เพราะในบางกิจกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความคุ้นเคย สำหรับชาวบ้าน แต่บางกิจกรรมอาจใช้สำหรับชาวบ้านที่เคยทำกิจกรรมมาก่อน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลการสื่อสารที่ดีมากยิ่งขึ้น หากเลือกใช้กิจกรรมไม่เหมาะสมจะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความคับข้องใจไม่อยากแสดงความคิดเห็นหรือร้นในการที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเจ้าหน้าที่ใช้วัตถุประสงค์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่ก่อให้เกิดผลโดยตรงกับผู้รับสารทันที แต่เป็นวัตถุประสงค์ที่หวังว่าผู้รับสารจะใช้การสื่อสารนั้นเป็นเครื่องมือหรือเป็นข้อมูลเพื่อนำไปสู่การกระทำอย่างอื่นต่อไปในอนาคต ผลที่เกิดขึ้นนั้นจะไม่ได้เกิดจากการสื่อสารนั้นโดยตรง หากแต่เป็นผลทางอ้อม ผู้รับสารไม่ได้ใช้ประโยชน์จากการสื่อสารนั้นโดยตรง ผู้รับสารเป็นเพียงแต่ใช้ข้อมูลข่าวสารที่ได้จากการสื่อสารนั้นเพื่อแสวงหาประโยชน์หรือหวังผลในอนาคตในการกระทำกิจกรรมอย่างอื่นการสื่อสารนั้นสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับสารได้ซ้ำ

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสามารถในการส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สื่อสารของเจ้าหน้าที่

ประเด็นการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		— X	SD	แปลผล	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน														
1. ใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้	3	4.9	54	88.5	3	4.9	1	1.6	-	-	3.95	0.50	มาก	
2. ในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่แต่ละคนให้ข้อมูลที่ไม่ ขัดแย้งกัน	3	4.9	49	80.3	8	13.1	1	1.6	-	-	3.89	0.49	มาก	
3. วิธีการทำกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้อง เป็นแนวเดียวกัน	4	6.6	41	67.2	15	24.6	1	1.6	-	-	3.79	0.58	มาก	
4. เจ้าหน้าที่สามารถบอกเล่าเนื้อหาที่เหมือนเดิมแม้จะต่างเวลากัน	2	3.3	39	63.9	20	32.8	-	-	-	-	3.70	0.53	มาก	
5. การสร้างบรรยากาศที่ดีอย่างสม่ำเสมอ	5	8.2	29	47.5	13	21.3	14	23.0	-	-	3.41	0.94	ปานกลาง	
6. การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์	2	3.3	23	37.7	24	39.3	12	19.7	-	-	3.25	0.81	ปานกลาง	
โดยรวม											3.66	0.39	มาก	

### ประสิทธิผลของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน แยกตามประเด็นย่อย

ประสิทธิผลของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน ประเด็นย่อยทั้ง 42 ประเด็นมีค่าเฉลี่ย ระหว่าง 2.95-4.49 โดยอยู่ในระดับดีจำนวน 24 ข้อ อยู่ในระดับปานกลางจำนวน 19 ข้อ และอยู่ในระดับน้อยจำนวน 1 ข้อ เรียงลำดับคะแนนในระดับดี จากมากไปหาน้อย 10 อันดับ และประเด็นย่อยที่ควรแก้ไข เรียงลำดับคะแนนในระดับปานกลางและน้อย 10 อันดับ ดังตาราง 14 มีรายละเอียดดังนี้

ระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อย

1. เจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.49
2. ชาวบ้านเห็นถึงคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.2
3. ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่มีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.05
4. มีการศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ โดยการนำชาวบ้านไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนที่ประสบความสำเร็จในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยตัวเอง ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.05
5. เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับดี เท่ากับ 4.02
6. มีการลงปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม เป็นการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.97
7. ใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้ เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวา ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.95
8. เจ้าหน้าที่มีการพูดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่สามารถเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสารค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับดี เท่ากับ 3.92
9. เจ้าหน้าที่แสดงอาการสนใจและตั้งใจฟังในขณะที่สนทนา การสื่อสารของเจ้าหน้าที่มีความกระชับรัดกุมประเด็น ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.92
10. สามารถเข้าใจและจดจำได้ในแต่ละกิจกรรม การสื่อสารของเจ้าหน้าที่มีความกระชับรัดกุมประเด็น ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.92

ระดับปานกลาง และน้อย ประเด็นที่ควรแก้ไข เรียงจากมากไปหาน้อย

1. สร้างบรรยากาศที่ดีอย่างสม่ำเสมอ การส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.41
2. มีการเชื่อมโยงความคิด ทักษะของเจ้าหน้าที่ในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรมค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.39
3. เจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์และความรู้สึกท่านได้ ความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.33
4. การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ การส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.25
5. เนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการกระทำ ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.20
6. เจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรได้ ความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.15
7. นำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.11
8. ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน (หมดข้อสงสัย) การสื่อสารของเจ้าหน้าที่มีความกระชับรัดกุมครอบคลุมประเด็น ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.95
9. ความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับในแต่ละกิจกรรม ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.92
10. เจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่มีความกระชับรัดกุมครอบคลุมประเด็น ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับน้อย เท่ากับ 2.46

### สรุป

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ เมื่อพิจารณาประเด็นย่อย พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี โดยพบว่าอยู่ในระดับมาก 24 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง 19 ข้อ และอยู่ในระดับน้อย 1 ข้อ และเมื่อ

เรียงลำดับคะแนนสูงสุดไปหาคะแนนต่ำสุด พบว่าการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน อยู่ในระดับมาก มีคะแนนสูงสุด 10 อันดับแรกคือ เจ้าหน้าที่ที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน ค่าเฉลี่ยคะแนนสูงสุดเท่ากับ 4.49 ชาวบ้านเห็นถึงคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.2 ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.05 มีการศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.05 เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.02 การลงปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 3.97 ใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้ ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 3.95 เจ้าหน้าที่ที่มีการพูดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 3.92 เจ้าหน้าที่แสดงอาการสนใจและตั้งใจฟังในขณะที่สนทนา ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 3.92 สามารถเข้าใจและจดจำได้ในแต่ละกิจกรรม ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 3.92 ตามลำดับ

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน อยู่ในระดับปานกลางและน้อย มีคะแนนต่ำสุด 10 อันดับคือ สร้างบรรยากาศที่ดีอย่างสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.41 มีการเชื่อมโยงความคิด ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.39 เจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์และความรู้สึกท่านได้ ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.33 การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.25 เนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้ ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.20 เจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรได้ ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.15 นำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.11 ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน (หมดข้อสงสัย) ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.95 ความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.92 เจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับน้อย เท่ากับ 2.46 ตามลำดับ

### วิจารณ์ผล

การศึกษาประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน พบว่าเจ้าหน้าที่ที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน ชาวบ้านเห็นว่าเจ้าหน้าที่ที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้านอยู่ในระดับการรับรู้ที่สูงสุด ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง ที่เจ้าหน้าที่และชาวบ้านสามารถตอบสนองกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เพื่อเกิดความเข้าใจอย่างทั่วถึงและลึกซึ้ง สอดคล้อง การสื่อสารที่เจ้าหน้าที่จะให้ความสนใจกับปฏิกิริยาโต้ตอบกับชาวบ้าน และเป็นการสื่อสารแบบเผชิญหน้า คือการสื่อสารที่เจ้าหน้าที่และชาวบ้านได้

เผชิญหน้ากัน ชาวบ้านมีโอกาสแสดงปฏิกิริยาตอบสนองในทันทีที่ได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ และเจ้าหน้าที่ก็ได้ทราบปฏิกิริยาตอบสนองของชาวบ้านในทันทีเช่นกัน ทั้งสองฝ่ายมีการโต้ตอบกันอย่างต่อเนื่อง (สิริวรรณ นันทจินทุล, 2537: 7)

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร ซึ่งชาวบ้านเห็นคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรตรงกับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ในการจะอย่างไรให้ชาวบ้านได้เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ ตรงกับการศึกษาของ (Everett and Bhowmik, 1967: 167-172) พบว่า ความคล้ายคลึงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารอาจจะเกิดขึ้นในลักษณะใดก็ได้ เช่น ความคล้ายคลึงกันในด้านอายุและเพศ ความคล้ายคลึงกันในด้านการศึกษา หรือความคล้ายคลึงในด้านทัศนคติ อย่างไรก็ตาม การวิจัยได้แนะนำว่า ความคล้ายคลึงกันซึ่งเป็นที่ยอมรับระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารในเรื่องตัวแปรที่เป็นด้านประชากรศาสตร์นั้น (เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ และการศึกษา) มีความสำคัญน้อยกว่าความคล้ายคลึงในเรื่องทัศนคติ ดังนั้นจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร

ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ ตรงกับการวิจัยของ พรสิทธิ์ พัฒนานาธุรักษ์ (2525: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยปัจจัยที่สร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้ส่งสารการศึกษาความคิดเห็นเกษตรกร เขตตรังสิต พบว่า ผู้ส่งสารที่อายุน้อยมีความน่าเชื่อถือต่ำกว่าผู้มีอายุมาก ผู้ส่งสารเพศหญิงมีความน่าเชื่อถือต่ำกว่าผู้ส่งสารเพศชาย ผู้ส่งสารที่ไม่แต่งเครื่องแบบมีความน่าเชื่อถือต่ำกว่าผู้ส่งสารที่แต่งเครื่องแบบ หน่วยงานที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมชี้แจง อิทธิพลที่มีต่อความน่าเชื่อถือข้างต้นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารที่มาจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเข้าร่วมในการประชุมชี้แจง การแต่งเครื่องแบบ การเป็นผู้มีอายุมาก และการเป็นเพศชาย ปัจจัยที่สร้างความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารตามความคิดเห็นเกษตรกรประกอบด้วย 4 ปัจจัยอย่างคือ ปัจจัยด้านคุณสมบัติในตัวผู้ส่งสาร ปัจจัยที่สร้างความอบอุ่น ปัจจัยด้านพลวัตของผู้ส่งสาร ในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จาง ในการทำกิจกรรมทุกครั้งของโครงการฯ โครงการจะเชิญผู้นำชุมชน เช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมโครงการทุกครั้ง ซึ่งมีผลในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับชาวบ้านเนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นที่บุคคลที่ชาวบ้านได้ให้การไว้วางใจ เชื่อถือ จึงส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจกับเจ้าหน้าที่โครงการ ๆ ด้วยเช่นกัน

การศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ โดยการนำชาวบ้านไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนที่ประสบความสำเร็จในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยตัวเอง เป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านได้ไปสัมผัสในสิ่งที่ประสบความสำเร็จด้วยตนเองและทำให้เกิดการสร้างแรงบันดาลใจให้กับชาวบ้านในการที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเอง

เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม โดยเจ้าหน้าที่ทำตามบทบาทของตน และมีความเป็นภาวะผู้นำสูง บาร์นาร์ด อ้างใน Schein (1980: 170) ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติพิเศษของผู้นำไว้ 5 ประการคือ ผู้นำจำเป็นต้องมีความเฉลียวฉลาด มีความรับผิดชอบสูง มีความสามารถในการจูงใจคน สามารถตัดสินใจได้รวดเร็วและถูกต้อง และเป็นผู้ที่มีความอดทน เต็มไปด้วยพลัง นอกจากนี้ อรุณ รักธรรม 2518 กล่าวว่า ผู้นำจำเป็นต้องมีบุคลิกที่เหมาะสม เช่นมีความมั่นใจในตนเอง มีอารมณ์ดี มีความรอบคอบในการทำงาน มีความจริงใจ มีความไวในการรับรู้ความรู้สึกผู้อื่น ผู้นำที่ดีควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความคิดริเริ่ม ความกล้าหาญ ความเด็ดขาด ความยุติธรรม มีการใช้ดุลพินิจ มีความสงบเสงี่ยม มีความเห็นอกเห็นใจ มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ มีสังคมที่ดี และสามารถควบคุมตนเองได้ ซึ่งเหล่านี้เป็นคุณสมบัติของผู้นำที่ดี เมื่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติได้ในภาวะผู้นำที่ดีได้ก็จะสามารถสามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามประเด็นย่อย เรียงลำดับจากมากไปน้อย

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคะแนน
1 เจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน	4.49	0.5	มาก
2 เห็นถึงคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร	4.2	0.44	มาก
3 ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่	4.05	0.38	มาก
4 มีการศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ	4.05	0.53	มาก
5 เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม	4.02	0.22	มาก
6 มีการลงปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม	3.97	0.26	มาก
7 ใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้	3.95	0.5	มาก
8 เจ้าหน้าที่ที่มีการพูดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ	3.92	0.56	มาก
9 เจ้าหน้าที่แสดงอาการสนใจและตั้งใจฟังในขณะที่สนทนา	3.92	0.28	มาก
10 สามารถเข้าใจและจดจำได้ในแต่ละกิจกรรม	3.92	0.46	มาก

ตาราง 14 (ต่อ)

	ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ คะแนน
11	เจ้าหน้าที่มีการสรุปเนื้อหาคำพูดให้เกิดความชัดเจน	3.89	0.32	มาก
12	ในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่แต่ละคนให้ข้อมูลที่ไม่ขัดแย้งกัน	3.89	0.49	มาก
13	วิธีการทำกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้อง เป็นแนวเดียวกัน	3.79	0.58	มาก
14	การใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย	3.77	0.8	มาก
15	เรื่องที่น่าสนใจ	3.75	0.72	มาก
16	เจ้าหน้าที่มีบุคลิกภาพที่จริงใจในการให้ความรู้	3.74	0.58	มาก
17	ท่านได้รับแนวคิดเพิ่มขึ้นในการอนุรักษ์	3.72	0.49	มาก
18	เจ้าหน้าที่สามารถบอกเล่าเนื้อหาที่เหมือนเดิมแม้จะต่างเวลากัน	3.7	0.53	มาก
19	ได้รับประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าเพิ่มจากการร่วมกิจกรรม	3.69	0.7	มาก
20	รู้สึกเห็นด้วยในแต่ละกิจกรรม	3.62	0.64	มาก
21	สามารถตัดสินใจร่วมกับเจ้าหน้าที่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้	3.52	0.74	มาก
22	ท่านได้รับความรู้ใหม่ในแต่ละกิจกรรม			
23	ปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานะภาพของชาวบ้าน	3.51	0.62	มาก
24	สามารถนำกิจกรรมทั้งหมดไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน	3.51	0.81	มาก
25	เจ้าหน้าที่อธิบายขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (ต่อเนื่อง)	3.49	0.79	ปานกลาง
26	เจ้าหน้าที่อธิบายเรื่องราวได้ชัดเจน	3.48	0.72	ปานกลาง
27	ได้รับความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรม	3.48	0.81	ปานกลาง

ตาราง 14 (ต่อ)

	ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ คะแนน
28	เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรม	3.48	0.98	ปานกลาง
29	เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำอย่างมีเหตุผลทำให้เชื่อ ถือปฏิบัติตาม	3.44	0.65	ปานกลาง
30	การดำเนินเรื่องมีความเหมาะสม และชวนติดตาม	3.43	0.81	ปานกลาง
31	เจ้าหน้าที่ที่มีความพยายามที่จะทำความเข้าใจ เรื่องราวททชาวบ้านพูด	3.43	0.81	ปานกลาง
32	ท่านสามารถแสดงออกได้ถึงความคิดของ ท่าน	3.43	0.81	ปานกลาง
33	การสร้างบรรยากาศที่ดีอย่างสม่ำเสมอ	3.41	0.94	ปานกลาง
34	มีการเชื่อมโยงความคิด	3.39	0.88	ปานกลาง
35	เจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์และ ความรู้สึกท่านได้	3.33	0.96	ปานกลาง
36	การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรง กับวัตถุประสงค์	3.25	0.81	ปานกลาง
37	เนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูก ต้องและสามารถพิสูจน์ได้	3.2	0.65	ปานกลาง
38	เจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการ อนุรักษ์ทรัพยากรได้	3.15	0.89	ปานกลาง
39	นำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้ว ได้ผลจริง	3.11	0.86	ปานกลาง
40	ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน (หมดข้อสงสัย)	2.95	2.15	ปานกลาง
41	ความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม	2.92	0.84	ปานกลาง
42	เจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอน การปฏิบัติ	2.46	1.2	น้อย

### 2.3 แนวทางการปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ ที่ชาวบ้านเสนอแนะผ่านคำถามปลายเปิด

จากการสอบถามชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด ให้ชาวบ้านระบุสิ่งที่เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงได้รวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน สรุปข้อมูลรายละเอียด ดังตาราง 16 ดังนี้

#### สรุป

ชาวบ้านเสนอแนะในการปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ ดังนี้

1. ด้านทักษะของเจ้าหน้าที่ในการสร้างความน่าสนใจ มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน 53 รายแยกเป็นประเด็นย่อยดังนี้
  - ควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกับเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และที่สำคัญเจ้าหน้าที่ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มแม่บ้านได้แสดงความคิดเห็นและพูดคุยด้วย มีผู้เสนอแนะทั้งหมด 10 ราย
  - เจ้าหน้าที่ควรจะพูดให้ช้ากว่านี้เพื่อที่ชาวบ้านจะได้จับใจความสำคัญได้อย่างชัดเจนมีผู้เสนอแนะทั้งหมด 16 ราย
  - เจ้าหน้าที่ควรใช้คำพูดที่เป็นกันเอง มีผู้เสนอแนะทั้งหมด 27 ราย
2. ด้านการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ
 

ชาวบ้านให้ข้อเสนอแนะว่าเนื่องจากเรื่องที่มาให้ความรู้ในบางเรื่องเป็นเรื่องที่ใหม่และชาวบ้านยังไม่เคยมีการกระทำมาก่อนจึงไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจริงหรือเท็จทั้งนี้ต้องให้ชาวบ้านทดลองทำตามกระบวนการที่แนะนำจึงสามารถที่จะบอกได้ มีผู้เสนอแนะทั้งหมด 32 ราย
3. ด้านความกระจ่างชัดลดอุปสรรคประเด็น
 

เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงในเรื่องของการใช้สื่อที่ประกอบคำพูดอย่างเหมาะสม ชาวบ้านให้ข้อเสนอแนะว่า สื่อที่เจ้าหน้าที่ใช้บางอย่างไกลตัวมากทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจเช่นในเรื่องของภาพถ่ายดาวเทียมควรมีการสอนในการอ่านภาพถ่ายดาวเทียมก่อน มีผู้เสนอแนะทั้งหมด 29 ราย
4. ด้านการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร (การสื่อสารของเจ้าหน้าที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับประชาชน) เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงในเรื่องของภาษาพูดให้เข้าใจง่ายขึ้นไม่ใช่คำที่เป็นภาษาอังกฤษ มีผู้เสนอแนะทั้งหมด 19 ราย

5. ด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ

- ในกิจกรรมที่ดำเนินนั้นชาวบ้านมีการร่วมน้อยมาก ชาวบ้านเสนอว่าควรจะมีวิทยากรร่วมซึ่งเป็นชาวบ้านหรือคนชุมชนแลกเปลี่ยนกันหรือทำเป็นเวทีชาวบ้านเพื่อที่จะมองเห็นถึง 2 ประเด็น มีผู้เสนอแนะทั้งหมด 10 ราย

6. เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ชาวบ้านให้ข้อเสนอแนะว่า เจ้าหน้าที่ควรจะมีการบอกวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจนเพื่อที่ชาวบ้านจะได้มีการพิจารณาร่วมกับเจ้าหน้าที่ได้ตรงประเด็น และไม่เสียเวลา ในการทำงานของชาวบ้าน มีผู้เสนอแนะทั้งหมด 3 ราย

### วิจารณ์

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านเสนอแนะให้ปรับปรุง การร่วมกันแสดงความคิดเห็น ระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน ซึ่งเหมาะกับการประชุมกลุ่ม การปรึกษางาน การวางแผนร่วมกันซึ่ง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชาวบ้านต้องการมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่หรือในการทำกิจกรรม ซึ่ง การมีส่วนร่วมเป็นวัตถุประสงค์หลักของโครงการฯ ในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ชาวบ้านแนะนำให้ เจ้าหน้าที่พูดให้ช้าลง และปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะกับสถานภาพของชาวบ้าน โดยเจ้าหน้าที่ควร เป็นกันเองมากกว่านี้เพราะในการที่สร้างความเป็นกันเองทำให้การสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่และ ชาวบ้านมีประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น การใช้คำพูดควรจะดำเนินในลักษณะไม่เป็นทางการเพื่อที่จะไม่ ให้เกิดช่องว่างระหว่างบุคคล และเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาทางผู้วิจัยจะได้เสนอแนะให้กับเจ้าหน้าที่ โครงการฯ ได้รับทราบต่อไป

ด้านการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ เนื่องจากเรื่องที่เจ้าหน้าที่นำมาให้ความรู้ในบาง เรื่องเป็นเรื่องที่ใหม่ และชาวบ้านยังไม่เคยมีการกระทำมาก่อนจึงไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจริงหรือ เท็จทั้งนี้ต้องให้ชาวบ้านทดลองทำตามกระบวนการที่แนะนำจึงสามารถที่จะบอกได้ ตามข้อเสนอแนะของชาวบ้านนี้เจ้าหน้าที่มีการประเมินกิจกรรม และคอยกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดการปฏิบัติตาม กิจกรรมต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่แนะนำให้กับชาวบ้านแม้ว่าโครงการหรือกิจกรรมจะหมดไปแล้วก็มี หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำในพื้นที่เป็นผู้ประเมินและให้คำแนะนำต่อไป

ด้านความกระตือรือร้นชัดเจนครบถ้วน ชาวบ้านเสนอแนะให้ปรับปรุงสื่อ ภาพถ่าย ดาวเทียมควรมีการสอนในการอ่านภาพถ่ายดาวเทียมก่อน แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเจ้าหน้าที่ควร จะมีการวิเคราะห์สื่อก่อนที่จะนำมาใช้ประกอบ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์กับชาวบ้านเจ้าหน้าที่ได้ บรรจุแผนการอบรมในเรื่องของการอ่านภาพถ่ายดาวเทียม

ด้านการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร (การสื่อสารของเจ้าหน้าที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับประชาชน) เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงในเรื่องของภาษาพูดให้เข้าใจง่ายขึ้นไม่ใช้คำที่เป็นภาษาอังกฤษ เพราะชาวบ้านไม่เข้าใจ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการศึกษาของชาวบ้านในพื้นที่นี้ อยู่ในระดับต่ำการใช้ภาษาอังกฤษจะต้องมีการอธิบายให้ชัดเจนเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้าน

ด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ ในกิจกรรมที่ดำเนินนั้นชาวบ้านมีการร่วมน้อยมาก ชาวบ้านเสนอว่าควรจะมีวิทยากรร่วมซึ่งเป็นชาวบ้านหรือคนชุมชนแลกเปลี่ยนกันหรือทำเป็นเวทีชาวบ้านเพื่อที่จะมองเห็นถึง 2 ด้าน จากข้อเสนอแนะดังกล่าวทางโครงการ ได้มีแผนในปีต่อไปที่จะดำเนินการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อแลกเปลี่ยนระหว่างเจ้าหน้าที่ ชาวบ้าน และองค์กรเอกชนในพื้นที่ และชาวบ้านไม่สามารถสำรวจสภาพพื้นที่ป่าได้ทั้งหมด

ด้านการส่งสาร ได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน ชาวบ้านเสนอแนะว่าเจ้าหน้าที่ควรจะมีการบอกวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจนเพื่อที่ชาวบ้านจะได้มีการพิจารณาร่วมกับเจ้าหน้าที่ได้ตรงประเด็นและไม่เสียเวลา ในการทำงานของชาวบ้าน จากข้อเสนอแนะดังกล่าวผู้วิจัยจะนำข้อเสนอแนะที่ได้เสนอกับหัวหน้าโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขานได้ตระหนักถึงปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการสื่อสารของเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ต่อไป

ตาราง 15 จำนวนชาวบ้านที่เสนอแนะความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่จากคำถามปลายเปิดจำแนกตามประเด็นการสื่อสาร

ประเด็นข้อเสนอแนะ	จำนวน (ราย)
1. ด้านทักษะของเจ้าหน้าที่ในการสร้างความน่าสนใจ	53
- ควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมแสดงความคิดเห็น	10
- เจ้าหน้าที่ควรพูดให้ช้าลง	16
- เจ้าหน้าที่ควรใช้คำพูดที่เป็นกันเองเป็นกันเอง	27
2. ด้านการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ	
เรื่องที่มาให้ความรู้ในบางเรื่องเป็นเรื่องที่ใหม่และชาวบ้านยังไม่เคยมีการกระทำมาก่อนจึงไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจริงหรือเท็จทั้งนี้ ต้องให้ชาวบ้านทดลองทำตามกระบวนการที่แนะนำจึงสามารถที่จะบอกได้	32
3. ด้านความกระจ่างชัดเจนครอบคลุมประเด็น	
สื่อที่เจ้าหน้าที่ใช้บางอย่างใกล้เคียงมากทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจเช่นในเรื่องของภาพถ่ายดาวเทียมควรมีการสอนในการอ่านภาพถ่ายดาวเทียมก่อน	29
4. ด้านการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร	
ภาษาพูดให้เข้าใจง่ายขึ้น ไม่ใช้คำที่เป็นภาษาอังกฤษ	19
5. ด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้น้อยเชื่อใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติควรมีวิทยากรร่วมซึ่งเป็นชาวบ้านหรือคนชุมชนแลกเปลี่ยนกันหรือทำเป็นเวทีชาวบ้านเพื่อที่จะมองเห็นทั้ง 2 ด้าน	10
6. เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอนเจ้าหน้าที่ควรจะมีการบอกวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจน	3

หมายเหตุ: ชาวบ้าน 1 คน อาจตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

### ตอนที่ 3 แนวทางการปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการฯ

3.1 แนวทางการปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการ ฯ โดยชาวบ้านเลือกจากประเด็นที่กำหนดไว้

จากการศึกษาประสิทธิผลของการสื่อสาร ของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน : กรณีศึกษา บ้านห้วยโป่ง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ได้กำหนดให้ชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างระบุประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ 7 ประเด็น ที่สมควรปรับปรุงมากที่สุด 3 ลำดับ และข้อมูลที่ได้นำมาถ่วงน้ำหนักเพื่อเน้นความสำคัญของลำดับการสื่อสารที่สมควรปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของชาวบ้าน โดยกำหนดให้คะแนนลำดับ 1 x 3, ลำดับ 2 x 2 และลำดับ 1 x 1 (รายละเอียดหน้า 35) ทั้งนี้มีชาวบ้านให้ข้อมูลลำดับ 1 จำนวน 189 รายการ, ลำดับ 2 จำนวน 122 รายการ, ลำดับ 3 จำนวน 59 รายการ ผลการศึกษาดังตาราง 17 มีรายละเอียดดังนี้

#### ลำดับที่ 1 การเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร

เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงการสื่อสารด้านการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร ในเรื่องการทำให้ชาวบ้านเห็นถึงคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร เจ้าหน้าที่ที่มีการพูดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ได้รับแนวคิดเพิ่มขึ้นในการอนุรักษ์ สามารถตัดสินใจร่วมกับเจ้าหน้าที่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ เจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์และความรู้สึกท่านได้ และเจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรได้ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.33 (มีผู้ตอบข้อมูล 81 รายการ)

#### ลำดับที่ 2 ด้านความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา

เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงการสื่อสารด้านความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา ในเรื่องเจ้าหน้าที่แสดงอาการสนใจและตั้งใจฟังในขณะที่สนทนา พยายามที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวที่ชาวบ้านพูด เจ้าหน้าที่อธิบายขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (ต่อเนื่อง) สามารถตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน (หมดข้อสงสัย) ทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าใจและจดจำได้ในแต่ละกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.26 (มีผู้ตอบข้อมูล 77 รายการ)

#### ลำดับที่ 3 ด้านการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ

เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงการสื่อสารด้านการอธิบายเรื่องราวและสรุปเนื้อหาให้ชัดเจน ให้คำแนะนำอย่างมีเหตุผล เนื้อหาที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องสามารถพิสูจน์ได้ มีการลงปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม และนำชาวบ้านศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.94 (มีผู้ตอบข้อมูล 57 รายการ)

**ลำดับที่ 4 ด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม**

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าเพิ่มขึ้น ได้รับความรู้ใหม่ สามารถนำกิจกรรมทั้งหมดไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรม ชาวบ้านยังสามารถแสดงออกได้ถึงความคิด และเห็นถึงความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.90 (มีผู้ตอบข้อมูล 55 รายการ)

**ลำดับที่ 5 ด้านทักษะในการทำให้เกิดความสนใจ**

เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงการสื่อสารด้านความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ การใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย เรื่องที่พูดน่าสนใจ ปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานะภาพของชาวบ้าน การดำเนินเรื่องมีความเหมาะสมชวนติดตาม และการเชื่อมโยงความคิด คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.64 (มีผู้ตอบข้อมูล 39 รายการ)

**ลำดับที่ 6 ด้านเจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน**

เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงการสื่อสารด้านใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้ การให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ การทำกิจกรรมต่างๆ สอดคล้อง เป็นแนวเดียวกัน เจ้าหน้าที่สามารถบอกเล่าเนื้อหาที่เหมือนเดิมแม้จะต่างเวลากัน การสร้างบรรยากาศที่ได้อย่างสม่ำเสมอ การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.50 (มีผู้ตอบข้อมูล 32 รายการ)

**ลำดับที่ 7 ด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้น้อยเชื่อใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ**

เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงการสื่อสารด้านการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน การวางตัวได้อย่างเหมาะสม บุคลิกภาพที่จริงใจในการให้ความรู้ เจ้าหน้าที่มีความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรม รู้ลึกเห็นด้วยในแต่ละกิจกรรม และนำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.47 (มีผู้ตอบข้อมูล 29 รายการ)

## สรุป

จากผลการศึกษา พบว่าชาวบ้านมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงการสื่อสารมากที่สุด เรียงตามลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ การเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสารให้กับประชาชน ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ การสื่อสารของ

เจ้าหน้าที่ทำให้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม ทักษะของเจ้าหน้าที่ในการสร้างความน่าสนใจ เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน และการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้นิ่งเชื่อใจ (ศรัทธา) นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติตามลำดับ

### วิจารณ์ผล

ชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง แสดงความคิดเห็นในแนวทางการปรับปรุงมากที่สุดคือการสื่อสารของเจ้าหน้าที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับประชาชน ดังนั้นทางเจ้าหน้าที่จะต้องหาเทคนิควิธีการที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์

ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา ของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจมากเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะเนื้อหาที่นำเสนอไปนั้นยากแก่การทำความเข้าใจและมีประชากรแตกต่างกันมาก เช่น มีวัยที่หลากหลาย ระดับอายุที่แตกต่างกัน ดังนั้นความชัดเจนของเนื้อหาจึงมีน้อยในบางกลุ่ม

ในเรื่องของการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ อาจจะเป็นเนื่องจากว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้มีการกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดการกระทำอย่างต่อเนื่อง และทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร และความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม อาจเนื่องจากว่าชาวบ้านต้องการได้รับประโยชน์จากการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ ทั้งความรู้เรื่อง การอนุรักษ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ ฯ ซึ่งการสื่อสารนี้สามารถทำได้สะดวก เนื่องจากเป็น การสื่อสารแบบเผชิญหน้า มีการโต้ตอบข้อสงสัย หรือแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันในระยะเวลาอันรวดเร็ว

เจ้าหน้าที่อาจจะไม่ได้ใช้ทักษะในการสื่อสารที่เอื้ออำนวยต่อกระบวนการส่งและรับ ข่าวสาร อันได้แก่ การแสดงความสนใจ การฟัง การสะท้อนเนื้อหา และความรู้สึก การถาม และการเสนอความช่วยเหลือ (บุญศรี ปราบณศักดิ์ และศิริพร จิรวัดน์กุล, 2536: 105)

เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน อาจเนื่องมาจากว่า ชาวบ้านต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งสารที่คงสาระสำคัญของเนื้อหาไว้ ให้ข้อมูลที่ ไม่ขัดแย้งกันในแต่ละครั้ง

เจ้าหน้าที่อาจจะไม่มีท่าทีทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้นิ่งเชื่อใจ ซึ่งสามารถทำได้โดย วาจาและอากัปกิริยา เช่น พูดไม่ขัดแย้งกัน ไม่ผิคนัด หรือสัญญากับชาวบ้าน การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงกันทุกครั้ง (พิชชุดา วิรัชพินทุ, 2534: 19)

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ แนวการปรับปรุงประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่มีหลายมิติที่ชาวบ้านมองซึ่งแตกต่างจากประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในตารางที่ 18 ซึ่งในด้านความไว้วางใจประกอบด้วยหลายมิติที่ชาวบ้านนำมาพิจารณา ชาวบ้านมองว่าเจ้าหน้าที่ที่มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา และเนื่องมาชาวบ้านไม่ได้นำความรู้จากการแนะนำของเจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติ หรือนำไปปฏิบัติแล้วไม่ได้ผลจริงจึงเกิดความไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ ดังนั้นเจ้าหน้าที่จะต้องมีการศึกษาในเรื่องทฤษฎีและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

ตาราง 18 แนวทางการปรับปรุงประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ ที่รายด้าน	ลำดับหัวข้อที่ควรปรับปรุงมากที่สุด			ค่าเฉลี่ย คะแนน
	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	
	จำนวน (X3)	จำนวน (X2)	จำนวน (X1)	
1. การเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ ของผู้รับสารให้กับประชาชน	48	28	5	1.33
2. ความชัดเจนในการอธิบาย เนื้อหา	48	18	11	1.26
3. การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ	24	24	9	0.94
4. การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะ ได้รับในแต่ละกิจกรรม	27	22	6	0.90
5. ทักษะของเจ้าหน้าที่ในการ สร้างความน่าสนใจ	21	10	8	0.64
6. เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้ อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้น คงวาในเนื้อหาที่สอน	18	6	8	0.52
7. การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไป ปฏิบัติ	3	14	12	0.47

## บทที่ 5

### สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน : กรณีศึกษาบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจาก ชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 ตัวอย่าง

#### ปัญหาการวิจัย

โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน เป็นโครงการที่ดำเนินการส่งเสริมให้ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ได้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยผ่านกิจกรรมที่ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมจำนวน 9 กิจกรรม และจากกิจกรรมที่ดำเนินการนั้น เป็นการดำเนินการกระบวนการเพื่อแลกเปลี่ยนถ่ายทอดข่าวสารในเรื่องการอนุรักษ์ และกระบวนการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้านมีความหมายมาก ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนั้นสามารถทำให้กิจกรรมของโครงการฯ สำเร็จตามเป้าหมาย และเกิดความรู้สึกที่ดีระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน ดังนั้นการศึกษารั้ครั้งนี้จึงต้องการทราบว่า การสื่อสารของเจ้าหน้าที่เป็นอย่างไร และชาวบ้านให้ข้อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่อย่างไร เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากระบวนการสื่อสารในงานส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

#### วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

1. ลักษณะทางประชากร บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
2. ประสิทธิผลการสื่อสาร ของเจ้าหน้าที่โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ตามการรับรู้ของชาวบ้าน
3. ปัญหาและข้อเสนอเกี่ยวกับประสิทธิผลการสื่อสาร ในโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม

#### วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ ชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก็คือ

แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูลทั่วไป ระดับการรับรู้ของชาวบ้านต่อประสิทธิผล และ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการสื่อสาร ในโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม

สำหรับการทดสอบความเที่ยงตรงนั้น (validity) นั้น มุ่งเน้นไปที่การทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โครงสร้าง ภาษาที่ใช้ รวมถึงการลำดับข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้น นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขกับบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน ปรากฏว่าได้รับความน่าเชื่อถือในระดับ 0.70 ซึ่งสูงพอที่จะยอมรับและนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

### สรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

**ตอนที่ 1** ข้อมูลลักษณะประชากรของประชาชน บ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรจำแนกตามเพศ พบว่า เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 68.9 มีอายุเฉลี่ย 40.97 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 57.4 มีรายได้เฉลี่ย 2,007.55 บาทต่อเดือน มีอาชีพเกษตรกร โดยการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 45.9

**ตอนที่ 2** ระดับการรับรู้ของชาวบ้านต่อประสิทธิผลการสื่อสาร ของเจ้าหน้าที่โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน

2.1 ประชาชนบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 61 คน ที่เข้ารับการอบรมจากโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน มีการรับรู้ของชาวบ้านต่อการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการ ฯ ตามประเด็นหลัก 7 ประเด็น มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.36-3.74 โดยผลการศึกษาแยกตามประเด็นได้ดังนี้

ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการทำให้เกิดความสนใจแต่ละกิจกรรม อยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 เมื่อพิจารณาคำถามเป็นรายข้อ พบว่ามีชาวบ้านให้คะแนนเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ การใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย เรื่องที่พูดน่าสนใจ ปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานะภาพของชาวบ้าน การดำเนินเรื่องมีความเหมาะสม และ ชวนติดตาม มีการเชื่อมโยงความคิด

ประสิทธิผลของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้เกิดความไว้

เนื้อเชื้อใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ อยู่ในระดับ ดีโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 เมื่อพิจารณาคำถามเป็นรายข้อ พบว่ามีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ เจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม เจ้าหน้าที่มีบุคลิกภาพที่จริงใจในการให้ความรู้ รู้สึกเห็นด้วยในแต่ละกิจกรรม เจ้าหน้าที่มีความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรม

ประสิทธิผลของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ด้านความความกระจางชัดครอบคลุมประเด็น อยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 เมื่อพิจารณาคำถามเป็นรายข้อ พบว่ามีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ เจ้าหน้าที่แสดงอาการสนใจและตั้งใจฟังในขณะที่สนทนาสามารถเข้าใจและจดจำได้ในแต่ละกิจกรรม เจ้าหน้าที่อธิบายขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (ต่อเนื่อง) เจ้าหน้าที่มีความพยายามที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวที่ชาวบ้านพูด ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน (หมดข้อสงสัย) เจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

ประสิทธิผลของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ด้านการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ อยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 เมื่อพิจารณาคำถามเป็นรายข้อ พบว่ามีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ ให้การศึกษาจากแหล่งหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ มีการลงปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม เจ้าหน้าที่มีการสรุปเนื้อหาคำพูดให้เกิดความชัดเจน เจ้าหน้าที่อธิบายเรื่องราวได้ชัดเจน เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำอย่างมีเหตุผลทำให้เชื่อถือปฏิบัติตาม เนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้

ประสิทธิผลของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม อยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 เมื่อพิจารณาคำถามเป็นรายข้อ พบว่ามีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ ได้รับประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าเพิ่มจากการร่วมกิจกรรม ท่านได้รับความรู้ใหม่ในแต่ละกิจกรรมสามารถนำกิจกรรมทั้งหมดไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับรู้ความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรม สามารถแสดงออกได้ถึงความคิด ความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม

ประสิทธิผลของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ อยู่ในระดับ ดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 เมื่อพิจารณาคำถามเป็นรายข้อ พบว่ามีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ เจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้าน เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม เจ้าหน้าที่มีบุคลิกภาพที่จริงใจในการให้ความรู้ รู้สึกเห็นด้วยในแต่ละกิจกรรม เจ้าหน้าที่มีความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรม นำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง

ประสิทธิผลของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ด้านความสามารถในการส่งสารของเจ้าหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ อยู่ในระดับ ดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 เมื่อพิจารณาคำถามเป็นรายข้อ พบว่ามีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ ใช้เทคนิคการสื่อสารที่ยังคงสาระสำคัญไว้ ในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่แต่ละคนให้ข้อมูลที่ไม่ขัดแย้งกัน วิธีการทำกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องเป็นแนวเดียวกัน เจ้าหน้าที่สามารถบอกเล่าเนื้อหาที่เหมือนเดิมแม้จะต่างเวลากัน การสร้างบรรยากาศที่ดีอย่างสม่ำเสมอ การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์

2.2 ถึงแม้ว่าโดยภาพรวมประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านจะอยู่ในระดับดี และปานกลาง อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นของชาวบ้านตามประเด็นย่อยทั้ง 42 ข้อ ที่มีผู้ตอบอยู่ในระดับปานกลาง ระดับน้อยและน้อยที่สุด ซึ่งแสดงถึงปัญหาการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่ต้องปรับปรุงแก้ไขพบ 7 ประเด็น ดังนี้

#### **ทักษะในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรม**

ด้านการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรม ชาวบ้านบางส่วนมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ใช้สื่อประกอบที่เข้าใจยากไม่มีการสอนเรื่องสื่อมาก่อน

ด้านการปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานะภาพของชาวบ้าน ชาวบ้านบางส่วนเห็นว่า เจ้าหน้าที่ใช้คำพูดที่เข้าใจยากและไม่มีการอธิบายคำพูดหรือคำบางคำให้กระจ่างชัดเจน

ด้านน้ำเสียงมีชีวิตชีวาชัดเจน ชาวบ้านบางส่วนเห็นว่า เจ้าหน้าที่บางท่านพูดไม่น่าตื่นเต้น ทำให้ชาวบ้าน ไม่มีอารมณ์ร่วม ทำให้ง่วงนอน

#### **ความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร**

ด้านการใช้ภาษาที่ชาวบ้านเห็นภาพพจน์ ปรับภาษาพูดที่เข้าใจง่าย ชาวบ้านบางส่วนเห็นว่า การอธิบายจากเจ้าหน้าที่อย่างรวดเร็วในบางเรื่องจะต้องใช้สื่อประกอบเพื่อให้เห็นภาพพจน์ยิ่งขึ้น

ด้านความเข้าใจในสิ่งที่เจ้าหน้าที่พูดถึง ชาวบ้านบางส่วนเห็นว่า ในบางเรื่องเป็นเรื่องของกฎหมายเข้าใจยากควรจะมีการยกตัวอย่างให้ชัดเจน

ด้านการเน้นในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ ชาวบ้านบางส่วนเห็นว่าในการทำกิจกรรมทุกกิจกรรมเจ้าหน้าที่ควรจะมีการเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทุกครั้ง เพื่อที่จะกระตุ้นให้เกิดการกระทำ

#### **ความกระจ่างชัดครอบคลุมประเด็น**

ด้านการใช้สื่อเพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่ควรปรับปรุงในเรื่องของการใช้สื่อที่ประกอบคำพูดอย่างเหมาะสม ชาวบ้านให้ข้อเสนอแนะว่า สื่อที่เจ้าหน้าที่ใช้บางอย่างไกลตัวมากทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจเช่นในเรื่องของภาพถ่ายดาวเทียมควรมีการสอนในการอ่านภาพถ่ายดาวเทียมก่อน

ด้านการตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน (หมดข้อสงสัย) ชาวบ้านบางส่วนเห็นว่า เจ้าหน้าที่ตอบคำถามได้ไม่ชัดเจนในบางประเด็น

#### **การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ**

ด้านเนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้ ชาวบ้านบางส่วนเห็นว่า เนื่องจากเรื่องที่มาให้ความรู้ในบางเรื่องเป็นเรื่องที่ใหม่และชาวบ้านยังไม่เคยมีการกระทำมาก่อนจึงไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจริงหรือเท็จทั้งนี้ต้องให้ชาวบ้านทดลองทำตามกระบวนการที่แนะนำจึงสามารถที่จะบอกได้

#### **การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม**

ด้านการได้รับความรู้ใหม่ในแต่ละกิจกรรม ชาวบ้านบางส่วนเห็นว่าเรื่องที่เจ้าหน้าที่พูดในบางเรื่องเป็นเรื่องที่ชาวบ้านทราบอยู่แล้ว ควรจะนำเรื่องที่ชาวบ้านไม่รู้มาบอกเพื่อจะเป็นแนวทางในการจัดการป่าไม้ในชุมชนต่อไป

**การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้นือเชื่อใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ**

ด้านการนำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง ชาวบ้านบางส่วนเห็นว่า การแนะนำนั้นยังไม่มีการลงปฏิบัติในพื้นที่จริงเป็นเพียงทฤษฎีจึงไม่เห็นผลนอกจากจะนำไปปฏิบัติในภายหลัง และชาวบ้านบางส่วนเสนอว่าในทางปฏิบัติไม่สามารถนำกิจกรรมการอนุรักษ์ไปทำได้เนื่องจากมีนายทุน (ธุรกิจ) เกิดขึ้นจึงทำให้ไม่สามารถอนุรักษ์ป่าตามอย่างทฤษฎี

ด้านความรู้สึกไม่เห็นด้วยในกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมบางกิจกรรมชาวบ้านขาดวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้นำมาแนะนำจึงทำให้ไม่สามารถมาดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้

เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน  
ด้านการแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ ชาวบ้านบางส่วน  
เห็นว่า เจ้าหน้าที่ควรจะบอกวัตถุประสงค์ที่มาของแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจนทุกครั้ง

**ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอเกี่ยวกับประสิทธิผลการสื่อสารในการจัดการป่าไม้  
โดยชุมชนมีส่วนร่วม**

จากการศึกษาประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชน  
มีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ได้กำหนดให้ชาวบ้านเลือกว่า การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทั้ง 7  
ประเด็น มีประเด็นใดที่สมควรปรับปรุงมากไปหาน้อย ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารของเจ้าหน้าที่  
ประเด็นที่ชาวบ้านเห็นว่าสมควรปรับปรุงเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่  
ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับประชาชน (การเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร) ความชัดเจน  
ในการอธิบายเนื้อหา การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ตระหนักถึง  
ประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม ทักษะของเจ้าหน้าที่ในการสร้างความน่าสนใจ เจ้าหน้าที่  
สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน และการสื่อสารของเจ้าหน้าที่  
ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ ตามลำดับ

#### ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องประสิทธิผลของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาว  
บ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน: กรณีศึกษา บ้านห้วยโป่ง  
ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคน คือมีอายุเฉลี่ย  
40.97 ปี และส่วนใหญ่เรียนจบระดับประถมศึกษา อาจมีผลต่อประสิทธิผลต่อการสื่อสารในแง่ของ  
ประสบการณ์การเรียนรู้ได้

ดังนั้นการให้ข้อมูลแก่ชาวบ้านจึงอาจจะต้องเน้นรูปแบบการให้ข้อมูลที่ใช้สื่อผสม  
เป็นต้นว่ารูปภาพต่าง ๆ เสียง หรือสัญลักษณ์อื่น ๆ มากกว่าการใช้สื่ออย่างเดียวหรือเป็นการ  
บรรยายเพียงอย่างเดียว

2. จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของ  
ชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน มีประเด็นที่ได้คะแนน  
สูงสุดคือ

การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ มีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนค่อนข้างต่ำกว่าประเด็นอื่นคือ

2.1 การศึกษาประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่มีในระดับปานกลาง คือ ความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรม เจ้าหน้าที่ควรจะต้องมีการพัฒนาตนเองในเรื่องของการแสวงหาความรู้ใหม่ การค้นคว้าหาข้อมูลในเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากร ทฤษฎีหรือแนวทางที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับชุมชน และมีความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ เจ้าหน้าที่จะต้องมีการพัฒนาตนเองในด้านเทคนิคการสื่อสารกับชาวบ้านควบคู่ไปกับความรู้ที่ทันเหตุการณ์ และทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อใจ (ศรัทธา)

2.2 การนำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง เพื่อให้การแนะนำกับชาวบ้านได้ผลเจ้าหน้าที่ควรจะมีการติดตามชาวบ้านว่าทำไปแล้วได้ผลเป็นอย่างไร หรือคอยกระตุ้นให้ชาวบ้านปฏิบัติ

ดังนั้นผู้รับผิดชอบในด้านการประเมิน จึงควรมีการจัดการประเมินและติดตามชาวบ้านหลังจากการเสร็จสิ้นกิจกรรมทั้งหมด เพื่อเป็นการประเมินผล และกระตุ้นให้ชาวบ้านปฏิบัติ

ผู้ประสานงานในพื้นที่ควรติดตามชาวบ้านเป็นระยะ ๆ ในเรื่องของการนำเอากิจกรรมที่ได้รับการอบรมไปใช้

3. จากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ในประเด็นการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ มีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนค่อนข้างต่ำกว่าประเด็นอื่นคือการสื่อสารประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านในประเด็นเนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อสารไปนั้นมีความถูกต้องสามารถพิสูจน์ได้ ในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ยึดหลักตามทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยให้ชาวบ้านร่วมปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมและให้ชาวบ้านนำไปปฏิบัติเองในภายหลัง ในขณะที่ชาวบ้านนำไปปฏิบัติเองนั้นชาวบ้านสามารถพิสูจน์ได้ตามแนวทางหรือหลักการที่เจ้าหน้าที่สอนไว้ในตอนต้น

3.1 ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรติดตาม ชักถามชาวบ้านในเรื่องการดำเนินการตามที่ได้รับอบรมว่าเป็นอย่างไร และได้ผลอย่างไร เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดการกระทำ

3.2 ผู้ประสานงานในพื้นที่ควรจะให้การสนับสนุนต่อจากกิจกรรมของโครงการ ๆ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยมีการเข้าหาชุมชนหรือชาวบ้านบ่อย ๆ และเน้นย้ำในเรื่องของกิจกรรม

4. จากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ในประเด็นเจ้าหน้าที่

สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน มีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนค่อนข้างต่ำกว่าประเด็นอื่นคือการศึกษาประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านในประเด็น การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทำให้รับรู้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์

4.1 เจ้าหน้าที่ควรจะมีการบอกให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจน และจะต้องประเมินชาวบ้านด้วยว่าในขณะนั้นชาวบ้านพร้อมที่จะรับฟังหรือไม่

4.2 เจ้าหน้าที่ควรจะมีการเน้นย้ำถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมให้ชาวบ้านได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ

4.3 ผู้นำชุมชนควรจะได้รับทราบวัตถุประสงค์หลักและถ่ายทอดให้กับชาวบ้านได้เนื่องจากว่าชาวบ้านเชื่อในผู้นำชุมชน เมื่อผู้นำเข้าใจผู้นำชุมชนก็สามารถที่จะถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี

5. จากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ในประเด็นทักษะในการทำให้เกิดความสนใจในแต่ละกิจกรรม มีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนค่อนข้างต่ำกว่าประเด็นอื่นคือ เจ้าหน้าที่มีการเชื่อมโยงความคิด

5.1 ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรจะให้ชาวบ้านได้เสนอแนวทางการจัดการป่าตามวิสัยทัศน์ที่ชาวบ้านทำอยู่ และถ่ายทอดให้กับที่ประชุมได้รับรู้ร่วมกัน และเจ้าหน้าที่จะเป็นตัวกลางคอยแนะนำตามหลักวิชาการ เพื่อเป็นการเชื่อมโยงความคิด

5.2 หน่วยงานของรัฐควรหันมาให้การสนับสนุนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการจะไม่ใช่เป็นการทำลายทรัพยากรอย่างเดียว แต่มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูควบคู่กันไป ซึ่งจะเป็นการช่วยทางราชการในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอีกทางหนึ่ง

6. จากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ในประเด็นความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร มีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนค่อนข้างต่ำกว่าประเด็นอื่นคือเจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ได้

ดังนั้นเจ้าหน้าที่ในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควรจะให้คำแนะนำตามพรบ. หรือกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อที่จะให้ชาวบ้านได้รับทราบข้อกฎหมายที่ถูกต้อง หน่วยงานของรัฐ ควรเปิดใจยอมรับสิทธิและหน้าที่ของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติโดยชุมชน เพื่อศึกษาทำความเข้าใจในวิถีชีวิต ระบบคิด และความรู้ของชุมชน พร้อมให้มีการเผยแพร่สู่สาธารณชน หรือชุมชนอื่นต่อไป

7. การวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน ในประเด็น การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม มีข้อที่ชาวบ้านให้คะแนนค่อนข้างต่ำกว่าประเด็นอื่นคือ ความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่คิดว่าตนเองรักษาป่าคืออยู่แล้วไม่จำเป็นที่จะต้องเข้ารับการอบรม และในบางที่ชาวบ้านอาจทำได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่รัฐก็มี

ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรจะต้องทำความเข้าใจกับชาวบ้านว่าเจ้าหน้าที่เป็นฝ่ายส่งเสริมไม่ได้เป็นฝ่ายที่ถืออำนาจรัฐเข้ามาปราบปรามชาวบ้าน แต่ในทางตรงกันข้ามเจ้าหน้าที่จะต้องแสดงบทบาทในการขอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนกับชาวบ้าน และสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้านโดยยึดหลักของกิจกรรมการมีส่วนร่วมให้ชาวบ้านได้ตระหนักและเห็นถึงผลประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับในแต่ละกิจกรรม และชาวบ้านสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

8. จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขานในประเด็น

ความกระจำจชดครอบคลุมประเด็น ในระดับปานกลาง แต่การใช้สื่อประกอบการอธิบาย เพื่อช่วยในขั้นตอนการปฏิบัติ ได้คะแนนน้อยที่สุด เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่เน้นสื่อประกอบมากจะใช้สื่อบุคคลคือเจ้าหน้าที่ และมีการใช้สื่อประกอบการอธิบายบ้าง แต่ก็ค่อนข้างยากที่จะทำความเข้าใจเนื่องจากสื่อที่ใช้เป็นภาพถ่ายดาวเทียมซึ่งผู้ที่ไม่ได้เรียนมาในด้านนี้จะดูไม่ออกหรือไม่เข้าใจน่าจะมีการสอนให้อ่านก่อน

ดังนั้นการใช้สื่อของเจ้าหน้าที่ จะต้องทำการวิเคราะห์ความสามารถของชาวบ้านก่อนว่าสื่อใดที่ใช้ได้เหมาะสมกับชาวบ้าน และชาวบ้านเข้าใจได้ง่ายที่สุด โดยการเน้นรูปแบบการให้ข้อมูลที่สื่อผสม เป็นต้นว่า รูปภาพต่าง ๆ วิดีทัศน์ หรือสัญลักษณ์อื่น ๆ มากกว่าการใช้สื่ออย่างเดียว

9. การศึกษาประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน โดยรวมอยู่ในระดับดี แต่เจ้าหน้าที่ควรจะต้องมีการพัฒนาตนเองในเรื่องการสื่อสารกับชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทันเหตุการณ์ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติเหลือน้อยเต็มที เจ้าหน้าที่ต้องมีการพัฒนาตนเองทั้งในด้านเทคนิคการสื่อสารกับชาวบ้านควบคู่ไปกับความรู้ที่ทันเหตุการณ์และทันสมัยอยู่เสมอ ให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่น และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้านนอกจากจะมุ่งเน้นให้ชาวบ้านได้เกิดจิตสำนึกทรัพยากรธรรมชาติ รักบ้านเกิดแล้ว อาจทำให้ชาวบ้านรู้สึกหวงแหนทรัพยากรที่เหลือน้อยเต็มที

## ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

### 1. ข้อเสนอแนะในการเก็บข้อมูล

1.1 ลักษณะของแบบสอบถามควรใช้คำที่เข้าใจง่าย เนื่องจากลักษณะภาษาที่ใช้ในแบบสอบถามนี้เข้าใจยากและทำให้เกิดการตีความที่ผิดความหมาย

1.2 การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีข้อคำถามจำนวน 42 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อคำถาม ใช้คำพูดที่ค่อนข้างยาว และให้ชาวบ้านตอบเอง อาจมีผลต่อความเหนื่อยล้าของผู้ตอบคำถาม จึงมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป อาจใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group) หรือมีการปรับปรุงข้อคำถามให้กระชับและเข้าใจง่ายมากขึ้น

1.3 การศึกษาครั้งนี้เจาะจงศึกษาเฉพาะชาวบ้านบ้านห้วยโป่ง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ทำให้ได้ข้อมูลลักษณะประชากรแตกต่างจากการศึกษาอื่น ๆ และเป็นการศึกษาเฉพาะช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งสภาพแวดล้อมธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และนโยบายรัฐบาลในการอนุรักษ์ป่าไม้มีนโยบายไม่ชัดเจน จึงควรศึกษาประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือในหมู่บ้านอื่นที่มีการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง และหลังจากนี้ควรจะมีการวิจัยผลการปฏิบัติของชาวบ้านหลังจากที่เจ้าหน้าที่ ไปส่งเสริมแล้วชาวบ้านมีการอนุรักษ์หรือทำตามกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่อบรม ไปมากน้อยเพียงใดเพื่อประเมินผลการพัฒนาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการจัดทำแผนพัฒนาต่อไป

### 2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องที่ควรวิจัย

2.1 ควรมีตัวแปรที่อาจมีผลตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น อายุ รายได้ การศึกษา

2.2 ควรศึกษาประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของเจ้าหน้าที่การเกษตรหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น ชาวเขา เผ่าม้ง ปะกาเกอญอ ลีซอ ชาวไทยพื้นราบ (คนเมือง) ชาวไทยภาคกลาง อีสาน เพื่อเปรียบเทียบผลที่ได้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

2.3 ควรศึกษาว่าสื่อชนิดใดที่จะช่วยให้ประสิทธิผลการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ และชาวบ้านดียิ่งขึ้น

2.4 ควรศึกษาประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ต่อชาวบ้าน อาจนำระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการวิจัยดำเนินงานมาใช้ในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึกคุณภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่กับชาวบ้านที่แท้จริง

2.5 ควรศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสื่อสารของเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน โดยปัจจัยด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่เจ้าหน้าที่ประเมินตนเอง ทั้งด้านความรู้ ประสบการณ์ บุคลิกภาพส่วนตัว อารมณ์ หรือสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ ฯลฯ



## บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. 2531. รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการจัดการป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำ  
แม่ปิง 12-13 พฤศจิกายน 2531. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ฝ่ายแผนที่ภาพถ่ายทาง  
อากาศและดาวเทียม.
- \_\_\_\_\_. 2540. รายงานประจำปีสำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- \_\_\_\_\_. 2541. รายงานประจำปีสำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- \_\_\_\_\_. 2542. รายงานผลการสำรวจข้อมูลเพื่อการวางแผนและการจัดการลุ่มน้ำ  
โครงการอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร. ฝ่ายแผนที่ภาพถ่าย  
ทางอากาศและดาวเทียม.
- กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล. 2528. จิตวิทยาการสอน. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิชย์. 378.
- กันยา สุวรรณแดง. 2532. จิตวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิชย์. 128-129.
- กิตติ จรรยาวัฒน์. 2535. พฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากร  
ป่าไม้ กรณีศึกษา บ้านแพะ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านทุ่งยาว  
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น. 2544. สถานการณ์ความ  
ยากจนและกรอบแนวทางแก้ไขปัญหาคความยากจน. กรุงเทพมหานคร. 21
- จิราพร จักรไพวงศ์. 2530. ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาในการบริโภค  
อาหารที่มีวัตถุเจือปนและเครื่องดื่มนปรุงรสของแม่บ้านในเขตกรุงเทพมหานคร.  
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2534. วิวัฒนาการของการบุกรุกที่ดินทำกินในเขตป่า. กรุงเทพมหานคร:  
สถาบันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. 272-273.
- ฉลาดชาย รมิดานนท์. 2534. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์เพื่อพัฒนา.  
กรุงเทพมหานคร. อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนใน  
การพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ฉวีวรรณ สัตยธรรม. 2541. กระบวนการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: โครงการสวัสดิการวิชาการ  
สถาบันบรมราชชนก. 157.
- ดวงทิพย์ วรพันธุ์. 2527. เนื้อหาการสื่อสาร เอกสารการสอนชุดวิชาพลศาสตร์การสื่อสาร  
หน่วยที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 148.

- เดชพันธ์ ประวิชัย. 2531. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกับการยอมรับการปลูกข้าวบาสุมาตีของเกษตรกร ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิวทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล. 1-2, 183-187.
- ทิตยัทยา หอมทรัพย์. 2537. จิตวิทยาการรับรู้. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิชย์. 61-62.
- นำชัย ทนุผล. 2529. รายงานการวิจัยการตอบสนองของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น (Clot) ระยะที่ 2 (2526 – 2529). เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2546. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่. 598 หน้า.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บาร์นาร์ด. เค. 1975. Organization Development. New York. MacMillan Publishing Co., Inc., อ้างถึงใน Schein, E. 1980. Organization Behavior Structure Processes. Business Publications.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2543. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น การพิมพ์.
- บุญศรี ปราบณศักดิ์ และศิริพร จิรวัดน์กุล. 2536. การสื่อสารเพื่อคุณภาพการพยาบาล. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประมะ สตะเวทิน. 2527. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- \_\_\_\_\_. 2537. นิเทศศาสตร์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัชญา เวสารัชช์. 2528. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 5.
- ปรียานิจ ชัยจันดี. 2532. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่มีต่อการปรับปรุงวิธีการผลิตทางการเกษตรในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรสิทธิ์ พัฒนานาบุรุษย์. 2525. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความน่าเชื่อถือของผู้ส่งเสริม การศึกษาความคิดเห็นเกษตรกรเขตรังสิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พิชชชดา วิรัชพินทุ. 2534. ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารของพยาบาลต่อผู้ป่วยตามการรับรู้ของ  
 พยาบาลและการรับรู้ของผู้ป่วยที่หน่วยแพทย์เวร-ฉุกเฉิน แผนกตรวจรักษา  
 ผู้ป่วยนอก. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรรณณา เจียรตันศิริกุล. 2531. อิทธิพลของรายการโทรทัศน์ที่มีต่อความตระหนักใน  
 การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.  
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วลัยพร เกียรติทับทิว. 2540. ประสิทธิภาพในการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรของสำนักงาน  
 ส่งเสริมการเกษตรภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วาสนา จันทร์สว่าง และทัศนีย์ อินทรสุขศรี. 2532. ทฤษฎีการสื่อสารเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร.  
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิเชียร เกตุสิงห์. 2530. หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง  
 กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์. 2542. สรุปทฤษฎีการสื่อสาร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัย  
 แม่โจ้, เชียงใหม่. (เอกสารประกอบการสอน).
- \_\_\_\_\_. 2545. สรุปทฤษฎีการสื่อสาร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัย  
 แม่โจ้, เชียงใหม่. (เอกสารประกอบการสอน).
- วิรัช ลภีรัตนกุล. 2529. การประชาสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่สาม. กรุงเทพมหานคร:  
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2528. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อความร่วมมือของการดำเนิน  
 แผนพัฒนาชนบท. เชียงใหม่: เอร่าวัฒนาการพิมพ์. 256-257.
- สวณิต ยมาภัย. 2526. การสื่อสารมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: 68 การพิมพ์.
- สำนักงาน ก.พ. 2521. กฏระเบียบข้าราชการพลเรือน. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดเชียงใหม่. 2541. รายงานประจำปีสำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่.  
 เชียงใหม่. 2.
- เสถียร เชยประทีป. 2528. การสื่อสารและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์. 40.
- \_\_\_\_\_. 2545. ตักยภาพของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร:  
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริวรรณ นันทจันทุล. 2537. การเขียนเพื่อการสื่อสาร 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย  
 เกษตรศาสตร์.

- สุชาติ มนตรีกุล. 2542. การรับรู้และการปฏิบัติในการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพงษ์ โสชนะเสถียร. 2533. การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรีย์ ขันชยงค์ และคณะ. 2541. สารสนเทศเพื่อการจัดการต้นน้ำ. เชียงใหม่: ศูนย์สารสนเทศภูมิศาสตร์ สำนักงานกลุ่มจัดการต้นน้ำ.
- อรวรรณ ปิตันธนโอบาท. 2537. พฤติกรรมศาสตร์การสื่อสาร เรื่องที่ 7. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- \_\_\_\_\_. 2542. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 41.
- อรุณ รักธรรม. 2518. การพัฒนาองค์การ แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในระบบสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี.
- อนันท์ ปันยารชุน. 2542. ธรรมนูญกับการจัดการป่าไม้ให้ยั่งยืน. ข่าวสารป่ากับชุมชน. กันยายน: 4-5.
- Cohen และ Uphoff. 1987. Participatory rural approach. อ้างอิงใน สุรัสวดี หุ่นพยนต์. 2528. ปัจจัยที่มีผลต่อการไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของประชาชนยากจน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านเขาดิน ต.วังน้ำลัด อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 17.
- Cullip, S. M. Mel Cooper. Peter Legge. Frank Ogder. 1978. The 7 C's of Effective Communication. อ้างอิงใน วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์. 2545. เอกสารประกอบการสอน. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- Du Gas, B. W. 1983. **Introduction to Patient Care : A Comprehensive Approach to Nursing.** 4<sup>th</sup> ed. Philadelphia: W. B. Saunders Company.
- Esta, de Fossard. 1998. **How to : Design and Produce Radio Serial Drama for Social Development – A Program Manager's Guide.** U.S.A.: Center Publication.
- Everett, Rogers and D.K. Bhowmik. 1967. **“Homophily heterophily: relational concepts for communication research”.** Paper presented at the association for education in journalism, Berkeley, California, august, 167-172.

Mouton, E. and H. Mc.Donald. 1983. **Communication a Creative Process**. 2<sup>nd</sup> ed.

Philadelphia: J. B. Lippincott Co.

Ribibhadana, R. D. 1982. Social Commentary. New York: Harper & Row อ้างอิงใน

พินิจ ลากธนานัน, 2529. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร:  
สถาบันวิจัยสังคม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Rogers, E. 1978. **Mass Media and Interpersonal Communication**. Chicago: Rand McNally

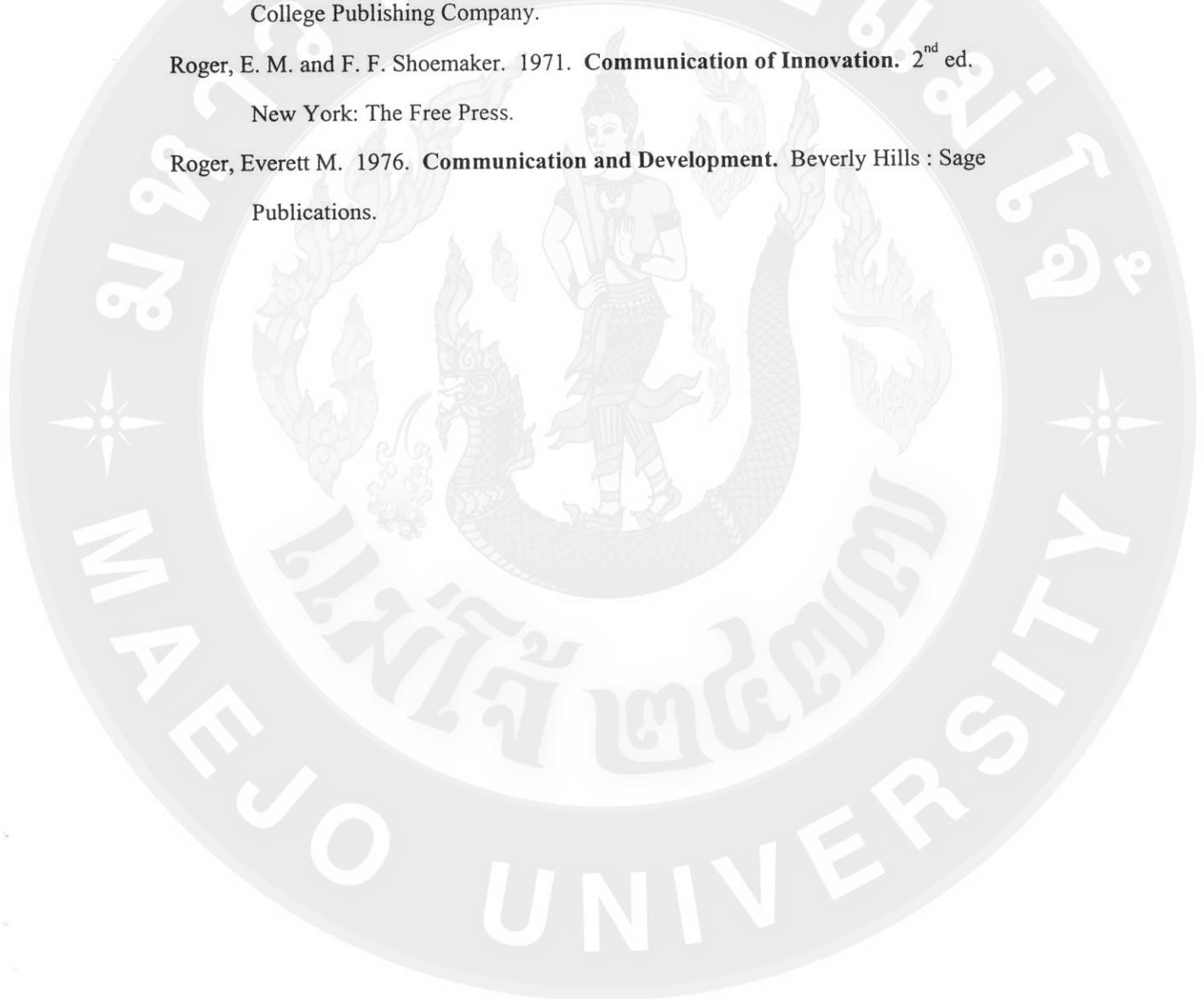
College Publishing Company.

Roger, E. M. and F. F. Shoemaker. 1971. **Communication of Innovation**. 2<sup>nd</sup> ed.

New York: The Free Press.

Roger, Everett M. 1976. **Communication and Development**. Beverly Hills : Sage

Publications.





ภาคผนวก



ภาคผนวก ก.

ภาพกิจกรรมโครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน

กิจกรรมของโครงการประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การทำประวัติหมู่บ้าน



2. การทำแผนที่ชุมชน



ชาวบ้านวาดแผนที่บ้านห้วยโป่ง

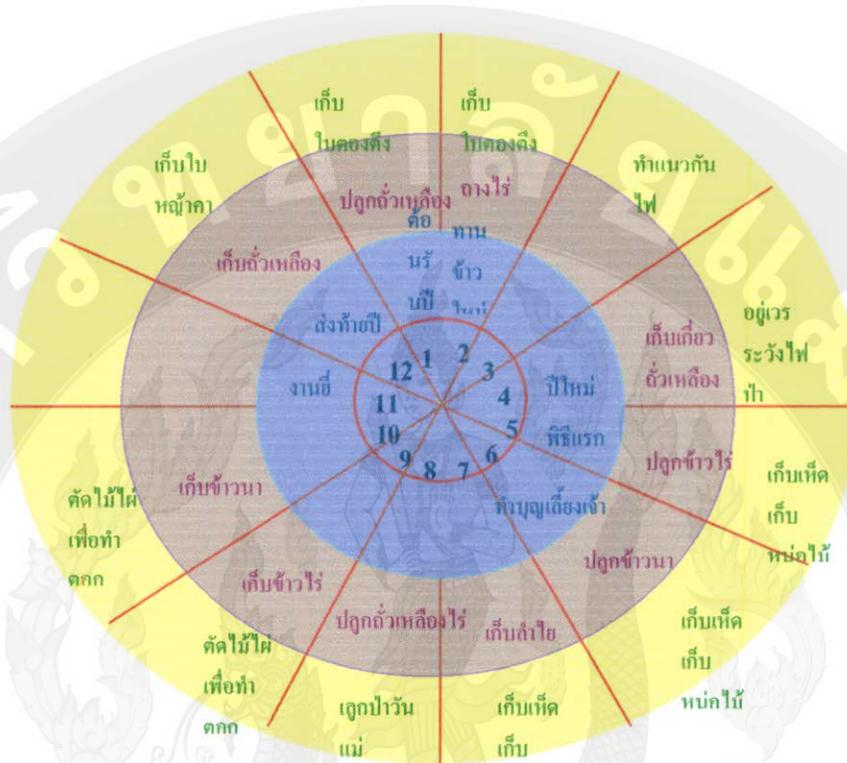


นำภาพถ่ายดาวเทียมเปรียบเทียบกับให้เห็นลักษณะภูมิประเทศ



แผนที่ชุมชนบ้านห้วยโป่ง

3. การทำปฏิทินการเกษตร
4. การทำปฏิทินความเชื่อ
5. การทำปฏิทินด้านการจัดการป่าไม้



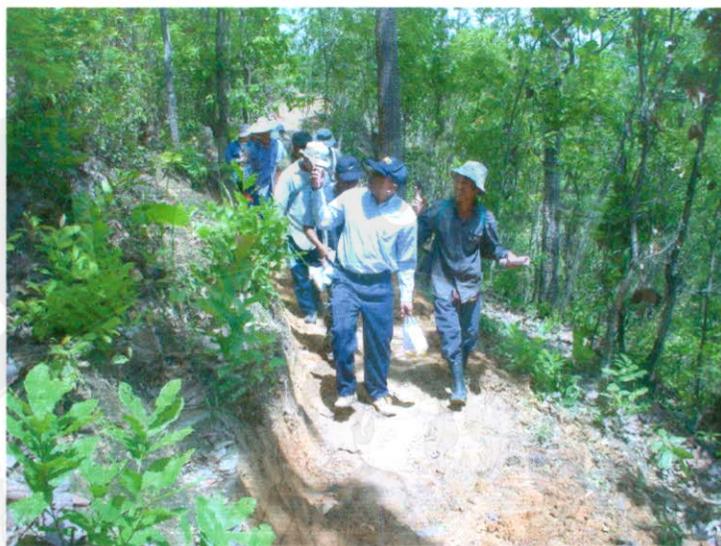
6. การแลกเปลี่ยนในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน



7. จัดทำโมเดล เปรียบเทียบกับภาพถ่ายดาวเทียม



8. การสำรวจป่าภายในหมู่บ้าน



9. การศึกษาดูงานการจัดการป่าไม้ภายนอกหมู่บ้าน



ศึกษาดูงานการจัดการป่าไม้บ้านทุ่งยาว ต.ศรีบัวบาน จ.ลำพูน



ศึกษาดูงานการจัดการป่าไม้ของเครือข่ายจัดการป่าไม้ บ้านหัวทุ่ง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่



ภาคผนวก ข  
แบบสอบถาม

## แบบสอบถาม

## เรื่อง

ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้าน  
โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน:  
กรณีศึกษาบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

การรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ จะนำไปใช้ประโยชน์ ในงานวิจัยเพื่อความสำเร็จของ  
ปัญหาพิเศษระดับปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น

## เลขที่แบบสอบถาม

## คำแนะนำ

แบบสอบถามประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ตามการรับรู้ของชาวบ้านโครงการ  
จัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน: กรณีศึกษาบ้านห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน  
อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

- ตอน 1 รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชาวบ้าน
- ตอน 2 แบบสอบถามการรับรู้ของชาวบ้านต่อการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการ
- ตอน 3 แบบสอบถามแนวทางการปรับปรุงการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการ  
จัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม

(โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงในวงเล็บและเติมข้อความที่เป็นจริงลงในช่องว่าง)

เลขที่แบบสอบถาม.....

## แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวสำหรับชาวบ้าน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง [ ] หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง  
ให้ตรงกับความเป็นจริง เกี่ยวกับตัวท่าน

## ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะประชากรของชาวบ้าน

## สำหรับผู้วิจัย

- |                                 |   |   |                                     |
|---------------------------------|---|---|-------------------------------------|
| 1. เพศ                          | [ ] ชาย                                 | [ ] หญิง                                | SEX [ ]                             |
| 2. อายุ .....                   | ปี                                      |   | AGE [ ]                             |
| 3. สถานภาพสมรส                  | [ ] โสด                                 | [ ] แต่งงาน                             | STA [ ]                             |
|                                 | [ ] หย่าร้าง                            | [ ] ม้าย                                |                                     |
| 4. ระดับการศึกษา                | [ ] ไม่ได้เรียน                         | [ ] ประถมศึกษา                          | EDU [ ]                             |
|                                 | [ ] มัธยมศึกษา/ ปวช.                    | [ ] ปวส./<br>อนุปริญญา<br>หรือเทียบเท่า |                                     |
|                                 | [ ] ปริญญาตรีหรือ<br>เทียบเท่า          | [ ] สูงกว่า<br>ปริญญาตรี                |                                     |
| 5. รายได้เฉลี่ยท่าน<br>ต่อเดือน | [ ] ไม่มีรายได้                         | [ ] มี                                  | NMON [ ]<br>MON [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] |
| 6. อาชีพ                        | [ ] เกษตรกรรม โดยการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ |   | WORK [ ]                            |
|                                 | [ ] รับจ้าง                             |   |                                     |
|                                 | [ ] ค้าขาย                              |   |                                     |
|                                 | [ ] รับราชการ                           |   |                                     |
|                                 | [ ] อุตสาหกรรมในครัวเรือน               |   |                                     |
|                                 | [ ] อื่น ๆ                              |   |                                     |
|                                 | ระบุ.....                               |   |                                     |

## ตอนที่ 2 การรับรู้ของชาวบ้านต่อการสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการ

### คำชี้แจง

1. เป็นการศึกษาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ตามประสบการณ์ที่ท่านได้พบเห็น จากการทำหน้าที่โครงการ ๆ เข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านของท่าน

2. โปรดตอบแบบสอบถามนี้ตามความคิดเห็นของท่าน ในแต่ละข้อความ ตามสภาพความเป็นจริงที่ท่านพบ โดยจะแบ่งความคิดเป็น 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	หมายถึง	ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับ	มากที่สุด
มาก	หมายถึง	ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับ	มาก
ปานกลาง	หมายถึง	ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับ	ปานกลาง
น้อย	หมายถึง	ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับ	น้อย
ไม่สนใจ	หมายถึง	ประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับ	ไม่น่าสนใจ

3. โปรดใส่เครื่องหมาย ในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ในแต่ละข้อ เพียง 1 คำตอบเท่านั้น

4. หากท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ กรุณาเสนอความเห็นของท่านลงในช่อง ข้อเสนอแนะ

5. ข้อมูลที่ได้รับจะนำเสนอในภาพรวม โดยไม่มีการระบุผู้ให้ข้อมูล แต่อย่างใด ดังนั้นท่านจึงสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

6. ข้อมูลที่ได้รับจะรวบรวมเพื่อนำไปปรับปรุงประสิทธิผลการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะนำไปสู่การสื่อสารที่มีคุณภาพต่อไป



ประเด็นการสื่อสารของ เจ้าหน้าที่	ความสามารถของเจ้าหน้าที่					ข้อเสนอแนะ (ถ้าตอบระดับ ปานกลางลงมา)	สำหรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่ สุด		
2. ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการเข้าถึงปัญหาและอารมณ์ของผู้รับสาร							
1. เจ้าหน้าที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์และความรู้สึกท่านได้							COM21 [ ]
2. เจ้าหน้าที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรได้							COM22 [ ]
3. ท่านเห็นถึงคุณค่าในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรมากน้อยเพียงใด							COM23 [ ]
4. ท่านได้รับแนวคิดเพิ่มขึ้นในการอนุรักษ์							COM25 [ ]
5. เจ้าหน้าที่มีการพูดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอ							
6. ท่านสามารถตัดสินใจร่วมกับเจ้าหน้าที่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้มากน้อยเพียงใด							



ประเด็นการสื่อสารของ เจ้าหน้าที่	การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ กระตุ้นความคิด และความรู้สึก					ข้อเสนอแนะ (ถ้าตอบระดับ ปานกลางลงมา)
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่ สุด	
4. การกระตุ้นให้เกิดการ กระทำ						
1. เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำ ที่อย่างมีเหตุผลทำให้ท่าน เชื่อถือปฏิบัติตาม						COM41 [ ]
2. เนื้อหาที่เจ้าหน้าที่สื่อ สารไปนั้นมีความถูกต้อง และสามารถพิสูจน์ได้						COM42 [ ]
3. การอธิบายเรื่องราวได้ ชัดเจน						COM43 [ ]
4. มีการลงปฏิบัติในแต่ ละกิจกรรม						COM44 [ ]
5. เจ้าหน้าที่มีการสรุปเนื้อ หาคำพูดให้ท่านเกิดความ ชัดเจนเพียงใด						COM45 [ ]
6. มีการศึกษาจากแหล่ง หน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ						

สำหรับ  
ผู้วิจัย

ประเด็นการสื่อสารของ เจ้าหน้าที่	การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ ทำให้ท่าน ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละ กิจกรรม					ข้อเสนอแนะ (ถ้าตอบระดับ ปานกลางลงมา)	สำหรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่ สุด		
5. การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ ทำให้ท่านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม							
1. ท่านได้รับความรู้ใหม่ ในแต่ละกิจกรรม							COM51 [ ]
2. ท่านได้รับรู้ความจำเป็น ที่ต้องเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรม							COM52 [ ]
3. ท่านได้รับประโยชน์ใน การอนุรักษ์ป่าเพิ่มจากการ ร่วมกิจกรรม							COM53 [ ]
4. ท่านสามารถแสดงออก ได้ถึงความคิดของท่าน เพียงใด							COM54 [ ]
5. ความจำเป็นและเหตุผล ที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม							COM55 [ ]
6. ท่านสามารถนำกิจกรรมทั้งหมดไปใช้ได้ ในชีวิตประจำวันเพียงใด							

ประเด็นการสื่อสารของ เจ้าหน้าที่	การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิด ความไว้วางใจ(ศรัทธา) และนำความรู้ที่ ได้ไปปฏิบัติ					ข้อเสนอแนะ (ถ้าตอบระดับ ปานกลางลงมา)	สำหรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่ สุด		
6. การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ							
1. เจ้าหน้าที่มีความรอบรู้ในแต่ละกิจกรรมเพียงใด							COM61 [ ]
2. เจ้าหน้าที่บุคลิกภาพที่จริงใจในการให้ความรู้เพียงใด							COM62 [ ]
3. เจ้าหน้าที่สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม							COM63 [ ]
4. เจ้าหน้าที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้านได้							COM64 [ ]
5. ชาวบ้านนำความรู้ที่ได้จากการแนะนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลจริง							COM65 [ ]
6. ท่านรู้สึกไม่เห็นด้วยในแต่ละกิจกรรมมากน้อยเพียงใด							

ประเด็นการสื่อสารของ เจ้าหน้าที่	เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน					ข้อเสนอแนะ (ถ้าตอบระดับ ปานกลางลงมา)	สำหรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่ สุด		
7. เจ้าหน้าที่สามารถส่ง สารได้อย่างต่อเนื่อง มี ความคงเส้นคงวาในเนื้อ หาที่สอน							
1. การแสดงออกของเจ้า หน้าที่ทำให้ชาวบ้านรับรู้ ได้ตรงกับวัตถุประสงค์							COM71 [ ]
2. เจ้าหน้าที่สามารถ บอกเล่าเนื้อหาที่เหมือน เดิมแม้จะต่างเวลากัน							COM72 [ ]
3. วิธีการทำกิจกรรม ต่าง ๆ ที่สอดคล้อง (เป็น แนวเดียวกัน)							COM73 [ ]
4. ใช้เทคนิคการสื่อสาร ที่ยังคงสาระสำคัญไว้							COM74 [ ]
5. การสร้างบรรยากาศ ที่ดีอย่างสม่ำเสมอ							COM75 [ ]
6. ในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่ แต่ละคนให้ข้อมูลที่ขัด แย้งกันเพียงใด							

ส่วนที่ 3 แนวทางการปรับปรุงประสิทธิภาพการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน

1. ทักษะการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ 7 เรื่องต่อไปนี้ ท่านคิดว่าควรปรับปรุงในเรื่องใดมากที่สุด ในแต่ละกิจกรรม
2. กรุณาเรียงลำดับทักษะการสื่อสารที่สมควรปรับปรุงมากที่สุด 3 อันดับแรก  
โดยเติม หมายเลข 1 ลงใน [ ] หน้าหัวข้อที่ควรปรับปรุงมากที่สุด  
หมายเลข 2,3 ลงใน [ ] หน้าหัวข้อที่ควรปรับปรุงในลำดับรองลงมา

- |     |  |
|-----|--|
| [ ] | 1. ทักษะของเจ้าหน้าที่ในการสร้างความน่าสนใจ  |
| [ ] | 2. การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับท่าน                               |
| [ ] | 3. ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา  |
| [ ] | 4. การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ   |
| [ ] | 5. การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ ทำให้ท่านตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับในแต่ละกิจกรรม             |
| [ ] | 6. การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ (ศรัทธา) และนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ |
| [ ] | 7. เจ้าหน้าที่สามารถส่งสารได้อย่างต่อเนื่อง มีความคงเส้นคงวาในเนื้อหาที่สอน                  |

สำหรับผู้วิจัย

BAD 11 [ ]

BAD 12 [ ]

BAD 13 [ ]

...ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ ในการกรอกแบบสอบถาม...



ภาคผนวก ค  
ประวัติผู้วิจัย

## ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวอุรวรรณา รัตนศรี
เกิดเมื่อ	6 สิงหาคม พ.ศ. 2518
ประวัติการศึกษา	<p>พ.ศ. 2537 ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย สาขาวิชาอังกฤษ-ฝรั่งเศส โรงเรียนดำรงราษฎร์ สงเคราะห์ อ.เมือง จ.เชียงราย</p> <p>พ.ศ. 2540 ปริญญาตรีนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ อ. เมือง จ. เชียงใหม่</p>
ประวัติการทำงาน	<p>พ.ศ. 2541-2545 ประชาสัมพันธ์ โรงเรียนเชียงใหม่ภาษาต่างประเทศ ในเครือพรอวิเด็นซ์วิชาการ</p> <p>พ.ศ. 2545-2547 เลขานุการ โครงการจัดการป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ขาน (Asia Forest Network)</p> <p>สำนักงานกลุ่มจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช</p> <p>พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน เลขานุการ และผู้ประสานงาน โครงการวิจัยด้านมลภาวะและอนามัยสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่</p>